593
I
47

STAŘÍ MLÁDENCI.

SEBRANÝCH SPISŮ
IGNÁTA HERRMANNA

VYDÁNY POSUD SVAZKY:

I. **BLEDNOUCÍ OBRÁZKY.** Vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. — Vydání *druhé*, 325 stran . . . . . K 3·40

II. **OTEC KONDELÍK A ŽENICH VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. Vydání *šesté*, 487 stran . . . . . K 5·20

III. **TCHÁN KONDELÍK A ZEŤ VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané rodiny pražské. Vydání *druhé*, 536 stran . . . . . K 5·50

IV. **Z CHUDÉHO KALAMÁŘE.** Drobné náčrty. Vydání *třetí*.
PRAŽSKÉ FIGURKY. Rázové obrázky ze života. Vydání *třetí*.
PAN MELICHAR. Obrázek z »tiché« pražské domácnosti. Vydání *druhé*. 453 stran . . . . . K 4·80

V. **Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.** Humoristické a rázové kresby ze života. Vydání *druhé*, 213 stran . . . . . K 2·20

VI. **STAŘÍ MLÁDENCI.** — Humorné obrázky ze života »přespočetných«. — 225 stran . . . . . K 2·40

VII. **U SNEDENÉHO KRÁMU.** — Líčení z pražského života. Vydání *třetí*. Díl I. II.
VIII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Díl III. IV.
} Vychází v sešitech.

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

LIBRARY
SEP 8 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

DÍL VI.

STAŘÍ MLÁDENCI.

PG
5038
H45
1905
díl 6

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1908.

STAŘÍ MLÁDENCI.

HUMORNÉ OBRÁZKY ZE ŽIVOTA »PŘESPOČETNÝCH«

NAPSAL

IGNÁT HERRMANN.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1908.

Právo překladu do všech jazyků a všechna práva vůbec vyhrazuje si autor.

TISKEM »UNIE« V PRAZE.

PŘÍTELI

GUSTAVU SCHMORANZOVI

I. H.

V Praze, v březnu 1908.

VŠECHNY POVÍDKY TÉTO KNIHY OTIŠTĚNY BYLY PŮVODNĚ
V NEDĚLNÍ ZÁBAV. PŘÍLOZE NÁRODNÍCH LISTŮ,
V LETECH 1894—1905.

Přespočetný.

(Psáno v lednu 1896.)

Doktor Václav Lopota netrpělivě přešlapoval ve své kanceláři. Měl ještě nutnou pochůzku před polednem a nechtěl odejít, aby zanechal v kanceláři jenom písaře. Byl to mladý, nezkušený človíček, skoro nováček. Seděl tu teprv dva měsíce, neznal ještě „strany". Advokát čekal na návrat koncipienta, který již před dvěma hodinami odešel k stání.

„Kde ho rarach nosí!" huboval v duchu. „Mizerné stáníčko — tři zlatky z něho budou — jistě dávno je skončeno! Zašel on si Bradáč nejspíš na víno. Nepochopitelno! Ti mladí lidé nemají žádné lásky k povolání, svědomitosti, smyslu pro povinnost! Ale prvního pěkně natahují ruce po penězích . . .!"

Doktor Lopota zapomněl v té chvíli, že to dělával právě tak, že stejně vesele zkracoval svého někdejšího „starého" o ty půlhodiny a hodiny po stáních a komisích, jak jen mohl. Nikdy se nebál, že mu kancelář uteče, ale život utíkal, a Lopota svě-

domitě se snažíval, aby pro sebe urval, co bylo lze urvati. Třásl také svými okovy, pokud byl „otrokem". Ale na to zapomínají všichni šéfové.

*

Odbila jedenáctá, odbila čtvrt — doktor Bradáč vrazil do kanceláře. Oddychoval spěchem jako parostroj a vida „starého" skloněna nad diariem, mrzutého, řekl horlivě, aby předem zažehnal jakoukoli nemilou poznámku:

„To se to protáhlo — doktor Paštyka se se mnou tahal jako žid. Ale vyrovnali se — namastil jsem jim za to útrat..."

Doktor Lopota se podíval na koncipu a viděl, že lže, že nebyl až do té chvíle u stání. Doktor Bradáč byl čerstvě oholen, přistřižen, a z kapsy zimníku vyčníval mu balíček. Starý uhodl, co to je. Patrně bílý nákrčník a rukavice. Je masopust!

Mladý koncipient postřehl pohled starého a zarděl se. Proklatá neopatrnost! Proč to nestrčil do kapsy náprsní. Šéfové mají oči jak draci.

„No, ještě že se stydí!" pomyslil si Lopota a skoro se v duchu usmál nad rozpaky koncipientovými. Teď opravdu se v něm ozvala vzpomínka, že právě takhle také to dělával. Že se také dával holit a stříhat v hodinách kancelářských, aby se neokrádal o vlastní volné chvíle. A skoro s účastenstvím zeptal se mladého doktůrka:

„Kam pak dnes máte namířeno, kolego?"

„Je Národní beseda, pane doktore," odpovídal Bradáč. „Tedy jsem si honem cestou koupil nákrčník..."

„Hle, hle, Národní beseda..." řekl skoro pro sebe doktor Lopota.

Potom rychle oblékl zimník, pověděl stručně koncipientovi, co a jak, kdyby přišel ten či onen, a vstrčiv do záprsí nějaké spisy, vyhrnul se ze dveří.

„Ten už tu chodil!" vyprávěl po jeho odchodu písař koncipovi. „Jako lev! Očima div že podlahu nepropálil. To je dost, že nestrh' bouřku!"

„I ať!" odsekl mladý doktor. „Tohle bylo a bude. Nadřu se mu právě tak dost!"

A rozbaliv bleděmodrý hedvábný papír prohlížel znova a důkladně, zdali si to koupil dobře. Potom zabaliv věci, strčil je opatrně do zimníku, z jehož druhé kapsy vyňal doutník, podal jej písaři a řekl:

„Tu máte, Kořínku, ať také víte o dobrých časech!"

Bylo to pětikrejcarové kuba.

*

Doktor Lopota spěchal do jisté zámožné rodiny s návrhem závěti. Neumíral tam nikdo, ale chtěli mít manželé všechno v pořádku, dokud jsou oba zdrávi a při dobrém rozumu. Doktor Lopota doporučoval to každému — je to nejmoudřejší. Mají-li již lidé duši na jazyku, těžko dělají kšafty.

*

V děsivé předtuše smrti vždy cosi opominou. Kvapné takové pořízení bývá pak zárodkem sporů v rodině a neutěšených procesův. Stává se tak v nejlepších rodinách. Doktor Lopota by mohl vypravovati...

Dnes však vážil doktor cestu marnou.

„Vzácný příteli," uvítal jej domácí pán na prahu komnaty, „prosím tisíckrát za odpuštění. Když jsem si vás na dnešek vyžadoval, zapomněl jsem, že máme — Národní besedu! Podívejte se..."

Pootevřel dvéře do pokoje druhého, v němž to vypadalo jako filiálka nějakého konfekčního závodu. Po lenoškách a pohovkách táhly se tam modré, růžové a bledězelené oblaky lehoučkých, nachmýřených, jako pěnových toalet ženských, na klikách oken visely nové šněrovačky (oči doktorovy topily se v nich...), na koberci stálo několik párů různobarvých atlasových střevíčků, jako Popelčiných — všechno to vyvolávalo zcela jinou náladu, než jaké třeba k poslednímu pořízení. K tomu dnes nebylo času...

Doktor Lopota byl pozván na pozejtřek a poroučel se. A odcházel v jakési nevrlosti. Teprv tuto, nad spoustou těch bálových příprav, dotklo se ho zavanutí mocného, podivnou vůní nasyceného proudu masopustního. Vzpomněl na kancelář, v níž se už po řadu let lopotil, aby uhájil slušnou existenci (proklatá konkurence na všech stranách!), a kterak v tom prachu a věčném procesování byl jako vystrčen ze všeho svěžího, veselého ruchu života. —

Doma již ho netrpělivě očekávala paní Bábi s obědem. Doktor Lopota, aby měl jako nějakou „domácnost", vzal si hospodyni, kuchařku. Zprotivily se mu konečně hospodské obědy. Ovšem, tohle zařízení mělo také stinné stránky...

Sotva že mluvil, skoro s nechutí obědval, a když vypil černou kávu, počal se hrabati v dopisech, visitkách, pozvánkách, programech na etažérku.

„Vždyť já taky tu mám někde lístek do Národní besedy," mumlal si. „Vždyť u mne také byli — vyrazili ze mne pětku — — kde pak je — — tuhle!"

Našel jej. Sfoukl s něho prach, položil si jej navrch, a když odcházel do kanceláře, řekl k hospodyni:

„Paní Bábi — o šesté přijdu z kanceláře rovnou domů. Připravte mi čisté prádlo, límec, manšety — vykartáčujte mi černé šaty — otřete mi lakýrky — podívejte se, jsou tam někde zánovní bílé rukavice — nebo ne, koupím si nové. Ať to mám všecko pohotově, abych se mohl obléci..."

Paní Bábi všecka vyjevena podívala se na pána.

„Kam pak pan doktor...?" sklouzlo jí se rtů.

„Do bálu se podívám!" řekl advokát stručně.

„Pan doktor — — — do bálu?" volala hospodyně udivena.

„Nu, co pak na tom?" řekl doktor nevrle.

„Inu, myslela jsem, že pan doktor už na takovéhle věci — nemyslí..."

„Ať je to připraveno!" velel doktor úsečně a bouchl dveřmi.

„U všech čertů — bručel, sestupuje se schodů — takhle na sebe člověk plete biče! Už i ta se diví! Co bych nemyslel? Jsem nějaký bubák? Že jsem několik let nešel — jsem nadosmrti odsouzen dřepěti doma nebo v hospodě jen? Zas budu choditi! A dnes učiním počátek. Ano!"

A jak šel do kanceláře mimo veliké výkladní skříně, pohlížel do lesklých skel úkradmo jako do zrcadel. Nu ano, má na sobě čtyřicítku, pravda, ale vypadá statně. Proč by neměl mysliti na bál, medle p r o č? Ale ano, taková hospodyně je plna žárlivosti, jak jen zvětří, že by se její pán ještě chtěl podívati na veselý svět, a dokonce na ženské. Bojí se, aby se neoženil! Aby nepozbyla vlády. Neboť takovéto hospodyně chtějí skutečně vládnouti. Po několikaleté službě domnívají se opravdu, že jsou paními v domě. Ne, ne! Z toho on Bábinku vyléčí. Okáže jí, že u něho není pozdě. A zamane-li se mu poslouchati, že si k tomu přivede mladou, čipernou panovnici. Třeba z nějakého toho bálu. Čtyřicítka! To je právě nejhezčí věk. Všichni čtyřicátníci tak ujišťují.

Upřímně řečeno, doktor Lopota si dvě léta ulhával. Bylo mu dvaačtyřicet.

Arci, má hlavu již tak trochu prokvetalou — i vousy. Ale vlasů ještě dost. A nevypadá to ani zle, taková hlava ‚melírovaná'.

‚Koncipa' Bradáč byl od páté hodiny již jako na trní. Už aby byl doma, už by se myl, česal, kadeřil, strojil! — Šéf pozoroval jeho nepokoj a chtěje být jednou hodně liberální, řekl o půl šesté:

„No, kolego, nechte toho a jděte si domů, abyste se mohl připraviti do Národní besedy. Však se tam pak uvidíme."

Koncipient otevřel ústa. Ne nad tím, že jej šéf tak milostivě propouští dříve, ale že mu dává na shledanou na plese.

„Pan doktor také půjde?" nemohl utajiti svoje překvapení.

„Což je to jen pro takové mladé zajíce?" odvětil advokát.

Čertova historie! Bábi je hloupá, obmezená ženština. Ale že taky koncipa se diví! Což pak je na tom podivného?

Večer, když se doktor Lopota oblékal, zdálo se mu všechno tak trochu nepohodlným. Nějak vyrostl z těch černých šatů. Či — ztloustl? Límec u košile jej škrtil, s vázáním bílého nákrčníku nemohl být hotov. A když se podíval do zrcadla, zdálo se mu, že jeho „melírované" vlasy a vousy poněkud nápadně se odrážejí od černého oděvu.

„Musím si zas koupit kelímek té tmavé pomády... Člověk se náramně zanedbává..."

K osmé vyšel z domu. Ve vratech stál domovník, pozoruje hrčící kočáry a nahlížeje zvědavě dovnitř.

Uctivě pozdravil advokáta.

*

„Dnes, tatíku," usmíval se Lopota, „vyburcuju vás hodně pozdě, nebo ještě lépe: hodně časně. Připravte se. Na bále se člověk zdrží..."

„I Ježíš Marjá," zvolal domovník, „milostpán taky jde na bál...?"

Doktor Lopota svraštil čelo a vykročil z domu beze slova. Starý pitomec! Je to nějaké bláznovství, že jde do plesu?

Kráčel. Bylo umrzlo na kost, sucho. Nevsedne do vozu. Půjde pěšky. Ovšem cítil za chvíli, že ho v tenkých lakýrkách zebe. Vzpomínal, že ho druhdy nezáblo, když tak chodíval na Žofín před dvaceti a ještě před desíti lety.

Tenkrát býval rozpálen i při desíti stupních pod nulou. Snad by přece ta čtyřicítka — —?

Když se blížil k můstku, vedoucímu na Žofín, pociťoval jisté rozpaky. Po obou stranách stály tu hloučky zvědavců, nahlížejících do všech vozů, hrčících po dlažbě a zatáčejících na můstek. Nechybělo tu ani mužů, mladých i starších, ani pokřikujících uličníků, ale převahu mělo něžné pohlaví, panny mladé i staré, i báby plesnivé, kteréž všechny přišly se podívat, aby aspoň pohledem na šťastné bálečnice a bálečníky urvaly pro sebe kus masopustního požitku. A co jim závistivě zastírala zamžená okna povozů, doplňovaly si vlastní bujnou obrazností.

„Ach, ta byla krásná! — Hleďte, tuhle jsou namačkány tři, jak je tam jen složili! — A ta růžová tuhle, podívejte se, ještě učiněné dítě, a už ji vezou na bál! — Inu, teď aby si pospíšila, která

chce ulovit ženicha! — A ti chudáci, co běží pěšky! — No, každý nemá na drožku — —"

Doktora Lopotu rozrazilo horko, když tato slova uslyšel. S chutí by byl obrátil, aby kdesi opodál vsedl do některého prázdného vozu, ale již se octl v té živé ulici sudiček a nemohl zpět.

Přidal do kroku, přece však neunikl dost rychle, aby za sebou nezaslechl:

„Koukejte ho, chudáka, taky jede po svých. A ten právě měl jet — nemá času nazbyt!"

Poznámka byla odměněna smíchem, který zněl v uších Lopotových zlomyslně, urážlivě.

„Holota!" pronesl před sebe zuřivě. „Je-li pak radno někam — —"

Zhluboka oddechl, když přeběhl můstek. Věru nestojí ta ostuda za zlatku, kterou ušetřil. Pevně si umiňoval, že budoucně tedy pojede. A shrne záclony přes okna povozu. Jakým právem je člověk vydán takovým pošklebkům?

Konečně byl v budově.

Složil v šatně zimník, dopjal bílé rukavice, podával výborům svůj lístek. Ukláněli se mu s nesmírnou uctivostí, jako nějakému starému, zasloužilému pánu. Pozoroval, že mladým tanečníkům nabízejí taneční pořádky, jemu ho nenabídli. Jakoby u něho byl zbytečný. Nepatrná ta věc rozladila ho poněkud.

Však až nahoře — —!

A zvolna tedy vystupoval po širokém scho-

dišti, ale pak pružnými několika kroky vstoupil do sálu.

Šumělo to kolkolem, sálem procházely již jednotlivé páry, dychtivy počátku, zaznával tlumený, ostýchavý hovor.

Doktor Lopota rozhlédl se po děvčatech — nenalezl ani jediné známé tváře. Všechny ty dívčiny připadaly mu nějak jako děti. Jestliže se některá na něj podívala, jak vkročil, byl to pohled nesmírně lhostejný. A hned zas odvracela oči jiným směrem. Nevzbudil pražádného zájmu.

Přiskočil jakýsi mladičký výbor a pobízel doktora, aby „ráčil na estrádu, mezi pány“...

Ano, tam se shromažďovali notáblové, staří, šediví a dokonce již lysohlaví pánové, někteří i s řády na prsou. Honorace, jejichž jména budou zítra v novinách.

Doktor Lopota skoro nevrle poděkoval, záporně hlavou zavrtěl. Jak se ta mládež roztahuje a všechno sobě nepohodlné odklízí. Což pak tihle mladíci jsou nějaké partie? On je partií! A přece —

Ze všeho naň vanul podivný chlad, jakého před tím nikdy v taneční dvoraně nebyl pocítil.

Šumělo to kolkolem, vznášely se tu panenky po boku tanečníků — ani jediný pohled nebyl věnován jemu. Divná věc! Tihle mladíci v kole nemohou se ještě ženiti! Ale on by mohl — —

Ustoupil na okamžik do předsíně. Nebylo mu v sále nikterak volno.

Tu šuměly zase šaty — ohlédl se — maminka s dceruškou. Doktor Lopota se zarazil, když jeho zraky se setkaly se zraky paničky. Bože, Bože — toť ona, kterou obletoval kdysi před dvacíti lety — tančíval s ní na téže Národní besedě, v akademickém, šeptával jí v tanci něžná lichocení — hle, a dnes vede sem dceru!

„Aj, aj, pane doktore," pronesla paní, jejíž tváře živěji zahořely. „Na bále?"

A podávala mu ruku.

„Provázím dceru," vysvětlovala a ukazovala na dívku jak malina. „Utíká to, co? Nu — my už máme vytancováno — teď je zas ta mládež na řadě... Také jste přišel jenom na podívanou, pravda-li? Na chvilku na estrádu, a co nejdřív zas utečete? Páni ve vašich letech to jinak nedělají. Dobrou zábavu, pane doktore..."

Doktor Lopota polkl cosi zahořklého a hleděl za paničkou, za její dcerou. Ano, takhle vypadala maminka tenkráte před dvacíti lety! Právě tak. A dnes — jde už jen jako gardedáma. Kam se podělo těch dvacet let? A teď ho taky posílá na estrádu!

Doktor Lopota stál, díval se na rej mladých, zahlédl i svého „koncipu", kterak lítá jako blázen, s rozpálenými tvářemi, kterak se směje na svoji tanečnici, povídá, povídá — žertuje, dvoří se, jakoby zejtra nebylo žádných stání, kanceláře, sou-

du — jakoby byl jen ten ples a potom konec, konec všemu.

— — — — — — — — — —

O hodinu později doktor Lopota oblékal v šatně zimník, zlostně vrazil bílé rukavice do kapsy, vyhrnul límec, upjal se a vyrazil na ostrov.

„Čert mně napískal — že jsem tam lez'. Mohl jsem sedět už hodinu ‚u páva' a klidně si zahráti. A teď — až tam dojdu, snad budu přespočetný, přišel-li dnes profesor Vrána . . ."

A ubíhaje přes můstek, pustý a dávno již opuštěný všemi těmi zevlovači, vrčel k sobě nevrle: „Čertova věc — tady jsem byl také přespočetný."

V černé hodince.

(V lednu 1904.)

V kanceláři stmívalo se pomalu. Bylo sice v půli ledna teprv, ale již bylo patrno, že se den znenáhla natahuje. A dnes, poněvadž venku leželo na loket sněhu a obloha byla čista, trval den o hezkou chvíli déle než včera. Všechno, čím byla obloha po neděle tíhotna, spadlo v noci, vyčistilo se.

„Abychom rozsvítili, pane Vejmolo!“ ozval se starý koncipa Netřesk od svého stolku, v jehož truhlíku se již hodinu hrabal, přebíraje se ve starých papírech, načatých konceptech, uválených dopisech soukromých, obálkách a podobném braku, jakého se v každé staré kanceláři a v každém šuplíku hojně najde. Trhal na drobné kousky ty archy a půlarchy, dávno nepotřebné, a házel smeť do velikého koše na papír po pravé straně stolu.

„Hned, hned, pane doktore,“ odpovídal pomaloučku pan Vejmola, „již protahuju cylindry.“

Říkal koncipovi „pane doktore“, ale byl to je-

nom čestný doktorát. Netřesk byl starý kandidát, který kdysi před pětadvacíti lety klopýtl hned o první rigorosum a již se na ně nikdy nerozběhl. Ani ho netrápilo, že se nedostal k cíli, jejž mu byl starostlivý nebožtík otec v dáli vytyčil. Byl takhle docela spokojen se svým stavem, díval se na celý svůj život a na zmařené naděje dokonale flegmaticky. A jeho šéf, doktor Havrda, byl taky spokojen. Aspoň mi koncipa neuteče, říkával si. Nebo čert každého bere, sotva si svoji sedmiletou praxi po doktorátě odsedí. Už už aby složil advokátní zkoušku a jen už aby otevřel kancelář vlastní. A časy nejsou podle toho.

„Tak je protáhněte, pane řediteli," řek' líně Netřesk.

„Pane řediteli" bylo odsluhou za „pana doktora". Vejmola totiž byl skutečně ředitelem advokátní kanceláře Havrdovy. Byl to jeho úřední titul. Pocházel arci z dob, kdy se v kanceláři Havrdově hemžívalo sedm, osm lidí u stolů, koncipů i mundantů. Tehda bylo skutečně třeba nějakého nadřízeného. Léta však míjela, personál se tenčil, každý koncipient, který od Havrdy odcházel — zřizuje vlastní kancelář — odloudil mu něco klientů, a doktor Havrda se ani nezlobil. Stárl, pružnosti ubývalo, a tak zachoval si něco klientů setrvačných, kteří sestárli s ním zároveň. Stačilo mu to. Hospodařil dobře za mladých let a plody práce té byly dobře uschovány v ohnivzdorné v bezpečných papírech. Byl by se poděkoval, aby ně-

kdejší ten shon tak začal na novo. Byli by se poděkovali všichni tři, Havrda, Netřesk, Vejmola. Počítali dohromady asi stopětašedesát let, měli odtancováno, jak si říkávali.

Odpolední práce páně Vejmolova záležela skoro jen v tom protahování cylindrů k lampám. Sotva se tak trochu ulebedil u stolů a zahřál údy, vytáhl ze šuplíku starý kus flanelu, odšoural se k oknu, dýchal na cylindry i do nich, otíral i protahoval, nacpávaje flanel dovnitř zbytkem zlomené hůlky, a díval se při tom do ulice. Byla to práce, při které očí nenamáhal. Kancelářské věci bývaly vyřízeny již dopůldne, a někdy měli co dělat, aby jim tak stačily až do dvanácté. Doktor Havrda sám sotva se odpoledne v kanceláři okázal. Bydlí ve druhém patře, a přijde-li náhodou někdo, kdo si přeje hovořit jen s šéfem, skočí pro něj pan Vejmola. To však málokdy se stávalo.

Hodinu již cídil ředitel Vejmola cylindry a skoro soudil, že jsou čisty dost a že by tedy mohl rozsvítit. V kanceláři sešeřilo se tak, že jen bystrozraký člověk v temnotě té byl by rozeznal dvě postavy, jež tu dýchaly.

Právě se chtěl Vejmola otočit a jít pro sirky, když na ulici zazněl cinkot a chřestot zvonků a řada sání a povozů hnala se mimo po ujetém sněhu.

Vejmola vyhlédl zvědavě.

„Heleďme, svatba, pane doktore," pronesl tónem, jakoby zval Netřeska taky na podívanou. „Jo, jo, masopust! Teď toho bude."

Líně zdvihl se koncipa a zaraziv ruce do kapes, přihoupal se k druhému oknu. Zamrkal pod okuláry, lhostejně sleduje povozy, a zívl.

„Blázni byli, kordy měli!" řekl opovržlivě. „Co z toho mají!"

„No, proč pak!" namítl Vejmola. „Hezké je to. Už tenhle první večer stojí za něco — veselá společnost. To je jich! A je to venkovské, kde by se v Praze vzalo tolik sání. Z nějakého dvorce u Prahy, jedou si nejspíš k Choděrovi. Panečku, praskne to pěkných pár desítek. Chtěl bych tak sedět mezi nimi, ale aby mne neviděli."

Netřesk rozevřel ústa k nehoráznému zívnutí a tleskaje si dlaní přes ně vyrážel ze sebe nekonečné: „Va-va-va-va---va!" Zvonky venku dozněly, povozy zmizely, Netřesk se vracel ke stolu.

Dosedl, zas ruce v kapsách, a natáhnuv pod stolem nohy, řekl do tmy před sebou:

„A když se vám to tak líbí, řediteli, povězte mi, proč jste se sám neoženil?"

Z kouta u druhého okna ozvalo se hluboké vzdechnutí.

„Jo, já bych byl rád," znělo ze tmy, „ale nešlo to."

„Proč pak?"

„Inu, pane doktore, existence! Taky mi čert nedal dobře dělat, zběhl jsem se študií a šel do kanceláře. No, ani to by nebylo vadilo, co mne se tejkalo. Kluk jsem byl adret, jak na obrtlíku, brzo-li pak není známost. A tak jsem si ji uděl-

lal, děvče bylo jako kytka — v Konviktě, v Konviktě to bylo. No, ani otec by nebyl býval proti tomu, ale matka — její matka, ta chtěla mít zetě pod pensí. Kdepak u nás pense, v advokátní kanceláři! Člověk moh' mít každý den vylejvák! Ale ještě bych to byl vychodil, jako se vydrží servitut — víte, zvyk je velká věc, holka by byla trochu zastárla, pak by mi ji byli dali. Tu mi do toho někdo vlez' — vlastní kolega — arci, pár let už jsme se neviděli — byl u financí, měl hvězdičku, čáku na pensi. Hned byla matka do něho celá hrc prc, málem že si ho sama nevzala — no, a dceru doma nějak přemluvili. Nebo čert ví, jestli to bylo jen z trucu. Jednou jsme se s Boženkou nějak nepohodli — pro nějakou volenku to bylo, šla pro takového šmatlu aspiranta od železnice — hněvali jsme se. Myslil jsem si: vyhněváme se, jako vždycky. Takové hněvy trvají u zamilovaných právě do druhé neděle, kdy zas je nějaká zábava. I toto! Teprv pak jsem viděl, že si za mne sedl na teplou židli kolega financ. A už nevstal. Matka ho držela jak polyp — a Boženka, — inu nic jinak než z trucu, abych viděl, že nejsem sám — za půl roku se vzali. Tak jsem to měl vyřízeno."

Chvilku bylo ticho, načež ze tmy ozval se hlas Netřeskův:

„A to už jiná holka na světě nebyla? Aspoň jedna?"

Zas ozval se z kouta od okna hluboký vzdech a měkce linulo se z úst neviditelného Vejmoly:

„Ne, pane doktore, taková ne! Taky jsem si z počátku myslil furiantsky: pro jedno kvítí slunce nesvítí — ale čím dál, pane doktore, tím více mne to žralo, tím silněji jsem cítil, oč jsem přišel. Já se pak dověděl, že to bylo skutečně z trucu. Jó — pozdě bylo. Pro nás oba. A chudák, co se pak naplakala!"

„Viděl jste ji?" zeptal se nedůvěřivě Netřesk.

„Ba viděl. Chodili jsme jednou ulicí — a co by na světě nikdo neviděl, viděl jsem já, poněvadž moje srdce rozumělo. Každý její pohled mně byl čitelný. — Inu, dávno jsme vyhasli oba. Teď už se na sebe díváme bez boje a bez pokušení."

„Prosím vás, kde pak? Kdy pak?" ozvalo se táhle z úst Netřeskových.

„Doma, pane doktore. Každý den."

„Co!" zvolal teď ku podivu živě Netřesk. „Paní Kalinová?"

„Paní Kalinová, ba právě. Bylo po desíti letech — už měla pět dětí — potkala mne, uplakaná. Ptám se jako starý dobrý známý, co se stalo. — Muž jí stonal, děti stonaly, jedno umřelo. Zadlužili se. Velkým pánem nebyl. Pod pensí ano, ale na plechový límec pořáde čeká. Vyprávěla, jak mají zvlášťní pokojík při bytě, nábytku do něho nakoupili, aby mohli pronajmout, vytrhnout se — ještě více se zadlužili. Nikdo nezavadil. Špatná končina. Chtěli mít přece pořádného člověka — a hlásili se lidé, co by tak byli platili čtyry zlatky měsíčně. — Ani nevím, jak mi to vyjelo z úst, když jsem řekl:

Boženko — kdybych nepřekážel, právě bych potřeboval byt, moje kvartýrská dostala výpověď. — Popadla mě za ruku — a na prvního jsem se tam stěhoval."

„Co pak její muž, Kalina?" otázal se Netřesk.

„Nic. Ani slova. Vždyť ležel tenkrát na smrt, nikdo nečekal, že vstane. Sloužili jsme mu oba, přinášel jsem, co jsem sehnal, vykřísali jsme ho. A nic mezi námi; chuďas, měl nejdřív co dělat, aby byl živ, nebo všechno s ním viselo na vlase. A tak jsme zvykli, že nám bylo těžko rozejít se. Teď už je dobře. Člověk se s životem dohovoří. Ale bývaly na počátku zápasy. A věřte, pane doktore, když se na paní Boženku podívám, na její děti, na její syny, dcery, a pomyslím: to mohly být moje děti, věřte mně — — — —"

Černý kout u okna odmlčel se. Jen po chvilce ozvalo se cosi jako škytnutí.

Od stolku Netřeskova zahouklo pojednou:

„Ale stakra, teď už přece jen rozsvítit. Kdyby tak čert starého přinesl..."

Zašáraly kroky, chrastily prsty v krabičkách, škrtlo to, vyskočila hvězdička, a po chvilce hořely jasnými plameny obě lampy, nad stolem „doktorovým" i „ředitelovým".

Pan Vejmola utíral červeným kopřivovým šátkem nos a zajel několikrát i výš, do očí. Zdálo se, že mu náhlým přechodem ze tmy v trhavé to světlo zčervenaly.

Skoro nestálo za to, že rozsvěceli. Na starých kyvadlových odbíjelo půl šesté — a ve tři čtvrti na šestou beztoho oba hodí nádobíčkem. Takové staré, ze zvyku vyšlé kanceláře advokátní jakoby dýchaly už jen životem minulým.

Reserva.

(Psáno v únoru 1897.)

„Pávku, Pávečku!“

Muž, na nějž bylo takto zvoláno, stanul, otočil se a díval se do proudu, valícího se po pravém chodníku Václavského náměstí. Z kterých pak úst zaznělo jeho jméno?

Ale již se prodíral zástupem široplecí, zdravím kypící muž s velikými okuláry na masitém nose, vztahoval obě ruce a opakoval:

„Pávku! Pávečku!“

„I Bože — Matýsku!“

„No, je dost, že mne poznáváš, stará vojno!“

Zdravý, radostný smích hrčel z úst, obrostlých hustým, ryšavým, tupým vousem, a obě ruce Matýskovy chápaly se rukou páně Pávkových.

„Jsi živ? Zdráv? Pávečku!“

„Živ, jak vidíš, a zdráv, jak se domnívám. A tebe se ani neptám. Jsi na prasknutí. A co choť?“

„Zdráva!“

„A děti?“

„Ale zdrávy!“ smál se zrzoun.

„A kolik už?“

Matýsek zdvihl pravici do výše a roztáhl všechny prsty jak roubíky.

„Pět?"

„No pět, pokud zásoba stačí. Kdybychom se byli setkali o několik časů později, musil bych už přidat jeden prst z levačky."

„Ichichichi!" zasmál se tence pan Pávek.

„Inu směj se," hlaholil Matýsek. „Je veseleji. A budeš mít po čertech co dohánět..."

„Já?" zastavil se pan Pávek.

„Ty, ty! Netvař se před starým kamarádem, jakoby se nechumelilo! Ať si jsem v Kolíně — vím všecko! Všecko vím. Už jsem dnes našel několik kamarádů, kteří mi ledacos řekli. A řekli mně mimo jiné — —"

Teď Matýsek popadl pana Pávka za knoflík zimníku a slabikoval s důrazem jako ve škole:

„— že — se — pan — Pávek — bu — de — že — nit!"

Pan Pávek, pětačtyřicetiletý, poměrně zachovalý mládenec, dobře zaopatřený likvidátor, posud černých vlasů a vousů, zastavil se, popadl Matýska za knoflík a odpovídal stejným způsobem:

„Chtěl — se — že — nit — a — le — ne — chal — to — ho!"

Matýsek vykulil oči.

„Ale povídali mně to jako zaručenou zprávu! Dokonce prý to mělo být hned po postě, ne-li ještě v masopustě."

Pan Pávek pošinul skřipec na nose, zamrkal,

pustil Matýskův knoflík a vykročiv zase a kráčeje podle přítele hovořil:

„No mělo. Leccos na světě mělo být a není. U mne také nebude. Ani v masopustě, ani v postě."

„Co se to stalo?" vyjel Matýsek.

„A byly mu oči otevříny," deklamoval pan Pávek.

„Komu?"

„Nu mně, starý nedovtipo!"

„Tys tedy opravdu zamýšlel...?"

„Zamýšlel!"

„A nechal jsi toho?"

„Nechal."

„Docela?"

„Na dobro. Doufám, že na vždycky. Vždycky se nenajde starý dům, který by ti otevřel oči."

„Starý dům? Tys chtěl nový?" volal Matýsek dychtivě.

„Jak to?" tázal se pan Pávek.

„Nu, ona měla starý dům...?"

„Nikoli, neměla žádného."

„Ale tys přece řekl, že ti starý dům otevřel oči."

„Ano, tak jest."

„A kde je ten dům?"

„Už nikde."

„Ale ty mluvíš jako nemoudrý," durdil se Matýsek.

„Ty se ptáš jako nemoudrý," smál se pan Pávek.

„Tak tedy povídej!" doléhal Matýsek.

„Počkej, kamaráde, mám hlad a žízeň. Zajdeme tuhle do plzeňské pivnice vedle naší kavárny. Málem by ji byl zabil jeden náruživý doktor, jemuž spanilá kuchařka nechtěla dopřáti sluchu. Uražen ve své samolibosti dal povel svým přátelům, kterými se tam obklopoval, a vyvedl je odtud jak Mojžíš z Egypta židy. Proto tam chodím. Je tam dost místa a přispívám svým žaludkem a chřtánem, aby krčmáře nepotkal osud Faraonův. Aby nezahynul ve vlnách vlastního červeného moře."

„Ty mluvíš jako bible, člověče," durdil se Matýsek, lačný bližších zpráv. Bodří venkované rádi přinesou nějakou novinu z Prahy, svým chotím, známým. Novinu, které se v novinách nedočte.

Pojedli, popili. Matýsek polykal jako zjednaný a sotva zalil poslední sousto a zapálil viržinku, dolehl na přítele Pávka:

„No tak!"

Pan Pávek zatvářil se jako věštec, přimhouřil oči a spustil:

„Ztracený ve spoustě budov, v tiché části Nového města, stál památný, starý dům..."

„Nech toho domu ke všem čertům a povídej o své známosti."

„Ten dům k tomu patří, Matýsku."

„Vždyť jsi řekl, že jí nepatřil!"

„Jí ne, nevím komu, ale je to nezbytná kulisa mého milostného dramatu. Ach, Matýsku, před

měsícem bych ti o tom nebyl povídal s takovým humorem — byl jsem zdrcen. No, zdrcen je silné. Ale skropen, polit, jako zmoklá slepice jsem byl. Nuže, měl jsem skutečně známost. Domníval jsem se, že jest poslední a rozhodná. Pocházela z jednoho loňského výletu, ač se přiznám, že vlastně vznikla na Národopisné."

„No, Ježíšmarjá," vyrušil jej Matýsek, „snad to nebylo něco pamětihodného?"

„Ne, ale obdivuhodného. Bylo to poupě. Seznámil jsem se, chodil jsem. Podrobnosti mně odpusť. Jen musím říci, že jsem tak vzorné rodiny nepoznal. Nic nechybělo, než katechismus a vyhlášky. Jak teď bohu děkuji, že jsem s tím poněkud otaloval!"

„No?"

„Mlč a poslouchej. Chodil jsem tam a byl jsem přesvědčen, že jsem prvním nápadníkem dívky — aspoň prvním vážným. Budiž, ať měla někdy studentskou lásku. Ale doufal jsem, že na mne pohlížejí s úctou a důvěrou. Nemyslil jsem na jiného než na ni. Hořel jsem, když jsem byl u nich, a když jsem přišel domů, otevřel jsem okno — i v zimě — a díval jsem se směrem, kde bydlela."

„Viděl jsi k nim?"

„Nikoli. Byla mezi námi překážka, podobná oné, jež dělila Pyrama a Thisbu. Ba větší. Ne pouhá zeď, dům. Ale vlastně jsem nevěděl, že jen ten jediný dům a že hned za ním je můj ráj. Byl to starý dům a vzhlížel jsem k němu s úctou téměř posvátnou. I pojal mne přímo vztek, když jednou

z rána po střeše toho domu rozlezli se lidé jako housenky, trhali prejzy, latě, shodili střechu a jali se vůbec bourati starou tu barabinu, stojící velmi malebně uprostřed zahrad a dvorů. — Teď poznamenám, že jsem k své zbožňované chodil pravidelně odpůldne, mezi pátou a šestou, a byl jsem vždy uváděn do s a l o n u, který měl okna na ulici. Do zadní komnaty neuvedli mne nikdy. Patrně to byl pokoj domácký, bez nádherného zařízení, kde se nejspíš slézali při teplých kamnech. Tak jsem si to vysvětloval. — Dobrá. Ten dům bourali dva, tři dny, týden. Mírná letošní zima dopouštěla, že se s podobnými pracemi mohlo brzo začít. — Ano. Jednoho večera vrátil jsem se od své zbožňované, a ještě než jsem rozsvítil, vyhlédl jsem z okna. Ejhle, dům byl zbourán až do prvého patra a p ř e s to zbořeniště hleděl jsem na dům v Křemencové ulici — na dům, v němž bydlela o n a se svojí matkou. Viděl jsem osvětlená okna, viděl jsem postavy mužů i žen, dětí a služek, ve všech patrech. V druhém patře bydleli o n i. Ani nevím, jak se stalo, ale náhle mi šeptalo něco: vem si kukátko! — Vzal jsem. Vzdálenost obnášela asi stopadesát kroků rovnou čarou, viděl jsem tedy kukátkem dobře. Dívám se, beru na mušku všechna okna — ha, tu jsou okna oné zadní komnaty. V komnatě matka, dcera. Chystají se k večeři. Postírají stůl. Přinášejí t ř i příbory. K čemu tři? Vždyť j á jsem doma! Nevečeřím s nimi, nikdy jsem nevečeřel. K d o to bude večeřeti? Matýsku, nehnul jsem se od okna. Všechno jsem

viděl jako ve stereoskopu. Holka přinesla džbán piva. Postavila na stůl t ř i sklenice. Dcera se ještě strojila — upravovala, všechno se konalo ve spěchu. Vypadalo ti to jako divadlo. — Stál jsem u okna, mrzl jsem, ale nebyl bych zavřel za nic na světě. Sedm hodin! Patrně se tam zvonilo, hlavy obou dam se obrátily ke dveřím. Otevřely se, vstoupil oficír. Políbil ruku matce, d c e ř i — tedy to nebyl syn a bratr! — shodil plášť, odpásal palaš, zasedl ke stolu — jedl, pil! Pili hodně, piva byl džbán. — Zatím já jsem navlékl přes župan zimník, obložil jsem si nohy peřinami, ovázal jsem si hlavu vlněnou pokryvkou a pozoroval jsem dále, jako Nansen severní točnu. Hráli nějaké karty, smáli se, stará tonula v blaženosti — to jsem i z dálky pozoroval. Když vypili pivo, šla stará do kuchyně — patrně vařit čaj. Ano. Hodně dlouho tam byla. Příteli, teď jednání vyvrcholilo. Oficír použil nepřítomnosti staré a — v hlavě mi bušilo, tepny jen jen že nepraskly — a posadil si dceru na klín. Moji Mínu, moji nevěstu posadil si na klín! — Nechtěj, abych vyprávěl dále..."

„A tys tam tedy vícekrát nohou nepáchl?"

„Ne tak; šel jsem tam ještě, ale jen jednou, druhý den. Jak mně bylo, nepovím ti nikdy, už to nevím. Stahoval jsem nad nimi zdaleka síť. Začal jsem o příbuzných, přátelích, jak kdo žije, co dělá večer. A tak dále. Zkrátka, nepřiznaly se, že by měly nějakého syna, bratra, bratrance nebo koho u vojska. Žijí samy; sedají celý večer pospolu a těší se jen, — a tu na mne Mína pohlédla tak nyvě,

ach, tak nyvě — až budeme sedat někdy tři. Měl jsem všeho právě dost a počal jsem rozmarně vyprávět, že tedy v tomto domě patrně jest ještě jedna matka s dcerou, které mají známého na vojně, a že jsou to dámy nesmírně podobné mým damám, A nyní jsem jim celé včerejší divadlo vylíčil. Matýsku, přál bych ti viděti, jak měnily barvu, jaká to byla duha na jejich tvářích, až opanovala jen smrtelná bledost. Mína konečně — nevědouc jiné rady — padla do mdlob, a toho okamžiku jsem použil, abych odešel. Zlatníkem rozpečetil jsem ústa domovníkova. Ctihodný ten muž mně svěřil, že do druhého patra dochází reservní oficír, ale že to není týž, který chodil loni, nýbrž jiný. Ejhle, to je můj román. Nebylo-li možno jinak se oženit než s reservou, rozhodl jsem se, že toho vůbec nechám. Nu, víš dost?"

Matýsek, čím dál ke konci, tím více poulil oči, a teď řekl bez dechu:

„A tohle se může stát? To může člověka potkat?"

„Může, jak vidíš. S tím toliko poznamenáním, že jsem zaměnil jména. Nechci kompromitovati ani Křemencovou ulici, ani svoji Mínu, která ve skutečnosti jmenuje se jinak. Jsi spokojen?"

„Jsem," přisvědčil upřímně Matýsek, a mlaskaje dodal: „To bude žena koukat, až jí tohle vypovím!"

Halucinace.

(Psáno v červenci 1903.)

Objevilo se to právě v den jeho čtyřicátých narozenin. Lépe řečeno, v noci po nich. Jindra Chocholáč nikdy se nevracel domů za dne, málokdy za večera, pravidelně hezky pozdě v noci. A toho osudného dne byl si umínil, že se vrátí až „zejtra ráno", toho dne chtěl dokonale užiti, i s nástavkem noci. A Jindra Chocholáč byl by dodržel, zcela jistě, jen kdyby taky byli vytrvali jeho přátelé, kteréž sezval na oslavu svého osudného dne.

Říkal mu tak sám, a dávno, dávno, před tím, než se osudný den rozbřeskl, propadal jisté tesklivosti. Téměř tvrdošijně si namlouval, že ten den jest určitou mezí v jeho životě.

„V ten den," šeptával si, „nadobro se rozloučím s mládím! Tím dnem nadejde mi skutečně železný věk!"

Tak líto mu bylo života, který mu uplynul, a tak tesklivě hleděl do toho „zbytku", jak to nazýval.

Arci již dříve šlehlo v jeho sluch častěji nějaké slovo o staromládenectví, ale Jindra se bránil, zuby nehty se bránil, že by svět měl právo

ho tak nazývati, dokud nedovršil čtvrtou desítku svých let. Ale až osudný ten den přijde a zapadne v šedivinu všech dnů minulých, pak marno brániti se, pak je tomu tak! Je po květu růží, po milostných dobrodružstvích, po všech nadějích, po luzném obraze domácího krbu, jak si jej kdys malovával — a zbude ze všeho jen ten mládenecký pokoj u kvartýrské Kostkové — ach, takový studený, bezbarvý náhražek útulného domácího krbu. Nebo ani na to již nepomýšlel, aby hledal cosi lepšího. Co by si vyměnil? Pokoj za pokoj, kvartýrskou za kvartýrskou, stejně vyschlou a lhostejnou, domovníka za domovníka. Leda že by vyzískal někde jinde vlastní domovní klíč, po němž kdysi tolik toužíval, tehda ještě, když bydlil v Křemencové ulici, v tom zákoutí na konci chodby, tehda, když se nevracel domů sám a když mu tak vadily zpytavé pohledy domovníkovy, snažící se, aby pronikaly hustý závoj, jímž bývala zastřena Réza. Ah, to je mu již taky lhostejno. Kde je Réza!

Tak veselý chtěl míti čtyřicátý den svých narozenin, tak bouřlivý — a ti zbabělci všichni se roztrousili do hodiny s půlnoci. Měl tam zůstati sám? Se zívajícím číšníkem Alojzem, který ho v duchu jistě posílal ke všem čertům?

Tak tedy šel. A jak vykročil v chladný noční vzduch, zakolísal se. Jindřicha Chocholáče zarazilo to.

„Je to horší, než jsem se domníval," zahučel do límce. „Viklám se — tu to je, stáří se ohlašuje.

Příroda má své hranice, mezníky, oddíly. Co, deset sklenic, a to mi podrazí nohy?"

V tom okamžiku probudilo se v Jindrovi svědomí. Díval se do minulých dnů a připadalo mu, jakoby hleděl na Rudé moře. Bezpočet vypitých sklenic sléval se před ním v ohromnou jedinou hladinu. Pěnila se, vzdouvala, nadýmala velikými vlnami, a na hřebeně těch vln zmítalo se cosi jak ořechová skořápka. Rozbouřená hladina hrozila pohltiti ji.

„To je zdravý rozum," vytřeštil Jindra oči. „Ano, rozum! Ještě se drží, ještě odolává — ale nový náraz, nová vlna, a skořápka se překotí."

Jindra Chocholáč zafuněl, vydechl a statečně vykročil.

„Začneme jinou! Přestane to! Konečně je čas, abych měl rozum a podržel jej. Ku předu!"

Šel a přemítal, není-li vlastně pozdě.

„Není," povídal si. „Vždyť jsem četl — u čerta, kdo pak to byl? Hýřil do čtyřicátého roku, pil jako nezavřený, ale pojednou uťal a byl z něho nejřádnější člověk. A dožil velikého věku. Kdo pak to byl, u čerta! Voltér? Ne, pletu se; Rusó? Ne. Kazanóva? Ne, ten zůstal flámou, a pak ani nepil, myslím. Vzal ho čert, kdo to byl, ale vím to, četl jsem. Dobrá, změníme taky program. Pro koho vlastně mám ludračit? Pro ty oškleby, kteří mi v nejlepším utečou? Ne! Víc vody, míň alkoholu! Do řeky, Jindro! Plavat! A víc procházek! Kde je psáno, že mám pít deset sklenic? Jsem si odporný! Fuj, starý zhýralče!"

Jindra Chocholáč umlkl náhle. Připadalo mu, že sebou příliš opovrhuje. A pozbude-li úcty k sobě samu, je vše ztraceno. Domů!

V jistém záchvatu velkomyslnosti dal dnes domovníkovi dva desetníky, ač ne-li proto, aby domovník shovívavěji posuzoval stav jeho, v jakém se navracel.

A když přešel dvůr staré budovy a vstupoval do schodiště zadního domu, škrtl sirkou a pracně rozžehl sloupek.

„Stupej rovně, Jindro," napomínal se, „a dobře počítej. Bydlíš ve třetím patře. Dvakrát po čtrnácti a pak čtyřikrát po dvanácti. A budeš doma. Kde pak mám klíč od předsíně? A potichu, Jindro! Nemusí baba vědět, kdy jsem přišel. — A co je jí do toho!" zahuhlal náhle rozdurděn. „Vždyť platím! Její věcí je pořádek a čistota. Nic jiného nežádám."

Šťastně vykobrtal se nahoru, otevřel, zamkl zase, po prstech došel do svého pokoje. Z kuchyně ozývalo se zdravé chrupání a Jindrovi se ulehčilo. Paní Kostková spí.

Postavil sloupek, rozepínal kabát, vestu, rozhlížeje se, kde jsou trepky.

A tu pojednou kmitlo se mu cosi — cosi černého, uhánějícího při zdi kamsi za kamna, cosi malého, s dlouhým ocáskem, jako stín, beze šustu — a hle, za prvým druhý stín, stejně malý, rychlý, s ocáskem — — —

V Jindrovi zatajil se dech, Jindra vypoulil oči a hleděl, hleděl ztrnule ke zdi, měře ji od okna ke

kamnům, a zíral v kout u kamen, vyběhne-li druhou stranou za nimi cosi. Kolena se pod ním roztřásla, že se musil opřít o stůl, a když ani tím třesení nezmírnil, došoural se na opačnou stranu světnice a klesl na pohovku.

„Jindro!“ zasténal, „už je to tu! Myši! Vidím myši! Alkoholismus! — Právě tak, jak o tom onehdy doktor Cvrček vyprávěl. To je první zvonění. Myši! Jsem ztracen! Teď myši a pak mě popadne delirium, třeštění, a pak mě odvezou, obléknou ve svěrací kazajku — — Jindro, Jindro!“

A Jindra opřel hlavu do dlaní a rozplakal se, až mu slzy prsty protékaly, hrudí to lomcovalo, ústa přetékala horkou slinou, v nose pláčem zavlhalo. Plakal jako dítě. V tom pláči vzpomínal na své dětství, kdy ještě nevěděl, co je pití, vzpomínal na svého moudrého, střídmého otce, na dobrou matku, na všechna její naučení, vzpomínal na nebožky sestry, na nebožtíky bratry, a huhlal v usedavém brekotu do dlaní:

„Ach, ti všichni odešli, ti dobří, pořádní lidé, já lump tu zůstal, abych utopil rozum v pití! Myši, myši! Viděl jsem myši!“

Nevěděl, jak dlouho tak seděl, ale konečně již neplakal slzy, pramen jejich vyschl, jen oči ho pálily a jen hrudník se dmul a lomcoval sebou a z hrdla již dralo se jen štkání na sucho.

Konečně Jindra Chocholáč oddálil ruce a vzhlédl do pokoje, jasně ozářeného. Povytažený kousek sloupku byl dohořel až ke klubíčku, kteréž chytilo celé, a teď hořel sloupek desíti knoty, vosk

se rozléval po stole, jím napojená hořela i kruhem vlněná pokryvka stolní. Vyděšen zíral Jindra na plamen, vyskočil, chopil se sklenice vody na nočním stolku a vychrstl ji do plamene. Zaprskalo, začadilo, zasmradilo se v pokoji, bylo tma. Jindra se chvěl ulekáním, tápal k nočnímu stolku, nahmatal sirky, rozžehl petrolejku a díval se ztrnulý na spoustu, malým tím požárem způsobenou. Potom zraky jeho zabloudily do zrcadla, z něhož naň pohlížela zarudlá tvář s opuchlýma očima, tvář, jaké v zrcadle ještě nikdy neviděl. — — —

Když ráno paní Kostková vstupovala se snídaní, byla okna pokoje Jindrova otevřena, světnicí vanul chladný vzduch. Na posteli ještě v hlubokém spaní pohřížen ležel Jindra, s hlavou ovázanou ručníkem, u postele stálo umyvadlo plné vody. Stůl byl pokryt novinami a knihami, aby aspoň na chvíli byly zakryty stopy ohníčku.

Paní Kostková postavila tác s kávou a po prstech se vykrádala ze světnice. Ale než unikla, pohnul sebou Jindra a zachroptěl jako ze spaní:

„Myši! Myši!"

„Můj Bože," vzdychla kvartýrská, „obávala jsem se toho! Jak to dopadne! Půjde-li opravdu — —"

Toho dne večer vrátil se Jindra Chocholáč přímo z úřadu domů, což překvapilo nejvíc paní Kostkovou, ale zároveň ji znepokojilo. Spěchal s balíčkem do pokoje, zavřel se. Z balíčku vyňal novou pokryvku, házel se stolu knihy, noviny, odklidil a vyškrabal pečlivě všechny stopy včerejší ne-

hody, prostřel novou pokryvku, prohořelou vecpal zatím do kamen. Snad ji později spálí.

Spořádav to, překvapil paní Kostkovou podruhé, vstoupiv do kuchyně a žádaje, aby mu přinesla večeři.

„Pan doktor dnes nikam nepůjde?"

„Ne, zůstanu doma. Jenom ještě na procházku, ale za hodinu jsem zde."

„Pivo taky nějaké?"

„Ne. Jen čtvrtku vína a syfon. Mám nějak nedobré spaní," lhal Jindra.

Paní Kostková starostlivě se zatvářila. A když Jindra odešel, vzdychla všechna stísněna:

„Můj Bože, Bože, jak to s ním dopadne!"

Ale hned kvapila do pokoje, prošukala, kde co, horlivě se obírala koutem u kamen a potom spěchala pro večeři, pro víno.

Celý týden žil tak Jindra Chocholáč a nabýval klidu, zároveň však svěžesti, dávno nepoznané. S lehkou hlavou ulehal, netrýzněn dalšími halucinacemi, časněji a čile vstával. A co dávno již nebyl učinil: taky teď doma pracoval. Psal i četl, a skoro se mu ani nezastesklo po obvyklé společnosti.

Bylo to v neděli ráno, Jindra Chocholáč ležel na lůžku s očima dávno otevřenýma, přece však uvažoval, nemá-li dnes ještě chvilku poležet, když je neděle.

Polehounku otevřely se dvéře, potichounku vplížila se paní Kostková, první její pohled padl v kout za kamna. A tu pojednou zapomněla na všechnu opatrnost a zvolala tlumeně:

„Konečně, potvory!"

A sehnula se do kouta.

„Co pak?" vymrštil se Jindra na lůžku.

„Tady jsou, pane doktore!" volala paní Kostková vítězoslavně, vztyčujíc obě ruce vysoko nad hlavou, v každé ruce pasť. V jedné pasti tetelily se dvě myši, ve druhé tři.

„To jsem poměla tisíc ouzkostí, pane doktore," hovořila matrona horlivě. „Najednou kde se vzaly, tu se vzaly — myši zde. Zde za kamny pod podlahou měly skrýš, díru prokousaly, rodinu vyvedly, Bůh ví, odkud. Poprvé jsem na to přišla před čtrnácti dny, nasypala jsem do díry tlučeného skla, sádry, popela, jedu — nic naplat, myši pořád. Políčila jsem, nadarmo. Bůh ví, co žraly, ale na vnadu nešly. Až dnes v noci. A proto pan doktor nespal, proto pana doktora bolela hlavička, proto pan doktor otvíral okna — já umírala ouzkostí, že dá pan doktor výpověď. Ale máme je, a teď zaleju doupě cementem a bude pokoj. Chvála Pánubohu!"

Jindra Chocholáč díval se na pasti, vzpomínal, v hlavě se mu jasnilo, radostný výraz zaplavil jeho líce, a vzpřahuje obě ruce, volal k paní Kostkové:

„Dejte je sem, potvůrky, ať se na ně podívám. Jejej, jejej, celá myší rodina! Myšky, zlaté myšky, zlíbal bych vás! To jste byly vy!"

Vyjevena dívala se kvartýrská na Jindru, ale pojednou vytrhla mu pasti z rukou, neboť se obávala, aby zas myši nepustil, jakou radost z nich

měl. Vytrhla, odkvapila, a za chvíli mu oznamovala, že jsou utopeny.

„Chudáčkové!“ politoval Jindra, zhluboka vzdychnuv. „Za to, že mne zachránily!“

Čemuž paní Kostková nadobro nerozuměla. Jako jí taky nešlo do hlavy, že se pan doktor tak nadobro rozžehnával s dřívějším svým životem. A třeba že byly myši polapeny, klidu nenabyla. Sedává v kuchyni zamyšlena a přemítá:

„Přijdu o něj, odejde mi, vím to. A možná, dost možná, že ho ty myši na to přivedly. Jakživy tu nebývaly. Kdo by věřil, že se člověk pro nějakou myš rozběhne na ženidlo. A takového pána už nikdy nedostanu. Ne, takových není nazbyt. Těšívala jsem se vždycky, že to můj poslední nájemník. A zatím budu zvykat na jiného. Můj Bože, pro několik neřádů myší!“

A hlava paní Kostkové, plná starostí, klesá do klína, nad kostkovanou zástěru. Málem je staré kvartýrské do pláče.

„— — a všichni za jednoho.“

(Psáno v červnu 1899.)

Tenkráte, když advokáti a doktoři veškerých práv zakládali fond vdovský a sirotčí, nešla věc zcela hladce. Ustavující valná hromada „Associace“ byla hodně živa, ba pohnuta, a jen rozmyslnému řízení předsedy dra. Kalousa bylo děkovati, že nedošlo ke srážkám. Přes to bylo prosloveno dosti odpůrných řečí a pichlavých poznámek. Utkali se tu dva tábory: tábor ženatých a tábor svobodných.

Za svobodné nejbojovněji vystupoval mladý doktor Lazárek, člověk plný ohně, plný života. Zejména jeden paragraf nešel mu pod vousy, ačkoli jeho vousy byly posud velmi skrovny a hleděly teprve vstříc budoucímu svému rozvoji.

„Pánové — přihlásil se při druhém čtení navržených stanov, když si byl při prvém nadělal řadu poznámek — nemám sice mandátu, abych mluvil za všechny svobodné kollegy, kteří se do této vážené schůze dostavili. Jsou zde a mohou se ohraditi v každém případě, když uznají za dobré. Ale vystupuji dobrovolně s mandátem za svobodné kollegy nepřítomné a jejich jménem a hlavně jménem

svým se táži: jakým právem nám svobodným má býti ukládáno, abychom přispívali na cizí vdovy a na cizí sirotky? Táži se, jakým právem?"

Doktor Lazárek učinil přestávku a s výrazem převahy rozhlížel se po shromážděných. Předseda, který byl zpraven, že je uchystána oposice, poslouchal s napjetím řečníka od prvého slova. A nyní, když dr. Lazárek učinil přestávku, použil toho a mírně pronesl:

„Pan kollega promine, poznamenám-li, že zde nebéží o cizi vdovy a o cizí sirotky, nýbrž o případné vdovy a sirotky po nás všech, o vdovy a sirotky kollegů. A poněvadž při našem stavu není vůbec postaráno o pense příslušníků, tím méně o pense našich vdov a sirotků, nezbývá nám, než abychom sami..."

Doktor Lazárek usmál se lehce, ironicky, poklonil se však jako na důkaz úcty ke křeslu předsednickému a pokračoval zdánlivě zdrželivě, ale s důrazem na každém slově:

„Zajisté, pane předsedo, a pokud se týče ženatých pánů kollegů, má to smysl. Avšak tu je řada nás svobodných, a mluvím-li o cizích vdovách a sirotcích, jsem si vědom, co pronáším. Nesouhlasím s oktrojováním, pánové, a právě přečtený paragraf čtvrtý jest oktrojírkou. Neboť zní: ‚Členem státi se může každý graduovaný příslušník stavu. Má se jím však státi nejdéle do dvou let po dosaženém doktorátě, ač činí-li nárok, aby kdysi jeho vdova požívala doživotního důchodu a zůstavené děti podpory na výživu a vychování do dva-

cátého čtvrtého roku.' Avšak, pánové, je tak jisto, že my všichni svobodní se taky oženíme? Ale oženíme-li se, jest otázka, k d y se tak stane? Jsou případy, že se žení mnozí třeba až v padesátém, ba šedesátém roce — —"

„Pošetilci!" ozval se hlas ze shromáždění.

„— — úsudek o takovém pozdním ženění náleží zas jinam — chápal se doktor Lazárek namítnutého slova — třeba že s poznámkou prohozenou do jisté míry souhlasím. Avšak, pánové, jistý filosof napsal, že v padesátém roce má člověk býti již pro všechny případy zabezpečen, že má míti jmění — —"

„Má-li!" ozval se hlas.

„— — následkem čehož taky eventuální vdova je zabezpečena. Pokud pak dětí se týče, pánové, dokazuje statistika, že šedesátiletí mladí manželé jen v případech zcela řídkých stávají se otci — —"

„Což však nevylučuje mateřství jejich manželek," ozval se hlas.

Jakoby neslyšel, pokračoval řečník:

„Nechápu tedy, kterak my svobodní měli bychom býti nuceni po celou dobu svého celibátu buď doživotního nebo dočasného připláceti do fondu, z něhož pak nikdo nám blízký nemůže míti užitku. A proto navrhuji, aby sporný paragraf byl změněn v ten smysl, že promovaný kollega může se státi členem „Associace" nejdéle do dvou let p o s v é m o ž e n ě n í! To by mělo rozum, pánové!"

V táboře ženatých ozvalo se mručení odporu, v řadě svobodných však jevil se souhlas. V debatě, jež následovala, jevilo se čím dál více, že „oktrojovanému" paragrafu běží o krk. Ženatí sestrkovali hlavy, oni svobodní pak, již na počátku souhlasili zcela s návrhem stanov, zdáli se kolísati. Snad má doktor Lazárek pravdu?

Trvala debata hodinu, až konečně učiněn návrh na její konec. K řeči však byl přihlášen ještě doktor Dámus, mládenec, který měl třicítku již za sebou, a muž rozvážný, přemítavý, střízlivý. Vše umlklo, když povstal. Ženatí zbystřili sluch, žádostiví, jak se Dámus zachová, svobodní dychtivě k němu vzhlíželi, jsouce přesvědčeni, že jejich senior „oktrojovaný" paragraf dorazí. Doktor Lazárek hleděl k němu dychtivě, zcela bezpečen, že to nejpovolanější harcovník za věc svobodných. Proto si nechal řeč na konec!

„Pánové," započal doktor Dámus, „chci býti zcela objektivní. A v této věci objektivnost — po mém soudě — spočívá v hesle: jeden za všechny a všichni za jednoho!"

Ženatí zlehounka oddechli a pohodlněji se rozložili na židlích, svobodní střihli ušima.

„Ano, pánové, jeden za všechny a všichni za jednoho. Bylo tu proneseno slovo o pozdní ženitbě. Pánové, kdybych byl zákonodárcem, vymezil bych věk padesáti let jako nejzazší hranici k ženění. Ženit se v šedesátém? Pánové, ani nepoukazuji zvláště k tomu, že v takovém věku bývá našinec pravidelně do jisté míry lazarem — (shro-

máždením prolétl zcela kradmo diblík smíchu) — pardon, pánové, nenarážím nikterak na váženého kollegu Lazárka, ale na žádný způsob šedesátiletý mládenec nemá činiti nárok, aby hlava jeho, mnohdy politováníhodně opelichalá, byla věnčena myrtou ženicha — —"

„Výborně!" ozvalo se z tábora ženatých, naproti čemuž z tábora svobodných zazněl výkřik: „To jsou vtipy, ne důvody."

„Nevtipkuji, pánové," pokračoval odměřeně doktor Dámus, „ale mohu i důvodem posloužit. Ano, pánové, kdyby padesátiletí a šedesátiletí ženíce se, brali sobě nevěsty přiměřeného stáří! Ale je známo, pánové, čím starší labužník, tím mlsnější na mladý salátek, na mladé husičky — —"

„Kladu odpor proti husičkám!" zvolal doktor Lazárek.

„Nuže tedy, na mladá kuřátka, pánové," opravil se doktor Dámus. V labužnictví arci věc nezávadná, pánové, při uzavírání manželství však proti přírodě. Ano, pánové, takřka proti přírodě, a to je důvod. Můj důvod. A tedy, pánové — —"

„Ale to vše nenáleží k věci!" volal doktor Lazárek.

„Vše náleží k věci, pánové," mluvil s důrazem doktor Dámus. „Ale dále. Bylo řečeno, že v padesáti letech má mít každý jmění. Theoreticky výborně řečeno. Ale praxe vždy pokulhává za theorií. Pánové, nechtěje se nikoho dotýkati, musím přece jen konstatovati, že ani lidé našeho povolání nemají

vždy v tom věku jmění. Zvěčnělý kollega Lopata na příklad —"

„Checheche!" ozval se ironický úsměšek.

„Budiž, pánové, mohl mít, ano; ale konečně jsme všichni pouhými lidmi. A pánové, dojde-li někdy k tomu, že bude zrušen numerus clausus — —"

„Oho! Oho!"

„Může i k tomu dojíti, pánové, a pak nás bude jako mravenců. Kde bude jmění? U notáblů, kteří budou mít šlechtickou klientelu, konkursy bank a fabrik a tak dále. Ale nehledím-li k tomu všemu, pánové, což vzájemnost? A tu dospívám ke svému: všichni za jednoho! Pánové, ve vzájemnosti a v množství je síla. Nic lehčího, než změniti paragraf. Ale pak musí nastati taky důsledek. Čím později kdo přistoupí, tím větší bude quota jeho příplatku nebo tím menší quota důchodu, připadající jeho eventuální vdově a sirotkům. Pánové — (a teď doktor Dámus povznesl hlas), — kdo na sebe chcete uvaliti stesk vdov a pláč sirotků, kdo chcete, aby vám každý růžový okamžik budoucnosti byl zastírán černými šlojíři lačných vdov a děravými střevíci nuzně oblečených sirotků, zvrhněte paragraf čtvrtý. Konečně i vám příroda vložila do kolébky cit, pánové, a přál bych, abyste jej měli dnes při sobě. Caveant consules, pánové!"

Z tábora ženatých ozval se potlesk souhlasu — tábor svobodných utrpěl nesmírný úraz v opevnění. Bylo prostřeleno.

Vzájemnost, cit! Tato slova doktora Dámusa nevyzněla na plano. Paragraf byl přijat. Okázale povstal doktor Dámus, přikročil ke stolu předsedovu, položil na desku obnos zápisného a celoroční příspěvek.

A návrat na židli protáhl se tisknutím rukou a gratulacemi, jimiž jej zasypávali osnovatelé stanov.

A když se rozcházeli účastníci valné hromady, postávali ženatí ve skupinách na chodníku a přisvědčovali si:

„Kollega Dámus nás vytrhl. Výborný muž! Nezištný! Co mu na tom záleží! Ale dobře uhodil na vzájemnost, na cit!"

Doktor Dámus byl zvolen do výboru, doktoru Dámusovi byl příležitostně podán zvláštní diplom — nu, zkrátka, doktor Dámus byl pokládán za zachranitele „Associace". A nikdo neplatil tak přesně a dochvilně příspěvky, jako doktor Dámus.

Léta plynula, doktor Dámus šedivěl, jeho péče však a účastenství neochabovalo. A jeho zdraví rovněž zdálo se skalopevným. Život jeho byl spořádaný a kořen výborný.

Ale nic na světě netrvá věčně. A konečně tedy i na doktora Dámusa ulehla nemoc — nemoc poslední.

Již ho bylo předešlo několik zakladatelů sdružení, ale dorůstali noví členové a všichni znali historii založení a zásluhu Dámusovu, jíž si o spolek dobyl. A jak slýchali o postupu jeho nemoci, říkávali s upřímnou lítostí:

„Chudák dobrý! Budoval pro jiné — a sám zmírá tak opuštěn. Ale tak scházejí mnozí stateční bojovníci. Neklidí, co zasili."

A náhle jednoho dne objevil se v listech černý rámec kolem jména doktora Spytihněva Dámusa. Avšak — —!

Členové „Associace" poulili zraky — čtli a čtli opět a opět — žádný klam. Tu to bylo:

„S hlubokým žalem podávají podepsaní truchlivou zprávu o nenahraditelné ztrátě, jíž utrpěli smrtí milovaného manžela a otce — —"

A podepsaní:

Eliška Dámusová, roz. Sylabova, manželka, Spytihněv, Bernard, Eliška, Vincenc, Ladislav, děti.

„Pánové," oznamoval předseda ve schůzi výboru hned na zejtří svolané, „truchlivá povinnost ukládá mi, abych s vámi sdělil, že jsme ztratili milého soudruha, spoluzakladatele a horlivého funkcionáře spolku, doktora Spytihněva Dámusa. Nežil jinému, než povolání svému a povinnostem, jež mu ukládalo jeho účastenství na společné naší věci, a smrt nedopřála mu, aby se těšil z radosti života rodinného, ze svazku manželského, jejž uzavřel na smrtelném loži. Zarmoucená vdova a pět dětí oplakává manžela a otce. — Pánové, jest na nás, abychom vykonali svoji povinnost."

A později bylo zjištěno z křestných listů, že narození nejstaršího dítěte doktora Dámusa spadalo v dobu založení jednoty. Nikdo však nechápal, proč zvěčnělý tak dlouho odkládal sňatek svůj, k ně-

muž měl pateronásobnou příčinu. Jen doktor Lazárek, ironický jako vždy, poznamenal:

„Vždyť víme, pánové, kterak byl zvěčnělý náš kollega zapomnětlivý..."

Poslední.

(Psáno v lednu 1901.)

I.

Podivná věc, jak pan Jarolím Salášek jednoho dne zmizel, odešel, zapadl na vždy, jakoby se nechumelilo, a skoro po něm nezůstalo žádné mezery. Arci, pan Salášek žil tak tichý, staromládenecký život, zcela sobě, svým sloupkovým hodinám, svému bytu s výhledem do staré pražské zahrady, původně krásné, veselé, slunečné, ale časem zastavěné se všech stran slepými zadky nových, vysokých činžáků, jež zamezily všechen přístup slunci na záhony druhdy pečlivě pěstěné a proměnily zahradu v těsný, stinný kout, oddychující i v nejparnějším létě vlhkým chladem a stuchlinou.

Abych mu neublížil, ale zdá se mi, že pan Jarolím Salášek nevyvedl nikdy nic užitečného, ač by k tomu snad byl měl dosti příležitosti. Za to však nevyvedl taky nikdy nic zlého, k čemuž má každý člověk ještě více příležitosti. Jemu bylo ve hvězdách psáno, že bude žíti beze všeho rozčilování, prost vášní a náruživostí, ušetřen jakých-

koli útoků a vůbec nepříjemností, jimž se nikdo neubrání, kdo jen trochu v životě veřejném si omočí. Pan Salášek si nikdy neomočil. Jeho jméno jakživo se neobjevilo v novinách, neoctlo na žádné kandidátní listině, ani spolkové, třeba že do několika spolků platil. Zaplatil přesně o Novém roce, a již se o nic nestaral. Šťastný ten muž byl prost vší ctižádosti, jakživo ani ve snách mu nepřipadlo, aby kdesi cosi reformoval, aby se uplatnil, aby chtěl proraziti s nějakou zásadou. Upřímně řečeno, jemu bylo vůbec dosti nejasno, co je zásada, a snad — ještě lépe řečeno — v žádné zásady nevěřil.

Ani v úřadě neměl nepříjemností, z té prosté příčiny, že neměl žádného úřadu. Nepotřeboval ho, což bylo zásluhou jeho nebožtíka otce, který po životě rovněž tichém zůstavil synu svému takový majetek, že byl zabezpečen na život nejdelší. S tím blahým vědomím otec jeho mohl zavříti oči. Znal svého syna a věděl, že nerozhází lehkomyslně, co on, starý, po celý svůj věk byl pilně shromažďoval. Tím lišil se pan Jarolím Salášek od jiných pražských synků.

Bylo jistě mnoho lidí, kteří mu záviděli jeho šťastný, bezstarostný život. Ale jaké štěstí v tom, vleče-li se někomu čtyřiadvacet hodin jako dvaasedmdesát? Jaké štěstí v tom, nevíme-li, jak bychom ubili den od rána do večera, dnešek, zítřek, pozítřek? Klademe-li se večer na lůžko s prázdným, dutým vědomím, že nás taky zítra nic neočekává, jako dnes a jako včera?

Však taky pan Salášek nevypadal jako člověk šťastný, spokojený. Oblomovský jeho život rýsoval se na jeho tváři. Na tváři tohoto šťastného, bezstarostného muže jakoby byla ležela mnohonásobná vrstva nudy. Vráska těsně přiléhala ke vrásce, stále jich bylo víc, a nesčetnými jejich rýhami jakoby protékala nekonečná mrzutost. Snad bylo jeho největším neštěstím, že ani nechápal, jaký jest původ jeho omrzelosti, že mu nikdy nepřipadlo, aby zanechal svého neplodného trubčího života a vzchopil se k něčemu. Bože chraň, ku práci! O té neměl pojmu od nejútlejšího dětství, neboť jemu nebylo třeba práce. Ale neměl ani libůstky nějaké. Mládí jeho, bohužel, spadalo v čas, kdy ani nejrozmařilejší pražští synkové neměli ještě pojmu o velocipedech, o míči, o kopané, kdy snad ani známky se nesbíraly, kdy nebylo pohlednic, zkrátka, kdy nebylo ničeho, čím se může a dovede zaměstnávati jinoch a mladý muž, který nemá zapotřebí sáhnouti ku práci, aby si chleba dobýval. A když dospěl mužného věku, tu bylo věru pozdě, aby začínal s něčím, v čem by ho každý chlapec byl předhonil.

Avšak, přece něčím zaměstnával se pan Jarolím Salášek, na něco přece upjal svoji pozornost, všechen zájem. Dvěma sbírkami se obíral ve „prázdných" okamžicích svých, jimiž byly vyplněny všechny hodiny a dny jeho života. Byly to lístky snubní a úmrtní, jež shromažďoval pečlivě, kladl do příhrad a srovnával abecedně s archivářskou pečlivostí. Byl' z „patricijské" rodiny a pře-

rozmanitými svazky a styky znám, spojen a spřátelen se všemi téměř ostatními patricijskými rodinami pražskými.

Jakkoli hodně stár, odešel jeho pan otec k otcům svým přece dosti časně, kdy Jarolímkovi nebylo plných dvacet pět let, načež on se stal „hlavou" rodiny, které tu vlastně nebylo. Prozkoumávaje tatínkovu pozůstalost, nalezl hodný fascikl, v němž svázány byly oznámky sňatků známých lidí a rovněž partecedule rozžehnavších se se světem. Byly v tom staré, sežloutlé listy se jmény, na něž pamatoval se Jarolímek jen z vypravování, a byla tu jména v rezavějící černi, o nichž vůbec nikdy neslyšel. Zcela bezděky, bez myšlenky, bez určitého záměru svázal pan Jarolím Salášek zas fascikl a uschoval jej v knihovně své, v níž nebylo ničeho tak málo, jako knih. Rozumí se, že všechna další oznámení toho druhu byla zasílána po smrti otcově panu Jarolímovi, hlavě rodiny. A zas je uchovával. Tak jeho podivná, smutněveselá sbírka množila se, vyrůstala, knihovna páně Saláškova plnila se. Arci, hlava rodiny měla své povinnosti. Dostaviti se do kostela, když byly vdavky ze známé rodiny, jíti na pohřeb, když odnášeli někoho z jeho vrstvy.

A po jednom takovém pohřbu připadlo panu Jarolímu Saláškovi, že již za jeho paměti zemřel počet jeho rostenců, vrstevníků.

„Ubývá nás nějak!" povzdechl si, když vrátiv se, svlékal černý oděv. „Kolik pak je nás vlastně ještě?"

A toho večera počal pan Jarolím Salášek psáti seznam všech rodů a rodin, jež toho byly důstojny, aby je vřadil do své vrstvy, člena za členem, po abecedě. Nebyla to práce snadná a nebyl s ní pan Jarolím hotov za večer jediný. Řada jmen množila se a co den vzpomínal na někoho, koho včera opominul. Neděle, měsíce trvala mu tato večerní práce, až konečně jednoho dne řekl si: „Jsou všichni!"

Již co tu práci konal, mřeli mu vrstevníci pod pérem. Kdykoli se to stalo, kdykoli došel list s černou obrubou, vzchopil se pan Jarolím Salášek svědomitě a šel na pohřeb. A vrátiv se, přičinil ke jménu pohřbeného křížek.

Plynuly neděle, měsíce, léta, na sta truchlivých průvodů pohřebních táhlo se pražskými ulicemi, umírali advokáti, lékaři, ředitelé, profesoři, obchodníci, soukromníci — na žádném „lepším" pohřbu nechyběl pan Jarolím Salášek.

Postava jeho, poněkud sehnutá, kráčela pokaždé za rakví ještě přihrbeněji; slova nemluvě, chvílemi povznášel zraky a upíral je na smutnou tu schránu na kolech, drkotající zdlouhavě po dlažbě a vezoucí jinou schránku menší, těsnou, řemeny k podlážce připjatou, v níž ku věčnému odpočinku bral se nebožtík, s nímž za živa pan Salášek třeba slova nepromluvil, jehož snad nikdy nepozdravil, jejž byl znal jen dle jména. Ale byl nebožtík z oněch, k nimž se počítal pan Salášek, a náležela mu tedy pocta posledního doprovodu.

Tři desítiletí chodil tak pan Jaromír Salášek, křížků v jeho obsáhlém seznamu přibývalo, archy byly jimi posety, některé strany byly již „uzavřeny", jako v účetní knize, počet živoucích scvrkal se den ode dne. Smrt měla hojnou žeň i v písmeně S, nesmírně bohatém, v oddělení, v němž taky zřetelně bylo napsáno jméno tvůrce toho seznamu, jméno páně Saláškovo. V nejbližší blízkosti jména jeho vyrůstaly křížky, těsně nad ním i pod ním. Vidoucímu, kterak se tenčí počet lidí, jimž ještě má jíti na pohřeb, kmitlo se panu Saláškovi jednoho večera hlavou, aby seznam rozmnožil, aby jej doplnil jmény z vrstev mladších. Neboť onoho večera poprvé mu připadlo, že konečně budou označena všechna jména křížkem a zbude jen jeho, a pak — — —?

Ale po krátké úvaze zapudil pan Salášek myšlenku. Připadlo mu dále, že by to vypadalo jako lest — a koho že chtěl pan Salášek obelstit? Smrt?

Zas plynul čas, a jednoho pochmurného dne vrazedného listopadu chápal se pan Salášek péra, aby načrtal v seznam nový křížek. A při tom zachvěla se mu nějak ruka. Neboť již mu zbývalo jméno jediné — Jarolím Salášek.

✡ ✡

II.

Ode dne, kdy pan Jarolím Salášek seznal, že již jen u jediného jména schází křížek — u jména j e h o — zavěsilo se mu cosi v mozku a nebylo lze, aby se toho zbavil. Jemu samému připadalo někdy, jakoby se mu tam byla roztáhla pavučina, která se lehce zachvívá každým jeho pohybem, roztřásá se při jakémkoli jeho pomyšlení a vplétá se do něho, ba, za krátko vystoupilo toto pociťování vnitřní pavučiny ven, z hlavy, a panu Saláškovi bylo, jakoby mu jakýsi tetelivý chmýr visel s čela přes oči a kalil jim jasný výhled na všechno, co bylo kolkolem, a postíral každý předmět šedivou mlhovinou. Tak určitý byl dojem této zdánlivé překážky, že pan Jarolím Salášek mávl mnohdy zcela bezděky rukou, aby podivnou tu pápeřinu strhl, nebo foukl vzhůru k nozdrám, aby ji dechem odvanul, právě tak, jako odfukoval někdy sazi, jež mu procházejícímu se pražskými ulicemi na nose uvázla. Ale pavučina vázla v mozku, šimravý vlas visel s čela, závoj táhl se přes oči neodbytně dále, v nejbližším okamžiku pocítil to pan Jarolím Salášek.

Byla to utkvělá domněnka. Myšlenka, že dochází na něj. Ano, kdyby tehda, před lety, nebyl taky svoje jméno vepsal v seznam! Bylo teď marno a bezúčelno vzpomínat, proč to učinil. Neboť — to chápal nyní teprv jasně — své jméno tam napsal zcela zbytečně. O sobě přece věděl, sebe měl stále v patrnosti, sebe nemusil si uváděti na pa-

měť černými, výraznými písmeny v tom neveselém seznamu. Až kdysi odejde, nebude ho tu prostě již. Proč se zapisoval? A ještě z jedné příčiny to bylo zbytečné. Proč psal jména vrstevníků svých? Aby k nim přidělával křížky po pohřbech. Ale proč taky sebe? Což i po vlastním pohřbu může ke jménu Jarolíma Saláška postavit křížek?

Nic naplat, stalo se již.

Kmitlo sice hlavou páně Saláškovou, aby svoje jméno nějak odklidil — snad by se pak zbavil i té pavučiny v mozku svém. Ale zapudil brzy tento úmysl, právě jako dříve záměr, aby seznam svůj rozšířil jmény novými. Připadalo mu, že by to bylo jakési zfalšování dokumentu. Tu stojí jméno jeho celých třicet let, inkoustem již rezivým, ale nevyhubitelným. Nelze ho vyškrabati, neboť inkoust pronikl dobou všechnu tkaň papíru až na druhou stranu. Vyškrabal by díru, zbyla by zející mezera, a neúprosný Osud si dovede po svém takovou mezeru vyplniti. Ani by nespomohlo, aby své jméno do nečitelna přeškrtal. Věděl pan Jarolím Salášek, že tak staré rysy inkoustové vystupují mnohdy zcela zřetelně pod zátěrem novějším. A přece by tam zůstalo, ba, to přeškrtání bylo by jako smutečným příkrovem.

Utkvělá myšlenka pracovala neúnavně dále a znenáhla blížilo se cosi, co hrozilo sklíčiti pana Jarolíma Saláška těsným poutem. Hypochondrie.

V první době zasvitla panu Saláškovi naděje jakési záchrany. Je skutečně posledním v seznamu? Neomýlil se? Nepřehlédl někoho? A dva, tři ve-

čery strávil pan Salášek bedlivým zkoumáním svého papírového hřbitova. Řádek za řádkem, jméno za jménem si přečítal, zprvu v duchu, pak nahlas, má-li všechno řádně zúčtováno. A nedohledal se omylu.

Pavučina v jeho hlavě houstla.

Ale běží-li člověku o život, je vynalézavý.

A panu Saláškovi běželo o život, tušil to dobře. Po dlouhá léta nebylo pro něho jiného světa, než tento pochmurný seznam. Pro něj nežili jiní lidé, než tito zde, jimiž se stále obíral. To byl právě j e h o svět — a tento svět je na vymření, neboť v něm zbývá sám. Co na tom, že odnášejí na hřbitov také jiné, kteří nežili v jeho adresáři?

Tak tedy vynalezl si pan Salášek novou práci, a dost se podivil, že na to nepřipadl již dávno. Ale dobře tak. Má nový úkol — pan Salášek byl jist, že Morana nemůže a nesmí po něm vztáhnouti ruky, pokud úkol svůj nesplní.

Jaký nesmírný nedostatek objevil pan Salášek pojednou v seznamu svém! Přidělával křížky, ano, pouhá znaménka, že ten a ten člověk odešel k otcům. Ale k d y tam odešel? To jest vlastně v jeho samodílné statistice taky důležité, ba, velmi důležité.

Pan Salášek nebyl povaha bouřlivá, ohnivá, aby byl nějak zajásal, že nalezl záminku, jíž zcela platně odůvodní další svůj pobyt na světě. Ani to nepokládal za záminku. Nebyl si vědom lsti nějaké, přišlo to samo sebou.

A s trpělivostí a setrvačností, jakou se vyznačoval celý jeho posavadní neplodný život, dal se do práce. Vytáhl objemný fascikl papírů s černými obrubami a jal se připisovati ke jménům funerálního seznamu data úmrtí. Nebyla to práce ani radostná, ani rychlá. Ale život pánĕ Saláškův nevykazoval vůbec nikdy okamžiků nějak zvláštně radostných, i nepociťoval ani žádného rozdílu mezi radostí a trudem, neboť ani trudu v pravém slova smyslu nikdy nepocítil. Taky mu nebylo třeba spěchati. Cíle, k němuž celý jeho život jedině směřoval — poněvadž neměl žádných jiných cílů v životě — dojde vždy dosti časně.

Trvalo hodně dlouho, neděle, měsíce, než novou svoji práci dokončil. A co se tím zaměstnával, objevil znamenitou věc. Vlastně objev ten vyhoupl se mu až po práci skončené. Tu si uvědomil, že po celý čas, co tvořil nový oddíl statistiky své, byla hlava jeho prázdna oné pavučiny, jako kdysi dávno, až zmizel závoj, který mu byl kalil zraky. Ale pak, již po několika dnech, kdysi za sychravého jitra, rozestřela se mu ta šedivina opět v hlavě i před očima. Utkvělá myšlenka zase počala vrtati, neúnavně, týravě. A tu pan Jarolím Salášek seznal jednoho dne, že kořen jeho života jest nějak podežrán. Toho dne po dlouhých letech zamířil po prvé k lékaři.

Z celé rozmluvy s lékařem uvázla mu v paměti nevyhladitelně jedna otázka.

„Jak jste stár?"

Jak jsem stár! Bylo dost podivno, že musil

přijít jiný, aby tu otázku vyvolal. V panu Saláškovi samém nikdy tak určitě nevytanula. Lékař nenalezl sice žádné zjevné choroby, ale pan Salášek povšiml si a dobře zapamatoval, jak lékař zcela lehce a sotva znatelně zakývl hlavou, když mu na jeho otázku odpověděl:

„Padesát osm..."

Co znamenalo to zakývnutí? Což je to věk, nad nímž třeba kroutit hlavou? Je to stáří? Jak staří umírali všichni, kdož jsou — v jeho seznamu?

Hle, nový háček, na nějž upjal teď pan Salášek všechnu svoji pozornost, nejvnitřnější zájem. Podívejme se!

A tu došel pan Jarolím Salášek ke třetímu oddílu podivné práce své. Zas vytáhl fascikl listů černě orámovaných, zase sedl k seznamu svému a připisoval každému nebožtíku věk, v jakém se světem se rozžehnal.

Déle než práce právě předešlá trvala tato. Déle proto, ježto nebylo stáří zesnulého na každém parte vyznačeno, a panu Saláškovi nezbývalo, než aby jiným způsobem zjistil určitou číslici. Ale nepokládal to za obtíž. Ba, těšilo ho, že z téhle příčiny bude déle zaměstnán. Vypisoval, co vypsati mohl, a data scházející zjednával si pak na vycházkách svých, nespěchaje. Bylo mnohdy třeba zajíti několikráte do rodiny, než se naskytla vhodná příležitost, aby se otázal: Prosím vás, jak stár byl pan otec — pan manžel — pan syn —? Cítil pan Salášek, že není slušno, aby vpadl všady i s dveřmi, jak se říká. Nebo každou nepředloženou a náhlou

otázkou mohl vyvolati trudné vzpomínky. Bylo třeba zaváděti hovor, bylo mnohdy nutno značnými oklikami blížiti se k cíli. Tolik taktu měl pan Salášek. Vždyť byl z dobré rodiny.

A zase — přepodivná věc! Na celou tu dobu, než i tato práce vykonána, zmizela rmutná pavučina z mozku páně Saláškova, aniž sám postihl, kdy a jak.

A když byl seznam jeho i v této příčině doplněn, věděl dobře pan Salášek, co dále činiti. Sčetl jména — ó, kolik jich bylo set! — a sčetl všechna léta věku zesnulých. A dělil.

A když byl hotov s dělením, když se mu po úzkostlivém počítání objevila průměrná číslice věku, připadající na jednotlivce, zadíval se na ni skoro ztrnule a dlouho, dlouho nad ní seděl. Teď — zdálo se mu — rozumí onomu podivnému posunku lékařovu, onomu kývnutí nebo zavrtění hlavou. Neboť průměrný věk všech těch osob, jejichž jména tu před ním ležela, tak mrtvá, jako byli všichni, jimž kdysi náležela, byl mnohem kratší, než jeho léta vlastní.

Nu, pan Jarolím Salášek byl by mnohem snadněji a jistě dospěl stejného poznání, kdyby se byl podíval do jakékoli statistiky ouřadní, kdyby se byl poptal kdesi v asekuračním ústavě, avšak do jiných výpočtů nebylo mu pranic. Na těch nic mu nezáleželo. Co mu po tom, jak umírá lidstvo vůbec, všichni ti lidé, kteří žijí za podmínek jemu zcela neznámých! O ty mu neběželo. Ne, tu jsou lidé jeho vrstvy, životních podmínek jeho podmín-

kám podobných, a naplňuje ho úžasem, že průměrný věk těchto lidí, kteří přece tvoří zcela svoji, zvláštní společnost, klesá tak hluboko pod jeho vlastní věk.

Dlouho seděl pan Jarolím Salášek nad svým seznamem, pln úžasu nad nenadálým objevem, a znenáhla v něm vyrůstalo překvapující poznání, kteréž — místo co by ho bylo mohlo a mělo potěšiti — jej přímo zdrcovalo:

„Já všechny přežil!"

Pan Jarolím Salášek zavřel seznam. Byl hotov. Nezbývá mu, co by dále podnikl. Jediné vědomí ho proniká: přežil všechny! Ani mu nepřipadlo na mysl, že by mohl žíti třeba do sta let a že by všem členům jeho soukromého pohřebiště přibylo jen po malém zlomku roku, a že tedy není příliš dlouho na světě. Ani mu dále nepřipadlo, že mezi těmi jeho nebožtíky byli starci a kmeti sedmdesátiletí, osmdesátiletí. Jediné pomyšlení ho naplňovalo: že vyčerpal míru života, jemu vyměřenou, ba, že nějakým nedopatřením se mu dostalo nádavku. Že zbyl na tom světě z pouhého přehlédnutí nějaké vyšší moci, ale že kdesi tam v neznámu mohou co nevidět seznati svůj omyl, a pak — — —

A pak se stalo, že pan Jarolím Salášek propadl tomu neúprosnému, co po něm z daleka vztahovalo ruce a co bylo jako avantgardu vyslalo tu šedivou pavučinu do jeho hlavy. Příšera hypochondrie zachvátila ho nadobro, aniž pan Salášek sám poznal, že jest její obětí.

A kdysi dvéře bytu páně Saláškova neotevřely se ani posluhovačce, když v obvyklou hodinu ranní se dostavila, aby pána svého obsloužila, neotevřely se ani domovníkovi, jejž posluhovačka plna úzkostí byla vzbouřila, a neotevřely se ani dvěma sousedům, známým to páně Saláškovým, pro něž znepokojený domovník byl doběhl. Bylo třeba povolati taky zámečníka, a pak se objevilo, že pan Jarolím Salášek nemohl otevříti, neboť ležel na svém staromládeneckém loži bezduchý, studený, ztuhlý. Jeho oči byly zavřeny, jakoby spal, ale tvář byla tak divně svraštělá, jakoby ten zdánlivě spící cítil, že mu na ni padl nějaký závoj, kterýž vadí volnému oddychování.

Avšak, co bylo nejpodivnějšího: na stole před pohovkou ležel rozevřený seznam jeho nebožtíků a při jméně páně Saláškově byl pevnou rukou nařísován křížek, lesklý, skoro ještě vlhký. Neboť pan Salášek házíval si do inkoustu kousek cukru, a takový inkoust leskne se na papíře a dlouho neusýchá.

Ale tajemství, kdy a v jaké předtuše ten křížek udělal, vzal pan Salášek s sebou do hrobu.

Turistika páně Kotrčova

(Psáno v září 1899.)

„Do světa! Na cestu!“

Rok od roku ozývala se tato slova v panu Kotrčovi vždy silněji, ba, v jistých okamžicích připadalo mu, jakoby je kdosi hlasitě pronášel. Tak živě, zvučně to volalo — byl to skoro sluchový přelud.

Ven z rozpálené Prahy, vrhnouti se do vagonu a pak letem přes pole a luka, přes řeky a lesy, po trati na vysokém náspu, pod nímž se prohlubuje krajinka jak ohromná mísa, a zas úzkou soutěskou, vyrytou ve skále, která neprozřetelně vstoupila železničným inženýrům do cesty! Pan Kotrč vše to viděl vždy znova tak živě před sebou, jakoby již seděl ve voze, a v obraznosti jeho připadalo mu, jakoby měl i sám podíl na tom velikém díle moderním, jímž někdejší vzdálenosti světové čím dále více se zkracují a jednotlivá veliká střediska lidstva víc a více se přibližují.

Do světa! Na cesty — na cesty! otřásalo jím vždy mocněji.

Arci — jenom v jisté době roční, kdy téměř celý svět je v pohybu, kdy nastává moderní ta-

žení národů všemi směry a všemi prostředky dopravními.

Po celou zimu seděl pan Kotrč klidně u svého psacího stolu, po celé jaro tolikéž, a nic ho neznepokojovalo. Vytrval tak až do července a nemyslil na nic než na své číslice v pisárně, na své účty, knihy, výpisy, kontokorenty a obchodní korespondenci. Ale když pak v červenci se rozlétala mládež ze škol a když jednotliví známí a přátelé se ztráceli z Prahy, když v „jeho" restauraci pan Josef skoro co den o polednách oznamoval mu, že ten a ten stálý host obědval včera posledně a již nepřijde, poněvadž jel „ven" — tu taky panem Kotrčem to mocně zalomcovalo. Celá jeho bytost, jindy hodinově pravidelná a klidná, rozmyslná, byla náhle znepokojena.

Pan Kotrč podíval se v takovém okamžiku na datum pod velikým zrcadlem, letně zaprášeným a slepým, utřel ubrouskem posledně ústa a řekl, jakoby odpovídal na zvěsti páně Josefovy, ale vlastně pro sebe:

„No, no, však je čas — pojedeme taky..."

Pan Josef obyčejně odcházel se svěšenou hlavou. Bože, kdo pak v té hospodě zůstane, koho bude obsluhovat, od koho bude bráti svoje krejcary zpropitného, když všichni utečou — když uteče i pan Kotrč?

Znepokojení páně Kotrčovo dostoupilo vrcholu, když od známých a přátel přilétaly z venkova a z ciziny první pohlednice. Ti tam již jsou — a on posud v Praze! Panu Kotrčovi připadalo, jakoby

se v tomto posílání lístků tajila skoro jistá zlomyslnost.

„Vidíš, my jsme již vyrazili domácí prach z obuvi své a sedíme v tomhle krásném místě — a ty posud ve svém prachu kancelářském...“

A ty lístky vypadaly vždy tak lákavě. Na všech byla obloha jasně modrá, modrá byla i voda jezer a řek, stromy brčálově zelené, z nich vykukovaly samé palácové, jako z brusu nové budovy s červeňoučkými střechami hákovými nebo s krytem z břidlice ocelově šedé. Slunečný jas rozléval se po celé té malované krajince a z krásných parků a vysokých stromořadí dýchal osvěžující chlad. To byly obrázky krajin a měst, v nichž nikdy neprší, v nichž není bláta a prachu, nad nimiž nikdy nezuří vichřice a neshlukují se černá mračna. Tak aspoň se zdálo panu Kotrčovi. A všechny ty pohlednice jakoby ho pozývaly: rozběhni se taky v končiny, odkud přicházíme!

Čím hustěji ho doletovaly tyto lákavé vzpomínky šťastnějších přátel, tím nevrlejší byl pan Kotrč. Přečet lístek, hodil jím pokaždé, ale pak opanovav se opět se jich chápal a znova a pozorněji přečítal jejich obsah, opětné prohlídce podroboval „pohledy“ a jal se porovnávati je. Co je nejlákavější? Kde je nejkrásněji? Kterým směrem se dáti, aby co nejlépe užil dovolené, počasí, peněz?

A když dospěl k těmto úvahám, počala vlastní práce páně Kotrčova. Práce kombinační. A v kombinaci byl pan Kotrč dokonalý a důkladný. Vyplý-

valo z jeho obchodního povolání, že věděl dosti o spojení světovém, a vedle toho měl řadu drobných zápisníčků, plných poznámek a číslic, rad, pokynů a zkušeností přátel svých. Sledoval pozorně hovory známých, kdykoli se kam chystali nebo již odněkud se vraceli, a neunikla mu podrobnost sebe menší, která na jeho cestách mohla býti prospěšnou. Bedlivě zapisoval, co slyšel o cizích zemích a městech, a zvláštní zápisníček tvořil index všech těch svazečků poznámek a zároveň adresář hotelů, hostinců i kaváren, kde cestující buď dobře nebo levně může bydleti a stravovati se. Nikdy nebyl pan Kotrč v Mnichově, v Drážďanech, ve Vídni nebo v Berlíně, ale měl skoro v hlavě celý jízdní řád, znal z paměti všechna nejkratší spojení drahou a dobře věděl, do kterého hotelu, aby ho nepřetáhli, kam k snídani, k obědu, k večeři. Rozumí se, že ve Vídni by se podíval ke Zlaté kouli, k Červenému ježku a do Riedhofu — konečně i k Leidingrovi se může odvážit. V Mnichově? Nu, na všechen způsob tam zapadne hned prvního večera do Hofbraje a podívá se druhý neb třetí den i na sklepy „Hakru", tam nad nádražím. Zná už celou tamní manipulaci. S police sejme „krýgl", vypláchne jej v mramorové kašničce hned vedle a půjde si se džbánkem přímo k sudu, aby mu natočili. Ostatně — koupí si tam takový džbáneček na památku. Slyšel arci, že si je mnichovští malíři do svých ateliérů prostě kradou, ale on si džbáneček koupí. Co může stát? Marku, půl druhé. A bude mít věčnou památku na Mnichov.

Koupí si džbánek i s pivem a bude ještě cestou k hotelu popíjeti. Dělají prý to v Mnichově tak a vypadá prý to velmi žertovně. Ah, aby nezapomněl: v některém tom pivovaře mnichovském si dá porci „piklštajner". To prý je výborná specialita mnichovská, a laciná. Tam se vůbec lacino jí. Pan Kotrč věděl, že v Mnichově vystačí právě s tolika markami na den, kolik by na příklad v Salcpurku potřeboval zlatek.

Až pak se tam udomácní (ubytuje se hned u nádraží v hotelu „u císaře německého"; tam prý turista bydlí slušně a levně), až se posilní a trochu městem obhlédne, zamíří rovně do obrazáren, do pinakothek. Měl dobře poznamenány dny a hodiny, kdy jsou pinakotheky přístupny, a těšil se na ně nesmírně. Neboť pan Kotrč miloval obrazy. Tam uvidí konečně proslulou Rafaelovu Madonnu (pardon, pardon! opravoval se pan Kotrč, ta je v drážďanské galerii!) — tam uvidí všechny ty „Holbeiny, Murilly, Rubensy" — bože, z rozličných kopií znal je dávno, ale teď stane před nimi a pohrouží se ve všechny ty krásy vlastními žraky. Dobře, sytě se nasnídá, aby tak brzy neměl hladu, a zůstane v pinakothece až do poslední minuty, až již dozorci jednotlivým opozdilcům ukazují dvéře. Probere pěkně jednu po druhé, nejdřív starou, pak novou. Arci, do glyptotheky podívá se také. Ví sic od přátel, že by v pařížském Louvru viděl mnohem bohatší sbírku skulptur — nu, však později podívá se do Paříže taky. Ne-li dřív, jistě o nejbližší světové výstavě. A od-

půldne, po slušném obědě, zajde si do Anglické zahrady. Na čínskou věž arci nepoleze, tam již nepouštějí, je prý na spadnutí, slyšel pan Kotrč, ale zahrada sama o sobě jest krásným parkem a odpůldne tam bývají koncerty.

Zajde si vyleze až do hlavy veliké sochy „Bavarie". Ví sice, že ohromný ten kolos kovový bývá v létě sluncem rozpálen jako pec, ale kterak by se mohl po návratu přiznati přátelům, že nebyl na Bavarii?

A pak, za krásného dne, podnikne hned ráno výlet na Štarnberské jezero. Ach, to krásné, modrozelené jezero! Majestátně brázdí veliký parník jeho vlny (přátelé mu radili, aby vstoupil na „Wittelsbach", zařízený se vším pohodlím), a skoro hned na počátku plavby uvidí východně v temné zeleni na břehu zámek Berg, zamilované sídlo krále Ludvíka II., a nedaleko něho bílý kříž, tesklivý památník tragického skonu tohoto nešťastného, fantastického panovníka. Pan Kotrč nebyl povahy romantické, avšak život krále Ludvíka, jeho dobrodružné podniky a tajemná smrt podivně ho dojímaly.

Pak vystoupí v Leoni, vyjde na Rottmannshöhe a zde poobědvá. Za jasného dne odtud pěkně přehlédne bavorské alpy. Slyšel o tom tolik vyprávět, že v obraznosti své vidí celou tu scenerii živě před sebou. S druhým parníkem vydá se na další cestu, obepluje celé jezero, stanici za stanicí, a s večerem vrátí se do Starnbergu, kde vstoupil na loď, a odtud zase drahou do Mnichova.

Rozhodnuto. Pan Kotrč pojede tedy do Mni-

chova. Když byl stanoven cíl cesty, počal pan Kotrč kombinovati směr. Neboť na všechen způsob použije okružních lístků. Jen kterak nyní? Má se vydati do Mnichova rovně? Ta protivná dlouhá zastávka ve Švándorfu! Má jeti přes Řezno, Norimberk? Má si nechati tato města na cestu zpátečnou? Nebude unaven?

Konečně rozhodl pan Kotrč, že si zkombinuje cestu směrem dvojím, a než nastoupí svoji dovolenou, rozmyslí se, kterak jeti.

Na něco při tom zapomněl: na pokušení svých přátel. Ku podivu, právě toho léta nikdo z nich nepsal z Mnichova, jemuž se všichni jako schválně vyhnuli. Toho roku jakoby nebylo bývalo západní dráhy. Posílali mu lístky z Drážďan, z Lipska, z Berlína, z Frankfurtu, z Kolína nad Rýnem, a konečně tajemník Kačírek se ozval až — z Hamburku. A líčil tak lákavě půvaby hansovního města, neproniknutelnou prý houšť stožárů obrovských plavidel oceanských v přístavě a zas hravé rejdění lehkých parníčků a člunů na Alsterbassině; plavbu „Patriotem" do Cuxhavnu širokým ústím Labe, jehož druhého břehu již nelze dohlédnouti; znepokojené vlny mořské na další plavbě k Helgolandu a pronikavý skřek racků, kteří v hejnech jako mračna vznášejí se nad lodí; nenáhlé mizení jihoamerických a indických parníků na dalekém obzoru mořském a majestátní vjezdy lodí nových a nových — vše líčil slovy nadšenými, až se v panu Kotrčovi při čtení dech tajil. Ach ano, plavba na moři! Krásné je sice Štarnberské jezero, jak je znal

pan Kotrč z vypravování, ale co jest malá tato nádrž vodní proti moři! Šťasten, komu dopřáno podívat se na moře!

Pevný záměr páně Kotrčův počal se viklati. První známkou, že Mnichov padá, byl dopis páně Kotrčův tajemníku Kačírkovi s celou řadou dotazů: kudy tam jel, jak měl zkombinované lístky, kde se stavil, co stojí cesta — a k d e by ho po případě nalezl, kdyby se za ním vydal?

Téměř obratem pošty byla tu odpověď. Tajemník Kačírek obšírně a přesně odpovídal na všechny otázky, vypsal všechny stanice, udělil panu Kotrčovi řadu praktických pokynů a vyzýval ho na konec důrazně, aby se za ním vydal. Že počká v Hamburce a že spolu podniknou pěkný výlet na moře.

Tou dobou nastoupil již pan Kotrč svoji čtyřnedělní dovolenou — ale Kačírek se odpovědi jeho nedočkal. Neboť zatím došly pohlednice a listy jiných přátel z Travemünde, z Warnemünde, ze Swinemünde, z Heringsdorfu, z Ahlbecku a z Mizdroje. Pan Kotrč ležel celý den v atlase, studoval pobřeží Německa, znenáhla se vzdával moře severního a chýlil se k pobřeží baltickému. Tak lákavě mu psali! Tak lákavě mu líčili písečné „štrandy" a krásné, nezkalené počasí a mírný ráz moře Baltického, vždy klidného, jasného, měnícího barvu svoji za různých dob denních, že pan Kotrč nedokončil ani kombinaci cesty na Hamburk a počal kombinovati novou, k Baltu. Praha, Podmokly, Drážďany, Berlín, Angermünde — a tu uvázl: má

se dáti přes Ducherov přímo na ostrov Usedom? Má zamířiti na Štětín? Má zvoliti Heringsdorf nebo Mizdroj? Arci je to všechno blízko sebe, ale konečně musí kasírovi na dráze naznačiti přesný cíl cesty.

Než uvážil všechny tyto eventuality, než se dostatečně poučil o případných závěrečných stanicích z poznámek a z cestovních knížek, byl tu nový lístek: z ostrova Bornholmu. Tam seděl kterýsi spolustolovník páně Kotrčův a vychvaloval horlivě dánský ostrov. Ovšem, nezůstane tam celou dobu. Popluje do Malmö, kdož ví, zda ne až do Štokholmu, pak „přetne" úžinu mořskou a popluje do Kodaně, odtud vrátí se přes Rujanu — Stralsund — neměl by pan Kotrč chuti? A přítel naznačil, že by pan Kotrč mohl hned ve Štětíně vstoupiti na palubu parníku.

Kterak by neměl chuti! Pan Kotrč podíval se na mapu a seznal, že to je konečně řádný kus plavby, po níž tolik toužil, a to po moři tichém, klidném. Nu, snad až tam u Švédska je trochu nepokojné, snad bouřlivé, ale ten kousek hravě překoná — a mořské nemoci se neobával.

Dobrá! A pan Kotrč spočítal svůj „výletní kapitál" a počal s novou kombinací. Vlastně prodlužoval jen posavadní.

Avšak na moře třeba přece poněkud jiných, důkladnějších příprav a prostředků než do pouhých měst na suché zemi. Ještě tedy trochu informací — —

Ani při tom nepozoroval, kterak den ode dne ubíhá a že již uplynul první týden jeho dovolené. Náhle zkalilo se počasí, Prahu dusila těžká mračna a déšť střídal se s hromobitím. Nu, za takové nepohody není příjemno vydávati se na cestu. Uplynul druhý týden, a bornholmský přítel psal již ze Stralsundu — vracel se ze Švédska i Dánska. Ještě se zdrží v Berlíně, v Drážďanech — a v desíti dnech bude doma.

Bornholm, Švédsko, Dánsko tedy odbyty! Páně Kotrčova tvář zkabonila se — kterak by mu kdo mohl raditi, aby se vydával do sloty? Nepomyslil při tom, že jinde snad je nejkrásnější pohoda. A čekaje vyjasnění oblohy, osekával svůj cestovní plán. Dobrá, spokojí se se „štrandem" heringsdorfským. Tam taky uvidí moře, i vyplouti si může.

A dny míjely. Dvě neděle utekly. Nu což, snad by pro letošek stačila vyjížďka do Berlína? Vždyť je to město, na jehož prohlédnutí a užití stačí sotva deset, čtrnáct dní. Divadla, museum, gallerie, zbrojnice, akvarium, zoologická zahrada, Charlottenburg, Postupím — —

Ještě uplynul týden, než byl pan Kotrč pevně odhodlán, když náhle, jakoby se byl ze snění probral, zpozoroval, kterak se den krátí. Nu arci, srpen schyloval se ke konci.

A pak nazejtří v poledne, když se dostavil do své hospody k obědu, shledal opuštěný posud stůl neobyčejně oživený. Tři kamarádi tu seděli, o nichž se domníval, že kdož ví kde ještě se honí!

Zatím uplynuly jejich prázdniny a dnes poprvé zas objevili se u vyhrazeného stolu.

„Kde vy jste se toulal, pane Kotrči?"

„Já?" Pan Kotrč přetřel čelo dlaní. „Já teprv hodlám..."

„Teprv? Teď? Na podzim? Kam pak chcete, pro Pánaboha! Všady je již po sezoně!"

Pan Kotrč vyplašenými zraky podíval se na datum pod zrcadlem, přelítl opálené, plné tváře soustolovníků a vyhrkl:

„Ale vždyť tady bylo boží dopuštění — kterak bych se v tom byl vydával — —"

„No," prohodil kasír Nováček, který znal cestování páně Kotrčovo, „na Zbraslav pořád ještě plují parníky — takhle v neděli na celý den..."

Pan Kotrč postihl hrot výsměchu, který se tajil ve slovech kasírových. A hluboká melancholie obestřela ho z lítosti, že zas uprchlo léto, které promeškal v samé nerozhodnosti, kam že by vyrazil.

Tak „cestuje" pan Kotrč již asi patnáct roků. V theorii zná všechny „pražské výpravy", vykombinoval již všechny směry, zná z četby a doslechu všechna města, která jsou cílem letních turistů, zná jejich půvaby a znamenitosti, touží po jezerech a mořích, provází všechny své přátele v duchu a zažívá s nimi při vypravování jejich všechny zkušenosti cestovní; ba, pan Kotrč mnohdy si zapolemisuje s přáteli o věcech, kterých sám neviděl, kollegům v kanceláři vypravuje o cizích světech, jakoby jimi léta byl cestoval, nováčkům dává rady

na cestu — ale sám po celých již patnáct let marně a bezvýsledně se chystá na cestu s přáteli nebo za nimi. Bývá se svými rozpočty a odhodláním hotov právě ve chvíli, kdy jeho dovolená již vypršela, a pak smutně se vrací ke svému pultu v pisárně s bodavou výčitkou hloupému osudu, že byl „zas o jedno léto okraden".

Zádumčivě pak naslouchá v podzimku a v zimě přátelům, kteří přepodivná dobrodružství cestovní jen jen vysejpají, pracuje celý čas u stolku svého v pisárně jako stroj a těší se myšlenkou, že tedy „na přesrok..."

Ani netuší, že jeho theoretické cestování vyneslo mu u přátel přezdívku „turisty na studeno". Nechápe útrpných jejich pohledů, nerozumí skrytým narážkám, neuhádá, kterak ho přemrštěným líčením vymyšlených dobrodružství mají za blázna. Ale jakmile se blíží prázdniny, noří se v nové a nové cestovní kombinace a duchem putuje neznámými, vytouženými končinami světa...

Páně Šalamounův poslední koš.

(Psáno v únoru 1903.

Konečně tedy se pan Eugen Šalomoun rozhodl, že se ožení. Totiž, abychom si dobře rozuměli, pan Šalomoun měl za to, že se „konečně" rozhodl, aniž si byl vědom, co krátkozrakosti si tu doznává, má-li za to, že teprv teď se rozhodl. A byl by se nesmírně podivil, ba, snad by byl užasl, kdyby kdokoli z jeho přátel byl přišel, oběma palci mu víčka očí vytáhl až na čelo, že by nemohl ani mrknouti, a řekl mu: Podívej se teď dobře, starý pošetilče, na celý svůj život až po dnešek — vždyť jsi ženichem již po třicet let! Věčným ženichem!

Není sice jisto, zda by pan Eugen Šalomoun byl prohlédl, uvěřil, ale ať by to byl řekl kdokoli, pravdu měl. Jistá věc byla, že Šalomoun kdysi ničeho tak nebyl nedočkav, jako ženění, a později zas že se domníval, že jiní nemohou se dočkati jeho oženění. O jeho někdejší nedočkavosti nemohlo býti pochybnosti žádné, o nedočkavosti jiných však velmi často se mýlil. Všemi jeho záměry v příčině ženění vládl podivný, nepříznivý osud. Byly doby, kdy jeho návrhy byly odmítány jako

předčasné — a za to arci pan Eugen nemohl. A pak nadešly doby, kdy se pravidelně opozdil, a to již bylo vlastní jeho zavinění.

K prvému „vyjádření" a požádání za ruku vyvolené srdce svého odhodlal se, když mu bylo sotva pětadvacet let. Tehda byl pořád ještě praktikantem kterési pojišťovny a jeho salér obnášel dobře počítaných čtyřicet zlatých měsíčně. Byl to hezký plat na tu dobu a na mladíka, který byl odešel s mizerným úspěchem z kvinty gymnasia a který ani v obchodní škole neprojevil žádné geniálnosti. Mnohem lépe se držel v taneční škole Linkově a množství kotillonových řádů si odnesl z četných věnečků. A když mu jednoho dne slečna Dolfina Petrnouškova přišpendlila na frak veliké srdce, proložené stříbrným třepením jak zářícími paprsky, pokládal to pan Eugen za prst boží a v neděli po věnečku odhodlal se k panu Petrnouškovi, kterýž byl majetníkem nejenom dcery slečny Dolfiny, ale náhodou i domu, v jehož zadním traktě pan Eugen bydlil.

Budiž spravedlivě řečeno, že pan Petrnoušek přijal mladého nápadníka velmi vlídně, že rovněž trpělivě a shovívavě vyslechl jeho rozpačité a koktavé vyjádření, načež odkašlal a otázal se: „Co pak vám banka platí, pane Šalomoune?"

„Čtyřicet zlatých, vašnosti," odpověděl pan Eugen, a sluší doznati, že se mu v tom okamžiku zazdálo, že by mu aspoň tento měsíc byla měla platit víc, aspoň padesát.

Otec Petrnoušek se tehda usmál, sotva zna-

telně, a Eugen teprv mnohem, mnohem později porozuměl tomu úsměvu. Co v něm bylo útrpnosti, co v něm bylo pohrdavosti k těm čtyřiceti zlatkám! Ještě po letech se pan Eugen styděl.

„No, pane Šalomoune," řekl pan Petrnoušek — a zas tak vlídně a shovívavě — „počkáme. Vždyť nebudete věčně praktikantem, co? A Dolfinka má taky času dost. Vždyť vás udělají taky korespondentem, likvidátorem nebo pokladníkem, pravda-li?"

To byl arci výhled ve vzdálenou budoucnost. Což mohl mladý Šalomoun za to, že přišel do banky poslední, že jeho předchůdci byli sami mladí lidé a že na likvidátora nebo pokladníka bylo po čertech daleko?

Podivnou náhodou stalo se za krátko, že domácí Petrnoušek velmi nutně potřeboval bytu paní Snopkové, u níž pan Eugen bydlil, prý pro nějakého příbuzného, a náhodou praosudnou stalo se taky, že slečna Dolfina Petrnouškova provdala se o několik měsíců později za vojenského lékaře. Vždyť přece řekl pan Petrnoušek, že má slečna času dost!

Nejpodivnější však bylo, že pan Eugen ani nepocítil žádné bolesti, neboť zatím v jiné pražské ulici, v novém bytě zahořel milostnou vášní k jiné dívce, náhodou zase dceři domácího. A snad neuplynul ani rok od jeho prvé výpravy za nevěstou, když pan Eugen se rozhodl, že požádá za ruku slečny Hedviky Vopálkovy. Vydával se k otci mnohem srdnatěji, neboť se těšil, s jakou hrdostí odpoví na otázku jeho: kolik? — že už má p a d e s á t měsíčně. Měl je skutečně.

Ale byla to nějaká nešťastná éra nenasytných tatíků. Panu Vopálkovi neimponovala ani ta padesátka. Můj bože, uvažoval mladý Šalomoun, co pak ti lidé chtějí? Kdyby pan Vopálka mladým manželům vykázal slušný byt ve svém domě — k čemu byl domácím? — nebylo by za těch čistých šest stovek ročně krásné živobytí? O nedělích a svátcích mohli by taky u starých obědvati — a konečně přece jen pan Eugen bude taky větším pánem.

Ale ti tátové jakoby měli nějaké stanovy, dle nichž se k nápadníkům rázu páně Eugenova chovají. Prý taky Hedvička má ještě času dost, povídal pan Vopálka. A za půl roku si ji odvedl mladý, podnikavý advokátní koncipient.

Výpravy páně Eugenovy opakovaly se s výsledkem téměř vždy stejným. A jednoho dne velmi se rozdurdil, když se mu doneslo k uším, kterak o něm kolegové v bance říkají, že je spekulant. Jaká pak spekulace, když se chce dobře oženit? Nejedná zcela moudře taky již v zájmu své budoucí rodiny?

Léta utíkala, pan Šalomoun skutečně postupoval, neboť pojišťovna mohutněla, a jednoho dne ho jmenovali sekretářem. Táhlo mu tenkrát na čtyřicítku jako útokem. Pan Šalomoun ani tak nepočítal vlastní léta, jako léta dívek, jež stále ještě obskakoval na plesích — ovšem již ne tak pružně jako před patnácti a dvacíti lety u Linka — a pořád se mu líbila děvčátka jen tak do dvacíti let. Pozorně je prohlížel, přebíral, vybíral, a poněvadž ho bankovní život naučil jisté obezřelosti, vždycky taky

měl na zřeteli hypotéky otcův. Ba, zdálo se, že těmto věnuje pozornost ještě větší než duším a povahám královen plesů. Lacino se neprodá, teď, když je sekretářem. Panečku, nyní kdyby si tak mohl promluvit s pány Petrnouškem a Vopálkou a všemi ostatními, co jich kdy navštívil! S jakou hrdostí odpověděl by jim nyní: dva tisíce, vašnosti! Nebo teď by to řekl sumárně, za rok, už by to nerozpočítával na měsíce, jako jindy. Dva tisíce! Na ty si může vybrat! Slečinky se na něj smávaly, o tom byl přesvědčen, a tak dychtivě čekaly, aby řekl: Slečno, chcete mne provázet životem? O tom byl taky přesvědčen. Inu ano, bylo by velmi hezké vzíti si Boženku, Růženku, Pavlinku, ale když počítal, co na ně vypadne, zdávalo se mu, že to nikterak nevyhovuje nynějšímu jeho postavení. Tamhle Julinka měla o pět tisíc víc, ale taky jí už bylo pětadvacet. Pan Šalomoun byl stále na skoku, ale vždycky v čas ještě zarazil.

„Počkej, hochu, nemáš zmeškáno," říkával si. „Teď teprv začínají ty pravé dorůstat!"

A při tom žil v takovém blahobytu duševním, ve šťastném vědomí, že má času dost a že by chybil, kdyby se ukvapil. Co zmešká?

Zatím zmizela z plesů Boženka, Růženka, Pavlinka, Julinka — časem dostával pan Šalomoun oznámení sňatků. Ku podivu, konečně se byl odhodlal nabídnouti srdce své všem po řadě, ale všady přišel pozdě. Tak podivně se usmívaly ty dámy, když mu oznamovaly, že jsou zasnoubeny, tak tuze podivně, že to pan Eugen ani nechápal. A koho

pak zvolily? Takové mladíky nezralé — pan Šalomoun ani nechápal, kterak se takové zelené mládí lehkomyslně žení.

V polou páté desítky byly přervány jeho masopustní rozhledy. Přepadl ho žaludeční katar a lékař mu pověděl, že by to — není-li jiných příčin — mohl býti taky následek věčných obědů a večeří hospodských.

„Moudrou domácí stravu, pane sekretáři," poradil mu. „Domácí kuchyni!"

A když se pan sekretář uzdravil, když se zotavil v lázních, zařídil se po radě lékařově. V mládenecký jeho byt zavítala hospodyně.

Byl podle toho zařízen. Pokojík vedle kuchyně právě se jí hodil za ložnici. A věru, péčí kuchařky své nabýval pan Šalomoun předešlé pevnosti. Taky ho to nyní doma více těšilo. Jenom nad něčím se chvílemi pozastavoval. Připadalo mu, jakoby mu přestálá nemoc byla přidala o deset let. Tak nějak nesmírně ho bylo vzdáleno, v čem žil až do onemocnění. Díval se do minulosti jako do šediva. A neméně zádumčivě díval se do zrcadla. Čelo se mu nějak prodlužovalo, až na temeno, a co zbývalo z někdejší jeho zdoby vlasův, bylo jako popelavé, bez lesku. Bože, kde to všecko je! Z čeho pak by mu teď vlásenkář napálil takových prstének, jakými okouzloval — o tom byl přesvědčen — tolik dívčích zjevů!

Život plynul klidně jako voda, pan Šalomoun zcela potichu oslavil svoji padesátku. Pět roků již mu hospodařila panna Markyta. A toho dne po pa-

desátých narozeninách uzrálo v panu Eugenovi cosi, o čem by se mu ještě před pěti lety nebylo ani zasnilo. Připomenul si řadu narážek svých kolegů, připomenul si nepřehledný počet významných pohledů, jimiž nejbližší okolí jeho utkvívalo na jeho domácnosti, a řekl si:

„Hochu, uděláš tomu všemu konec. Kam tohle vede? Konečně bys přece měl pomýšleti, aby ses oženil."

A to bylo to k o n e č n ě. Ano. Do hospod se nevrátí; měl jakous pověrečnou bázeň, aby se nevrátil taky žaludeční katar. Namluvili mu v bance, že podruhé je z toho žloutenka, pak černá žloutenka, a to prý je konec.

„Ano," přisvědčoval si pan Šalomoun. „Jaké pak čekání? Nač? Na nějaké mladé třeštidlo? (Pořád ještě myslil, že jenom na něm záleží, aby mladé takové třeštidlo k sobě připoutal.) Čert ví, s jakými požadavky? Zvykat něčemu novému? Ne! — Markytko!"

Z kuchyně přiběhla panna Markytka. Podíval se na ni, jakoby ji do dna chtěl prohlédnout. Co na tom, že je jí nejmíň čtyřicet! Vlastně je to tak přiměřené.

Pan sekretář vyhrkl náhle:

„Co pak, Markytko, nenapadlo vás nikdy, abyste se vdala?"

Panna Markytka se zapálila.

„Ježíš Marjá — milostpán — —"

„Neříkejte mně milostpane, Markytko. A povězte upřímně: chtěla byste se vdát?"

„Ježíš Marjá, milostpane, jak bych nechtěla? Co pak to s nima bude věčně trvat?"

Na čele páně Eugenově vyskočilo několik vrásek; to je divný počátek. Ale zaplašil nepříjemný dojem, srovnal myšlenky a řekl po přestávce:

„No tak. A co říkáte, vzala byste si — na příklad — mne?"

Panna Markytka dívala se na milostpána nanejvýš překvapena, polykala, polykala, a odpověděla konečně:

„Jo, tohle kdyby mně tak byl milostpán řekl před pěti, před čtyřma lety. Ale já už mám svého — pořádný člověk, statný, milostpane, pilný, pracovitý, má pěknou dílnu — jen jsme tak čekali, až si ještě něco zahospodaříme — já to měla vypočítáno ještě na tenhle rok, a pak bych byla milostpána poprosila o knížku. Ať se neráčí milostpán hněvat, ale my dva — jako já a můj Franc — hodíme se k sobě líp než já a milostpán. A tak doufám, že milostpán uzná, že jsem věrně sloužila, a až budeme mít oddavky, že taky něčím přispěje do naší domácnosti — — —"

Pan Šalomoun popelavěl za té řeči, sotva oddychoval, a když Markytka domluvila, řekl jednotvárně:

„Vidíte, já vás jenom tak zkoušel..."

„Vždyť jsem si hned myslila, že to milostpán ze mne chce jen vytáhnout," upejpala se panna Markyta. „Někdo něco pověděl, je-li pravda? No, ať se milostpán nehněvá — vždyť se zas najde hospodyně hodná, pořádná, poctivá. A milostpána

snad taky na věky neztratím — můj pracuje dobře, hezky — on je s odpuštěním švec, milostpane.“

Pan Šalomoun osaměl. A tak hrozně mu hořklo v jícnu i v duši. Konečně se chtěl oženit, chtěl k sobě povznésti ženštinu, která se takového štěstí ani ve snu nenadála, a dostal košem!

A to byl poslední koš páně Šalomounův. Neboť již nikdy potom ani boha ani čerta nepokoušel.

„Šklábovy“ prázdniny.

(Psáno v září 1903.)

Již nepamatuji, jaký to byl ouřad nebo ústav, jemuž pan Cyriak Vonůčka před pětatřiceti lety zasvětil život svůj. Všechno se mi zdá, že snad nějaký zemský, neboť — nemýlím-li se příliš — čepice páně Vonůčkova byla zdobena bílým lvíčkem. Nebo to byl přece jen orlíček? Ale ať zemský nebo císařský, byl to ouřad krásný, ideál všech ouřadů. Neboť co rok mívali všichni jeho úředníci a zřízenci aspoň třínedělní prázdniny.

Arci, nebylo tak od počátku. Když pan Cyriak Vonůčka nastoupil, trvaly prázdniny jen týden. Smejčili v celém domě, myli okna a drhli podlahy — s tím jsou konečně v každé spořádané domácnosti za týden hotovi, není-li svinstva příliš mnoho. Ale pak asi po desíti letech šel „starý“ na zasloužený odpočinek, přišel nový „starý“, a ten použil hned prvních „smejčin“, aby taky dal přestavit nábytek ve všech kancelářích. Objevilo se totiž, že pod každým úředníkem je podlaha vyšlapána, učiněný dolík, že židlice s úředníky očividně se propadají, tak že ruce personálu sotva dosahují na stoly, čímž trpí všeobecná výkonnost.

Postaveny tedy stoly na ty dolíky a židle na podlahu dosud netknutou. To byla manipulace tak mimořádná, že vyžadovala prázdnin aspoň o týden delších. I nařízeny tehdy férie čtrnáctidenní, což se setkalo s naprostým souhlasem všeho úřednictva. A poněvadž i sám ředitel uznal, že prázdniny dvounedělní mnohem příjemněji se tráví než týdenní, vymohl si po roce od nejvyšší své instance, že může dát vyspravit podlahu pod stoly, následkem čehož opět povoleny vakace dvounedělní. Třetí rok bylo třeba bílit a malovat, čtvrtý rok bylo nutno přestavěti kamna v kancelářích, pátý rok zaváděn plynovod — zkrátka, vždy byla nějaká neodkladná oprava nebo úprava, a prázdniny již se nezkrátily.

Nesmírný obrat pak nastal v celé budově, když po desíti letech zavedeno osvětlení elektrické. Získán tak třetí týden férií v roce. Neboť třeba že personálu bylo by stačilo posavadních čtrnáct dní — stroje a kotle v topírně dole vyžadovaly dokonalého vyčištění, namazání, po případě drobných oprav, a tak při té elektrice zavedeny obligátní prázdniny třínedělní. Nebránil se jim ani personál, ani pan president.

Nebránil se jim ovšem ani pan Cyriak Vonůčka. Nebyl to ředitel, nebyl ani úředníkem. Byl nejnižším příčlem na tom celém ouředním žebříku, byl pouhým sluhou.

Sám za to nemohl, že jej osud postavil na místo tak podřízené. Míval jiné záměry, nastoupil v mládí jinou kariéru. Byť se dal naverbovat k papežské armádě — tam kynulo pěkné zaopatření

a hezká avanž bez velikého krveprolévání. Ale sloužil sotva několik let, nastala nějaká vojna, Italie se sjednotila, papežské území pojednou splynulo, papežské vojsko rozpuštěno — Cyriak Vonůčka vrátil se domů. Několik let potácel se s místa na místo, až konečně pevně se zakotvil v úřadě, který mu dal na hlavu čepici s prýmkem, a životní jeho dráha byla pevně stanovena. Posadili ho do předsíně presidiální kanceláře, a tam tedy prožíval svá další jara, léta, podzimy, zimy. Tam dožil mládí své, tam strávil celý svůj mužný věk a tam taky nadcházel mu podzimek života. Když jsem jej poznal, byl to již hezky letný pán, chodil se hřbetem přihrblým, s hlavou nakloněnou. Panečku, vždyť na sobě nosil již plnou šedesátku. Hlava mu zbělela, plnovous jeho byl spíše žlutý a zelený než bílý, z uší mu vyrůstaly štětky podivné srsti barvy ryšavé.

Ale byla doba v roce, kdy se pan Cyriak Vonůčka přes noc proměnil. A to byly prázdniny, kdy nepatřil úřadu, ani panu presidentu, ale jedině a zcela sám sobě.

Dočkat se jich nemohl a jen se tetelil úzkostí, aby do nich něco nevlezlo. Neboť taky to již potkalo ho v minulosti. Všichni odešli, všichni se rozjeli, ale jen jej, Cyriaka Vonůčku, zavolal k sobě pan president poslední den před fériemi a řekl mu:

„Slyšej, Vonůčko, voni tady musej zůstat. Všechny je čert roznáší po světě, přerazit se může každý, jak odtud utíká — a zde bude plno bab smejčit a drhnout, zedníci tu budou, malíři, kam-

náři, voni tedy na všecko daj pozor. Ráno jim otevřou, večír za nimi zavřou, a ať mi tu nikdo nezapálí, rozuměj? Hlavně pozor na registraturu, tam je tolik papíru — rozuměj, voni jsou mi za to zodpovědnej!"

Vonůčka po tomto proslovení svěsil hlavu. Luzný sen o odpočinku rázem se rozplynul.

„No, pro boha jich prosím, co na mne koukaj jak sůva z nudlí! Snad nemyslej, abych tu s těma babama zůstal já?"

Cyriak Vonůčka sice svatě si to myslil, ale říci to nesměl. Svěsil hlavu ještě níže, na znamení, že se podrobuje, a když konečně pan president odešel a Vonůčka osaměl, zaťal zuby a zaskřipěl jimi. Tenkráte ještě to dovedl. Vyléval si pak zlost na babách myčkách a na kamnářích, ale co si z něho dělali!

A hrozně byl nešťasten, když mu jednou takový starý, umouněný, ale neohrožený kamnář pověděl:

„Co si na nás pořáde tak hubu otvírají! Jsou takový škláb jako my! Dyby nebyli, nestáli by tu nad námi a honili by někde svoje vyražení!"

Vonůčka mlčel. Starý kamnář udeřil na pravdu. Škláb je, otrok, hrom do toho, a nic víc! Mizerný, oušlapný škláb! Pana sekretáře pan president nemohl k babám komandovat, ani pana adjunkta, ani pana oficiála — ba, ani kancelistu Tintěru, jen jeho, Vonůčku. Tam to jsou ouřadníci, a on je škláb. Vždyť i ten portýr dole, když mu večer klíče odevzdává, sotva mu dá dobrou noc. Pravda, ten

taky nemůže na férie, ale ten vlastně má prázdniny celý rok. Stojí ve vratech od rána do večera s ulmačkou v hubě, šklebí se na celou Prahu a celý den tam jen puchne, puchne, sotva že mu ta vrata stačí. A konečně je to taky jen škláb!

Ale míjela léta, Vonůčka sestaral, tu a tam přibyl nějaký sluha nový, mladý, a když byla nějaká mimořádná „akcidence", byl tedy komandován někdo z mladších. Přece však, dokud posledního dne před fériemi pan president paty nevytáhl, strachoval se Vonůčka, aby ho na něco neuvrtal.

Zaplať Bůh, posledních deset let měl pokoj. A když pan president večer odcházel a když řekl rozmarně Vonůčkovi: „Tak servus, Cyriják, ponapravěj si za ty tři neděle trochu ten jejich rozvrzaný skelet!" — tu se Vonůčka tak hluboko, tak vděčně ukláněl, a jen mu president zmizel s očí, zapráskl dveřmi slavného presidia, zamkl, hodil klíč portýrovi do okénka a prchal, aby měl „ouřad" co nejdál za zády.

A ráno v první den férií pana Vonůčku nikdo nepoznal. To nebyl žádný rozvrzaný skelet, žádný škláb, žádný utýraný sluha. To byl, zkrátka, na pohled nejmíň privátník.

Toho dne nevzal na hlavu ohmatanou čepici s odznakem, ani komisní kabát s mosaznými knoflíky. Časně z rána vstal, ještě ostatní v domě vyspávali, oblékl černé spodky, bílou vestu, sváteční hnědý šosák, na hlavu vmáčkl cylindr, naděl ruce v bílé stávkové rukavice, chopil se španělky s rohovou berličkou nebo deštníku s čapí hlavičkou,

zamířil do vzdálené ulice, kde ho neznali, do oficiny bradýřovy. Vlasy ostříhat, vousy dolů, štětky z uší vystříhat!

Za půl hodiny vycházel z oficiny jiný muž. Hladoučký, s tváří zarůžovělou po vydrhnutí kolínskou vodičkou a poprášenou běloučkým pudrem, rovný jako prut. A teď přímo na Žofín, do lázní. Vypařil se, povelel si masáže, dal si oštípat nehty na nohou i rukou, namazat vlasy, a šel snídat.

Celý rok snídal ráno polévku, ale o prázdninách ulebedil se v kavárně. Co na tom záleží. Starý mládenec byl, pro dědice netřeba spořit, na funus je pamatováno v pohřebním bratrstvě. A když posnídal, pomalu, vážným krokem loudal se po Praze. Potkával známé a smál se pod kůží, kterak ho nikdo nepoznává. Bodejť by poznal. „Škláb" s něho spadl, je na tři neděle s v ý m pánem — a p á n e m. Co je teď světu do jeho ouřadního karakteru!

K desáté již mířil v končinu Vojtěšskou, koupil si u Lufra dva taliány, a teď rovně do Křemencové, k Flekům. Posedět u Fleků za teplého letního dopoledne, klidně, beze spěchu — bylo jeho snem od prázdnin do prázdnin. A teď je to. Snědl dva taliány, vypil dvě černé — a číšnice mu říkala „vašnosti". Právě tak, jakoby říkala panu presidentovi. Žádný rozdíl. Jak je život krásný! Vašnosti! Kdyby tak bylo po celý rok. A nikdo ho nehoní. Pojedl si v pohodlí. Jen když dojídal, žvýkal zuřivě. Vzpomněl si tu, jak mu vyčítají v ouřadě každé sousto. Časem si tak zatouží

*

po kousku bůčku, po párku, koupí cestou, přinese do své presidiální předsíně, kvapně v kterémsi koutě polyká. Ale pokaždé čert vynese z presidia starého, a starý, funě nosem jako hroch, lapá ze vzduchu stopy snídaníčka a plísní:

„Zas mi tu smrděj udírnou, Vonůčko! Taky nemaj myšlenky na nic jiného než na futráž. Jakoby nebylo co dělat. Koukaj, honem doběhnou do registratury, ale hoděj frakem!"

A jemu, Vonůčkovi, čouhá ještě půl párku z úst, ani neví, kam s tím, a starej se pase na jeho rozpacích.

Teď by si ho tu přál mít, u Fleků, když tak pořádá své dva taliány, a starý aby seděl naproti a taky jedl, a když by potřeboval soli, natáhl by ruku a řekl by zdvořile: Račte dovolit... Ano, řekl by to, protože by ho taky nepoznal. Račte dovolit — Vonůčka se až rozesmál nad vysněnou uhlazeností starého.

Vonůčka zaplatil, položil na stůl pět nováků zpropitného, číšnice zas řekla: Děkuju, vašnosti! — a „vašnost" odchází šťastna, spokojena.

Je mu nějak dlouhá chvíle, pravda. Tolik času, že ani neví, co s ním. Rád by se podíval na „ouřad", aspoň z daleka. Skutečně tam zamíří, ale prvního dne nedojde. Brání mu v tom cosi, sám neví, co. Jakoby se obával, že ten „ouřad" náhle sebou hne, že odněkud vyrostou nějaká chapadla, že ho polapí, vrata že se rozzívnou a pohltí ho, síla jakási popadne jej a hodí do presidiální předsíně, odkud nebude moci. Ne, nepůjde tam.

Ale druhý, třetí den Vonůčka neodolává. Podívá se. A jde.

V ulici nikdo ho nepoznává. Nikdo z oněch, kdož znají třaslavý jeho krok úřadní, z dálky již vidí jeho čepici s jablíčkem, jeho komisní kabát s knoflíky jak puklice a volají: Dobrýtro, pane Vonůčko! Anebo dokonce jiní v nestydaté důvěrnosti: Hej, starej, kam zas valej?

Dnes nikdo ho nezná. Lhostejně dívají se na „pána", který s vypjatou hrudí kráčí mimo. Snad někomu připadne: To je nějaký povědomý pán — ale že by to byl škláb Vonůčka, neuhádá nikdo.

Jde po druhé straně ulice, z daleka již hledí po očku na ouřední budovu. Je tichá, zamlklá. Jen portýr se klátí ve vratech, zívá, plivá, čumí. Čum si! Po ty tři neděle nezná ho Vonůčka.

Přešel, a ouřad nevztáhl po něm pařátů, nevšiml si ho. Vonůčka ukojil zvědavost, obešel velikým kruhem končinu, vrátil se do „světa" a vymýšlí, co s odpůldnem. No, do Chuchle, do Bráníka, do Hodkoviček. Tak někam.

Ale s večerem spěchá zas do té veliké zahrady flekovské, která mu připadá jak zaslíbená země. Pravda, jindy tam taky může, ale jindy na sobě cítí jho svého bídného postavení, nedovede se zapřít, stále nosí na odiv šklába. Teď je jinak. Zdá se mu, jakoby chodil s larvou. S počátku netroufá si přisednouti ke stolům hustě obsazeným, živým. Zalézá do kouta a pozoruje směs lidí. Ale znenáhla uvyká a odvažuje se do společnosti.

„Je dovoleno?"

„Prosím, jen račte."

Jak mu to lahodí! A dokonce řekne-li kdosi: Jen račte, vašnosti! — Ó, to slovo rád slyší. Připadá mu tak vznešeným, tak něčím, jakoby mu dávali diplom šlechtický.

Skromně naslouchá, o čem hovor, a má se na pozoru, aby si neškodil. Ale jakmile nadejde příležitost, že si může omočit a zahovořit o ouřadě, o ouřadech vůbec — pak je ve svém živlu. Mluví, vysvětluje, hází presidiem, registraturou, protokoly, historkami ze skryta kanceláří, až milo poslouchat, a pojednou zpozoruje, že hovoří sám a zájem všech u stolu že upjal k sobě. A když komu je co nejasno, zaznívá k němu přes tu chvíli: Ale račte dovolit, vašnosti...

A pan Cyriak Vonůčka pije čtvrtou, pátou, šestou, až nad ním náhle zazní: „Poslední pivo, vašnosti! Je libo? Kolik, vašnosti?"

A vašnost si dává ještě dvě. Vždyť zejtra může vyspávat.

Stane se, že někdy pan Vonůčka odchází dříve, uctivě se rozloučiv se společností. Vážně se proplétá, aby o nikoho nezavadil — a pojednou zaslechne otázku u stolu, od něhož odešel: Kdo je ten pán?

„Nějaký ouředník," odpovídá kdosi.

Blažené vědomí rozleje se celým nitrem páně Vonůčkovým. Tak tedy vypadá, tak pěkně si vede, že ho pokládají za ouředníka! Můj ty božínku, vždyť by taky nebylo neštěstím, kdyby seděl na křesle aspoň páně kancelistově. Jaké pak zázraky!

A krůpěj hořkosti vyplyne na povrch toho oblažujícího vědomí: za čtrnáct dní, za týden vezme za své toto inkognito. Zas bude šklábem, Vonůčkou, s komisní čepicí. Škoda té vlídné společnosti zde. Nesmí sem pak hodně dlouho, dokud nezaroste — a vlastně lépe, počká-li s tím až za rok. Ale jak mu vyprší služba, aby mohl do pense, sekne tím od hodiny, a pak zůstane vašnostÍ do smrti.

Tři neděle vypršely — ráno nastupuje Cyriak Vonůčka službu, naposled ještě hladký a bez štětek v uších. Ale čím dále do podzimku, tím více zarůstá, hlava se sklání, hřbet se hrbí. Chůze je nějak šáravější, krok nejistý. A jen jedno pomyšlení naplňuje Vonůčku novou nadějí do života a jeho rozkoší. Že za rok zas budou třínedělní férie.

Případ přítele Kaliny.

(V říjnu 1903.)

Čím dále pevněji jsem nabýval přesvědčení: přítel Kalina je sobík, zcela obyčejný sobík.

Ano, tehda, před dvacíti lety! Nemohl se dočkati, až přeskočí všechny ty mety, kterým se říká počátky života, až přeslouží svoje praktikantství, až konečně bude „jmenován" a až jeho gáže vyleze na tolik, aby si taky mohl zříditi vlastní domácnost. Byl všecek žhavý, jak říkáme, jen se oženit.

Ale jak se člověk změní. Prokousal se svými počátky, konečně ho udělali pánem, konečně měl tolik, aby mohl pomýšleti na vlastní krb — ale skutek utek'. Přítel Kalina zaschl na starého mládence. Vysvětloval jsem si to, jako jsem si dovedl vysvětliti ve dvacíti případech jiných. Vášeň vyhořela, zásoba nevypočítavé náklonnosti vybila se, místo všeho toho nastoupil chladný rozum a tak zvaná „zralá úvaha". Kalina počítal patrně a vypočítal si, že sám ze svého může žíti jako kavalír, ale kdyby se měl děliti s několika krky, že by nastalo časté utažení. Sobík, zcela obyčejný sobík.

Život nás rozvedl. Mne navždy zajala Praha, Kalina ve svém úřadě nastoupil onu dlouhou, neurčitou, nekonečnou pouť po venkově, z níž navrací se člověk do Prahy po dlouhých letech jako šedivý rada, velmi často již jen jako pensista, touží-li pak vůbec ještě po Praze. Neboť taky venkov zajme na celý život mnohého, kdo se s počátku domníval, že by bez Prahy umřel. Jenom někdy přiletěla visitka jeho s několika slovy, k svátku, k Novému roku. Ne pravidelně. Jak si kdy přítel Kalina vzpomněl. A znenáhla jsem ho vypouštěl z evidence.

Tu pojednou dopis. Obšírný dopis.

„Oslavuji čtyřicáté narozeniny — psal přítel Kalina — a pravím-li, že ‚oslavuji', rozuměj tomu tak, že sedím sám ve svém pokoji mládeneckém a dívám se velice tesklivě na vše, co je dávno za mnou. Připadá mi, jako bych účtoval s životem. Kdysi, když mi tak maně připadlo: až mi bude čtyřicet! — věř mi, zcela jinak jsem si představoval ten den. V duchu jsem viděl, kterak sedím v útulném, přívětivém, ač obsáhlejším, přece jenom skromném příbytku, po mém boku nějaká milá žena a kolem ‚našeho' stolu několik dětí. Všichni zvedají číše a volají: ať nám ještě dlouho žije tatínek! A moje žena sklání se ke mně, v oku se jí leskne cosi jako slza, líbá mne upřímně, a já jí pokrývám polibky obě ruce za vše, co mi dala, čím mne obdařila. Neboť rodina, rodina, to jsem pokládal vlastně za cíl života svého. Měla mi osladiti suchopár úřadního mého povolání. Pama-

tuješ, vzpomínáš, jak jsem se na to těšíval? Snad proto, že taky my doma byli jsme takovou rodinou, splývající všemi nitkami života, vším myšlením v jediný celek. Nebo my všichni měli jsme se tak rádi.

A zatím — jsem sám.

Ó, chtěl jsem se ženiti, a ne jednou. Ale poprvé jsem byl malým pánem, podruhé nedošla moje náklonnost ozvuku, po třetí jsem byl překonán šťastnějším soupeřem, kdy již jsem se domníval být u cíle — léta míjela, výbojnost moje ochabovala. Ale pořád ještě vznášela se přede mnou vidina rodiny. Ó, ne proto, abych jen zbytečně rozmnožil plemeno lidské. Cítil jsem, že mám v sobě síly a lásky dost, abych ovládl a do světa postavil několik nových bytostí, jimž bych rozdělil vše, co jest ve mně, a které bych učinil svým pokračováním ve světě.

Nuže, nechci tě týrati výpočtem všech svých nezdařených pokusů, jen o posledním ti povím. Bylo to před pěti lety. Tehda nám dosadili nového soudce. Přicházel z Prahy. Dost mi bylo podivno, že dal Prahu za venkov. Sám bych tam seděl po celý život jako adjunkt, ctižádost nevypudila by mne ven. Ale někdy se všechno vysvětlí.

Měl hezkou ženu a dvě děti. Takové děti — stále je vidím před sebou, jako z vosku, tichoučké, jako ulekané. A Korábec byl přece tak dobrý člověk. — Ještě tu byl jeden člen rodiny. Sestra paní Korábcové, slečna Hedvika. Spatřil jsem ji

a podivné hnutí zvlnilo všechno mé nitro. Bylo rozhodnuto. Slečna Hedvika!

Nebyla již v prvém rozpuku dívčím. Byla přes dvacet, ale přes to bylo v celém jejím zjevu cosi neskonale svěžího. Jen poněkud zamlklou mi připadala, poněkud vážnou. V tom byla jediná neshoda. Toužíval jsem v mládí po dívce temperamentní. Ale věkem i tu se mění vkus. A mně bylo pětatřicet.

Soudce Korábec oblíbil si mne — ó jak mi to bylo vítáno. Směl jsem ho častěji navštěvovati, častěji bývati na blízku Hedviky, dýchati s ní týž vzduch — nu, jak to ti básníci vždycky říkají. A pak tedy jednoho dne jsem si řekl: dnes večer — nebo nikdy. Víš, v jistých letech je třeba takového energického rozhodnutí.

Přišel jsem, Korábec seděl v dětském pokoji u synka, pomáhal mu při nějaké školní úloze. Potom jsme večeřeli a po večeři zas odešel Korábec k dětem. Obírával se s nimi vůbec častěji než sama matka.

Ani nevím, kterak se sběhlo, ale řekl jsem tak něco o teple rodinného krbu, o útulné domácnosti, o štěstí rodinném, o tom, kterak se duše rodičů zrcadlí v dětech — nevím sám, co jsem hovořil. Mělo to býti úvodem k tomu, nač jsem se rozbíhal. A tu náhle vpadlo v můj hovor, v osnovu mého rozhodného útoku cosi, čeho jsem se v této situaci nejméně nadál. Pravím, nejméně, neboť jsem se mohl domnívati, že taky nejsem slečně Hedvice zcela lhostejným.

„Ano, děti," pronesla paní Korábcová nějak přikysle. „Ale je to břemeno, hrozné břemeno!"

Pravím ti, těmi slovy byla rázem přetržena nit všeho, co jsem ještě chtěl pověděti. Břemeno! A paní Korábcová pokračovala:

„Mužům je o tom snadno mluviti, ale kdo je tu otrokem? Žena. — Vidíte, proto jsme taky tady, ač jsme mohli sedět v Praze. Ale k čemu mně byla Praha? Když jsme se vzali, myslila jsem, že mi nastává jiný, nový život. Tolik jsem se těšila. Konečně tedy trochu žít. Ale dlouho to netrvalo. Než uběhl rok, chovali jsme. Dovedete si představit, jak jsem byla uvážána. Těšila jsem se, jen co Sláva trochu povyroste, že bude jinak, jak bývalo. Ale po Slávovi přišla Božka. A pak jsem nebyla já hlavní osobou v domě, ale děti. Boha jsem prosila, aby jich nebylo víc — měla jsem dost dvou. Chvála Bohu, zůstalo tak, ale já zůstala otrokyní. Byl ples, ráda bych byla šla. A tu vždycky muž: A děti bys nechala samotny? — Což tu není Nany? — A Nany bys je svěřila snad na celou noc? — Ó, co já jsem nocí proplakala! Poněvadž Nany dětem nestačila, musila jsem být jak ve vězení. Víte, tehda u nás Hedvika ještě nebyla, tehdy ještě žila maminka a Hedvika s ní. A tak bylo vždy. Chtěla jsem do divadla, do variété, na koncert, na výlet, a můj vždy: A co děti? — Ó, vy nevíte, co znamená mít děti a být jen jejich otrokyní! Na vždy, na celý život! Nebo, když konečně vyrostou, dospějí, že otroctví trochu poleví, pak jsme zatím sestárlé matrony,

život je nám lhostejný, otupěly jsme, je po všem. A proto jsem ráda prchala z Prahy.“ —

Příteli, do té chvíle viděl jsem jen líc domácnosti Korábcových, tato slova paní Korábcové odestřela přede mnou pojednou clonu, která zakrývala rub domácnosti té. Hlas paní soudcové, čím déle mluvila, tím větší nabýval hořkosti. Vypočítávala mi spoustu případů, kdy jí existence těch dvou drobných bytostí překazila nějaký požitek, nějakou zábavu. Vzpomněl jsem v tom okamžiku na svoji nebožku matku, pro niž nebylo na světě ničeho krom té malé skromné domácnosti, a tak bezděky přišlo mi na mysl: plakala taky moje matka někdy, že jest otrokyní svých dětí? — Ale, jak jsem ji znal, jak obraz její tane přede mnou, jistě tomu tak nebylo.

Mlčel jsem, a mluvila jen paní Korábcová. A od jejího nekonečného stesku tak podivně se odrážely zvuky, kteréž k nám doléhaly z vedlejší světnice. Tam seděl Korábec a malý Sláva jednotvárně, tenkým, nesmělým hlasem odříkával nějakou úlohu. Co všechno chvělo se v tom jeho hlase! Aspoň se mi tak zdálo, aspoň jsem si to v jeho zvuk vkládal.

Mlčel jsem a naslouchal jen. Chvílemi odvážil jsem se pohlédnouti ve tvář slečny Hedviky, ale vždy jsem sklopil zraky. Mrazilo mne při slovech paní Korábcové — a když jsem pohlédl na Hedviku, prchalo všechno teplo z duše mé. S čím jsem dnes byl přišel, nač jsem se těšil, vše se ve mně rozpadávalo. Mrazivé tušení vznikalo ve mně,

Vzpomínám, že již jako v těžkém snu jsem naslouchal závěrku trapného žalování paní Korábcové:

„A když promyslím všechno, co jsem zažila, věřte mi, a když se podívám na sestru Hedviku, ze srdce bych jí přála, aby jí nebylo souzeno nic podobného."

V tomto okamžiku musil jsem se podívati na Hedviku. Na tom, co mi vyšlehne z jejích zraků, závisí osud můj.

Bylo mi třeba sebrati všechnu sílu, abych se na ni mohl podívati — na ni, kteréž jsem právě chtěl nabídnouti ruku a celý život svůj.

Zraky její nehleděly ani na mne, ani na roztrpčenou sestru. Upíraly se kamsi do neurčita, výraz jejich byl nezbádatelný. Byl to pohled sfingy.

Jistotu, jistotu! bouřilo to ve mně. Hrdlo se mi zadrhovalo, ale musil jsem promluviti.

Snažil jsem se usmáti — nevím, zda se zdarem — jako bych kruté sebeobžaloby podivné matky ani vážně nepojímal, a pronesl jsem, jak jen jsem v tom okamžiku neskonalé tísně dovedl, pokoušeje se hlasu dodati zvuku pouhé lhostejné zvědavosti:

„A kterak vy soudíte o stesku milostivé paní, slečno Hedviko?"

Bez dechu jsem čekal na odpověď.

Teď teprv zraky její obrátily se, a na mně spočinul pohled neskonale mrazivý. Začišelo mi z něho ledově do duše, do srdce. A dívka tvrdě, rozmyslně odvětila:

„Po všem, čeho jsem se na sestře dožila, souhlasím s ní naprosto. Mojí první podmínkou by bylo: nebudu otrokyní dětí!"

Její pohled vytrvával, jakoby mi v duši četla, jakoby neprojevený posud útok můj odrážela.

Ale já se ho taky po všem tom neodvážil.

Bylo rozhodnuto. Kdykoli jsem dříve přemítal o své ženitbě, vždy jsem si přimýšlel k sobě děvče, které bude nedočkavo radostí mateřských, které se bude chvěti touhou, aby k ňadru svému přitisklo drobná, hladová ústečka bytosti, vzešlé z nejvroucnějšího, nejžhavějšího našeho spojení. Nikdy mi na mysl nepřipadlo, že by mateřství komukoli bylo totožno s otroctvím. Teprve tohoto dne spadlo mi bělmo s očí. Vedle těchto dvou ženštin, v nichž jsem do té chvíle byl viděl zosobněné štěstí domácího krbu.

Kterak jsem se nyní mohl odvážiti návrhu, aby s mým životem spojila život svůj Hedvika, kteráž jest prosycena názory vdané své sestry? Nebo toho večera taky jsem porozuměl domácímu štěstí politováníhodného Korábce — a pochopil jsem život jeho dvou nesmělých, jako voskových dětí.

Ne, nechtělo se mi do takového života rodinného. Pln hořkosti jsem se loučil se svým snem, ale měl jsem tolik síly, že jsem se rozloučil. A blahořečím chvíli té. Hedvika se vdala později — ale zase žije u své sestry. Odešla od muže. Rozumíš?"

Skládal jsem dopis, v duchu odprošuje Ka-

linu a lituje ho. A přece byl by více k politování, kdyby mu nebylo bývalo dopřáno nahlédnouti v kouzelné zrcadlo budoucnosti, jakou si chystal.

Setkání.

(V srpnu a září 1900.)

I.

Z úst konduktorů ozvalo se několikeré „fertig — hotovo“, dvojí neb trojí dvířka vozů posledně zatřaskla, všechny vagony dlouhého vlaku trhly sebou po řadě a z komína lokomotivy vyrazilo hluboké zasupění, jakoby železný oř nabíral dechu na dalekou cestu. Roztočila se kola, a jakoby sám toužil po čerstvějším zavanutí vzduchu, kvapně vyjížděl vlak z dusné prostory krytého perronu státního nádraží pražského, v němž sráželo se a zhušťovalo vedro prvního dne srpnového. Všechna okna byla spuštěna, a cestující, vtěsnaní do úzkých a rozpálených kupé, chtivě lokali průvan, šlehající do vozů a vyčišťující vzduch, prosycený zápachem, jímž sálal vyhřátý lakový nátěr dřevěných stěn a sedadel třídy třetí a kožené povlaky třídy druhé. Supání lokomotivy, s počátku táhlé, těžké, urychlovalo se, až splynulo s duněním celého vlaku v jediný hukot, parní píšťala zaječela pronikavým, rvoucím zvukem — a Praha byla za zády. Vlak řítil se do širého, volného světa.

V jednom kupé druhé třídy seděl samojediný cestující, z jehož počínání bylo patrno, že nesleze na blízké nějaké stanici, že nastoupil delší cestu. Ještě v nádraží svlékl kabátec z česané příze a vystřídal jej lehounkou halenou z režné látky, již vyňal z objemného, elegantního tlumoku, hlavu pokryl tenkou hedvábnou čepičkou, aby se mu do vlasů nenachytalo mouru a sazí z lokomotivy, a na ruce navlékl jemné stávkové rukavičky. Věděl ze zkušenosti, jak nepříjemné jest olepení rukou mastným prachem a špinou vagonovou, jemuž ani pasažer druhé třídy se nevyhne, nepamatuje-li na příhodný obal. Vzdušné, lehké rukavičky pletené nevadí volnému pohybu a hmatu, netísní a skoro příjemně chladí. Teď stáhl vlněnou záclonku okna proti slunci do poloviny, vyhodil oharek doutníku na koleje, zažehl čerstvé havanna a labužně bafaje vyhlížel pod záclonkou v krajinu.

To byl pan Artúr Komenda, ředitel bankovního závodu, kterýž dopoledne střásl se sebe kancelářský prach a odpoledním vlakem nastupoval svoji šestinedělní dovolenou. Po mnohých letech první dovolenou tak dlouhou a první dovolenou jako ředitel, jímž byl od předešlého podzimku. Co předcházelo, nazýval pan Komenda v duchu otročinou; teprv posledních několik měsíců dýše tak volně a sebevědomě, co je představeným téměř neobmezeným, zodpovědným jenom správní radě, představeným všech bývalých kolegů, ba i některých svých někdejších představených, kteří na něm druhdy „seděli". Jisto a nepochybno jest, že pan

Artúr Komenda děkoval náhlé vyšvihnutí své nad ostatní personál vlohám svým i schopnostem, ale rovněž nepochybno, že spolupůsobily také vlastnosti, jež vůbec pomáhají „dělati kariéru". Příslušná dávka úhořovité hladkosti a vlichocení se tuto, smělosti onde, opatrnosti i bezohlednosti, jak právě vyžadují vhodné okamžiky a nálady činitelů, rozhodujících o postupu. Pan Komenda vždy věděl, do kterého ohně položit své železko, a jemu nikdy nevychladlo. Ostatně, celkem nebyl horší všech svých vrstevníků, a co mu vytýkali a čím ho pomlouvali nynější jeho podřízení, stejně by byli vytýkali komukoli jinému. Přináší-li úřad onen povědomý rozum, stejnou měrou vzbuzuje taky žárlivost, žehravost a závist.

Teď jel pan Komenda do světa — a za ním zůstaly všechny starosti a trampoty ouřadní. Těšil se — řekl bych, jako dítě, ale nebylo by to správné. Při své čtyřicítce nebyl již pan ředitel schopen takového naivního těšení. Těšil se jako člověk, kterýž dosti zažil sám, o ledajakých dobrodružstvích ve světě četl a nejvíce od šťastnějších někdy přátel svých slyšel. Byl posud mládencem a vydával se dnes na cestu s pevným úmyslem, že nedá minouti žádné příležitosti, kde by kynulo napiti se toho vzácného, volného života plným douškem, daleko od Prahy, beze svědků, bez té protivné kontroly známých, přátel a jejich stíhavých pohledů.

Ještě dnes okolo jedenácté noční bude v Berlíně, ale to není cíl jeho cesty. Zdrží se tam jen

*

dva, třeba tři dny, ale pak dále k moři, do lázní, o nichž přečetl jakous nejnutnější stať z Bedekra, ale o jejichž společenském životě čerpal vědomosti své hlavně z illustrovaných časopisů humoristických, německých i francouzských.

Jel sice do mořských lázní, aby tam ztišil svoji nervózu, za jejíž objevení byl vděčen lékaři svému, nervózu „z té proklaté dřiny kancelářské", jak se ubezpečoval, ale přes tu nervózu měl přece ještě síly a dobré vůle dosti, aby se nevyhnul ničemu — ale ničemu, co může potkati člověka v nejlepších letech, elegána od hlavy po paty a — s plnou tobolkou. Žíznil po něčem novém, neznámém. Neboť co mu v tom oboru poskytovala Praha, pokládal za pouhý surrogát, někdy se zakončením velmi mrzutým. Ach, byla sice také doba, kdy žil zajímavou, tajenou idyllu plnou vášní mladických, ale tenkrát byl takovým bídným praktikantem o třiceti zlatých měsíčně. Jak často ho tu tísnil nedostatek zlatky, ba šestáku!

Pan Komenda pokuřoval, mhouřil oči, vyhlížel z okna, a jak mimo něj letěly ty stromky po mezích a telegrafní tyče a strážné domky, a jak se v dáli kmitaly vísky, osamělé chatrče, hájovny a střechy zámečku z ovroubení zeleně, připadalo mu, jakoby tu letěla kolem něho celá jeho minulost. Jeho povolání a zápasení o příslušné místo v životě smetlo s něho všechnu sentimentálnost mladíka dvacetiletého, avšak teď zmocňovala se ho náhle tesklivost, jaké dávno nepocítil. Měl co dě-

lat, aby se vybavil a naladil k tomu, co ho čeká v nejbližších dnech — snad ještě dnes...

*

Ne, tam v Berlíně nenalezl pan Artúr, o čem blouznil, ač můžeme-li jeho rozpoložení nazvati blouzněním, a zkrátiv svůj pobyt v „Paříži nad Sprévou" spěchal na pobřeží Baltu. Již týden šlape v měkkém, vyhřátém písku „štrandu", týden poslouchá koncerty na terase kasina, celý týden kouří bachraté německé doutníky, a jeho touhy po dobrodružstvích posud nedošly zkojení.

Vadilo mu něco tam v Heringsdorfu — tolik těch známých pražských tváří, s nimiž co den se setkával. Hle, proto jel tak daleko, aby zase byl pod dozorem? A pan Artúr Komenda umiňoval si, že zajede dále. Času má dost, peněz taky. Což na Bornholm? Což do Švédska? Či je celá ta končina krajany tak prolezlá? Ať je jakkoli: zítra sváže tlumok svůj a prvním parníkem vydá se dále. Ale dnes ještě zajde na večerní koncert ve dvoraně kasina. Plakáty oznamují cosi zvláštního vystoupení několika umělců kteréhosi dvorního divadla německého. Kterého právě, zapomněl pan Komenda, sotva byl plakát přečetl. V Německu je tolik dvorních divadel!

Večer seděl pan ředitel na židli v řadě blízko jeviště, v sále dost skrovně naplněném, a skoro se trochu nudil. Vystupovali pěvci a pěvkyně, jeden po druhém, a co zpívali, připadalo panu Artúru Komendovi tak cizím. Bylo mu tak tesklivo

mezi těmito cizími lidmi proto, že se ohlašovala rozladěnost z nastávajícího odjezdu kamsi do neznáma? Byla to únava z lenošivého a bezúčelného života lázeňského? Byla to všechna ta rušná a hlučivá prázdnota kolem něho? Zvuky cizího jazyka? Sám to nevěděl a nebyl by mohl vysvětliti.

Dopěl jakýs tenorista, kterýž připadal panu Komendovi jako klaun z cirku v salonním úboru (pan Artúr nemohl se ubrániti myšlence, že vyzpívaný a zjevně domýšlivý ten tenorista udělá kotrmelec na odstupu s jeviště, nebo že náhle shodí černé šaty své a v růžovém triku bude metati mosaznými koulemi, což by bylo božským podíváním pro něžné pohlaví v sále), a po krátké přestávce vystoupila na jeviště dáma.

Zatím neuznal pan Komenda za dobré, aby na ni namířil svoje kukátko. Již byly přešly dvě neb tři — a zůstal chladným, zcela chladným.

Pianista udeřil úvodní akord na klavíru a dáma se rozepěla.

První zvuky hrdla jejího zavadily o sluch obecenstva, a pan Artúr, jakoby se v něm bylo cosi vzepjalo, vztyčil trup na židli a vytřeštil zraky. Jaký to hlas? — Ruce jeho sáhly po kukátku, nadnesly je do výše, a hodně musily kostěnou obrubu přitisknouti k čelní kosti, jak se mu roztřásly.

V očích mu zamžikalo, sluch jeho téměř hltal tóny zvučného, plného altu. Bože, tento hlas! Slýchal kdysi hlas podobný, arci ne tak plný, okrouhlý, klidný, jistý — kdy, kde? Pan Komenda od-

dálil skla, vytřel batistovým kapesníkem oči, opětně přitiskl kukátko pod čelo a zkoumavě hleděl do tváři pěvkyně. A náhle jakoby mu srdce stiskl. V duchu vytonul mu známý obraz z dávné minulosti, stanul jako v růžové mlze vedle pěvkyně na jevišti — a pan Komenda poznal.

Chvějící se ruce neudržely déle kukátko, klesly do klína, aby odpočaly. Panu Komendovi stačilo hleděti beze skel. Prsa jeho několikráte mocně vydechla, opřel se těžce o lenoch židle a zíral na jeviště jako na přízrak. Cosi jako stará, krásná píseň rozezvučelo se mu v hrudi, ale s příměskem neskonalé hořkosti, lítosti.

„Je to Martička?" zašeptal pan Komenda.

Vyslovené jméno jakoby mu bylo dalo vnuknutí. Sáhl po programu a oči letěly přes řádky. Tu stálo: Hofopernsängerin Martha Wohlthan."

„Wohlthan — Wohlthan," opakoval si v duchu pan Komenda. „Bože, není pochyby, je to Martička Voldánova!"

Právě dopěla dáma na jevišti svoji arii a sálem rozlehl se potlesk.

Všem, kdož byli vystoupili před touto pěvkyní, tleskal pan Komenda taky, prost všeho zápalu sice, bez nadšení, jen ze zvyku, ze zdvořilosti, snad po příkladě jiných, ale tleskal, a opětoval tleskot pokaždé, kdykoli se přišel umělec neb umělkyně poděkovat. Avšak této ženě netleskal. Neuvažoval, má-li neb nemá-li, neměl žádného úmyslu, ruce jeho prostě nedostaly od příslušného čivstva rozkazu k tomu výkonu.

Ležely bezvládně v klíně, zatím co oči jeho zíraly na jeviště a pohlcovaly dámu, vážně a přece půvabně, neskonale šetrně se uklánějící. A když ztepilá postava slečny Marty Wohlthanovy ve višňovém hedvábném šatě, vroubeném černými, jako nadechlými ryšky, objevila se opětně, a když hruď její sklonivši se k posluchačům, zasvítila ňadry jako ze slonoviny, zamotala se panu Komendovi hlava.

Za těch několik vteřin zaletěla mysl jeho v dávná, mladá léta, a co trval potlesk obecenstva, prožil celé měsíce někdejší své mladé lásky. Viděl sebe, mladého bankovního praktikanta o třiceti zlatkách měsíčně, a po svém boku viděl „malou" Martičku Voldánovu, divadelní choristku, tak štíhlou a skromnou jako ptáče, v lacinych šatečkách, s koketním kloboučkem na hlavě, i bez něho — ve chvílích důvěrných, — tiskl ručky její v polovičních bavlněných rukavičkách, kráčel s ní opět všemi těmi zapadlými ulicemi, čekal na ni před divadlem a pozýval ji ke skrovné večeři v zákoutní restauraci malostranské, hrál si s jejími náušnicemi a líbal malá ouška, tiskl ji k sobě, až cítil tlukot jejího srdce, plného nadějí a zas beznaděje, šeptal jí o své lásce a neskonale blažen naslouchal jejímu šeptání, jímž jeho ujišťování, sliby a lichocení opětovala, doprovázel ji k domovu, a ve chvílích, kdy byla sama doma a bezpečna, že se matka nevrátí, vnikal v prostý její příbytek a — —

Panu Komendovi dmula se prsa pocity dávno zapomenutými. Jen ještě vzpomněl na ten večer

poslední, na den rozchodu, když ji plačící doprovázel na nádraží. Odcházela do ciziny za svým povoláním, a on — mladý Artúr — neměl síly a snad ani vůle, aby řekl: Zůstaň! Zbyla sice prázdnota v jeho srdci i v duši po jejím odchodu, avšak taky u něho osvědčilo se ono staré: sejde s očí, sejde s mysli. Dávno na ni nevzpomněl — život jeho nakladl mnoho vrstev nových a nových událostí na všechny ty vzpomínky. A tu náhle se mu zjevuje!

„Marto, Martičko!" zavolalo to v jeho hrudi.

Zmizela s jeviště, potlesk ustal, pan Artúr Komenda se vytrhl ze vzpomínek. Zároveň s ní zmizela ta „malá" Martička, ale zjev dnešní nevyšel mu z hlavy.

Zbývala ještě dvě neb tři čísla programu, ale Marta již neměla přijít. Pianista chystal se zas k novým úderům v klávesy, ale pan Komenda rychle povstal a spěchal ze sálu, aby mu jiné zvuky nezaplašily dojem hlasu j e j í h o, hlasu, jenž ho o patnáct let vrátil do minulosti.

V dáli hučelo moře, ale toho pan Artúr neslyšel. V něm hučel příboj silných dojmů, jimž tak rád se poddával.

Hle, toužil po dobrodružství — tu jest! Nalezl svoji Martu, musí s ní hovořit. O něčem nemusil dlouho uvažovati: že zítra neodjede, jest jisto. Vyhledá ji, obejme ji — jaké chvění nedočkavosti se ho zmocnilo! A ještě toho večera

vypátral pan Komenda, kde Marta Wohlthanova bydlí.

A té noci pan Artúr skoro oka nezamhouřil.

II.

Noc, již prožil pan Artúr Komenda po koncertě v kasině, zjevila mu, jak by mohla vypadati skutečná nervóza.

On, kterýž usínal, jakmile dolehl, a spával jako dudek do bílého dne, marně zavíral a svíral víčka očí, marně počítal nejen do sta, ale do set, marně v duchu odříkával násobilku, malou i velkou — spánek prchal od něho a nedal se přivábit. Zjev Martin tak byl rozehrál všechny jeho čivy, že se nedaly uhýčkati. Jaká trýzeň, takováto bezesná noc na horkém loži! Tři takové noci, říkal si pan Komenda, a snad by se zbláznil. Ale ne, teď se nezblázní, když nalezl svoji Martu! Co vše mu projíždělo hlavou této noci, co jím lomcovalo, nač vzpomínal a o čem snil s otevřenýma očima!

„Chybil jsem," vyčítal si, „že jsem nevyhledal Martu hned po koncertě! Zajisté, že taky večeřívá, a není pochyby, že včera večeřela až po svém výkoně — měl jsem se doptávati, kam chodívá, hledati ji, náhle před ni vstoupiti — a byl bych pak zažil jinou noc, nebyl bych se takto mučil — —"

Pan Komenda vytřeštil zraky do tmy jej obklopující, jež znenáhla řidla, jak oči uvykaly a rozeznávaly obrysy jednotlivých předmětů.

Zdálo se mu zcela nepochybným, že by se již nebyl od Marty odloučil, naleznuv ji. V rozčilení, jemuž byl podlehl, a v nekonečnosti této dnešní noci jakoby se byla propadla dlouhá časová mezera, jež uplynula od posledního rozloučení s ní. Tak živě zas vytanuly mu na mysli ty dávno uplynulé okamžiky, vzpomínal i na jednotlivá slova, ba bylo mu, jakby slyšel i zvuk hlasu Martina, utápějící se v lítostném štkání. A na rty jakoby se mu znova kladl ten poslední, dlouhý Martin polibek, vlhký a žhavý zároveň, polibek, v nějž vložila všechnu svoji mladou, beznadějnou lásku, a když teď zavřel oči, jakoby z nastalého temna byl vyšlehl poslední Martin pohled, v nějž vložila všechnu bolest rozloučení. Malá její ruka zamávala pak šátkem — a vlak ji unášel do světa, za novým povoláním. Panu Komendovi bylo, jakoby teprve v tomto okamžiku plně a jasně vyciťoval, oč tehda přišel. Zmizela jeho zrakům a jen hučení vlaku ještě doléhalo k jeho sluchu. Hučelo to v dáli znepokojené moře. Tak slučovaly se zvuky skutečna se sněním páně Komendovým.

Bylo již ráno, když na víčka páně Arturova se snesl neklidný, potrhaný spánek, a zcela na krátko. Nebyl pan Komenda ranním ptáčkem a taky nebylo jeho zásluhou, že tak časně vstal, když oči jeho po malém zdřímnutí znova se otevřely.

Avšak pokoušeti se o opětné usnutí znamenalo novou trýzeň.

Jen tak tak svlažil obličej a spěchal k holiči, pak do mořské koupele, aby chladnou lázní osvěžil tělo bděním znavené, a z koupele do kavárny na hlavní promenádě.

Dlouhá mu byla dnešní noc, ale stejně dlouhým připadalo mu jitro. Devět hodin! Tak časně nemůže k Martě. Tak tedy zase k vlásenkáři, aby si dal upravit hlavu, a domů, aby se jak náleží vystrojil.

Konečně bylo jedenáct. Pan Artúr Komenda nahlédl ještě jednou do zápisníku — po tolikáté již — aby si vryl adresu Martinu k nezapomenutí v paměť: Waldweg, číslo 15. — a vydal se na cestu. Kterak rostla jeho nedočkavost každým krokem a jak se mu rozbušilo srdce, když nalezl dům, v němž obývala jeho Marta — Martička.

Bohužel, všechno to chvění bylo předčasné. Pana Komendu přivítala jen Martina komorná, ne již mladá a ne příliš hezká Němkyně, oznamující mu, že její velitelka dopůldne vůbec nepřijímá návštěv, poněvadž v tuto hodinu chodí do mořské koupele. Libo-li, až ode čtyř hodin odpůldne, nejdéle do šesti, neboť pak se vydává na procházku. A koho že má oznámiti?

Již sahal pan Komenda po tobolce, aby zanechal navštívenku, ale cosi ho zakřiklo. Ne, překvapí ji.

„Ani se nemusíte zmiňovati své paní, že ji kdosi vyhledával. Přijdu odpůldne."

„Přece by bylo lépe, kdybyste se ohlásil, pane. Milostivá se hněvává, nevím-li, kdo zde byl. Chce býti připravena."

„Nuže," odhodlával se pan Komenda, „rcete jí, že zde byl pan Ar-- — ne, rcete, že se jí chtěl pokloniti starý známý — přijdu zcela jistě — a mě milostivá přijme nepochybně — —"

Komorná podívala se na hosta, jakoby si jej chtěla pro svou velitelku ofotografovati, poklonila se a otevřela mu dvéře.

Z hluboka vydechl pan Komenda, když se octl zas na ulici. Nenadál se žádných překážek, pokládal za jisté, že třeba jen přijít a sevřít slečnu Martu v náručí. A hle, okolnosti spikly se proti němu. Nepřijímá dopůldne hostí. Není doma. Ještě plných pět hodin má čekati. Ah, s kým protráví Marta všechnu tu dobu? Kde as obědvá? V čí společnosti? Něco jako žárlivost projelo hrudí páně Komendovou. A přece nezbývá než čekati.

Pan Komenda prolandal čas, jak bylo lze. Zamířil pobřežní cestou k sousednímu lázeňskému místu Ahlbeku, ale brzy se obrátil a vracel k Heringsdorfu. Není radno, aby se vzdaloval. Stále se obával, aby nezmeškal, ač mu zbývalo tolik hodin. Bylo poledne. Zamířil na přístavní most, prohlížel chvíli zboží ve krámcích, vroubících obě strany mostu až k turniketu, prošel tímto a usedl v restauraci na výběžku mostu. Pohlížel na rej člunů po hladině mořské, sledoval parníky, ztrácející se v dáli, a pojídal velmi roztržitě a bez chuti. Ani nevěděl, jakou rybu to dnes jedl. Tak uběhlo mu

půl druhé hodiny a na zbytek času svého vydal se na terasu kasina, aby vypil obvyklou černou kávu. A ke čtvrté hodině vybral se tedy po druhé na Waldweg.

A zas rozbušilo se mu srdce, když stoupal po schodech do patra, k bytu své Marty. Zdali ho přivítá tak radostně, jak nedočkavě on k ní spěchá? Vystoupil do patra a stanul, sevřen podivnou tísní. K jeho sluchu doléhaly zvuky klavíru a doznával z nitra domu lahodný alt — hlas to Martin.

Pan Komenda sečkal několik okamžiků, aby nabyl klidu, a hltal sluchem líbezné zvuky známého již hlasu. Ach, ještě chvíli, a tento hlas zvolá k němu: Artúre, jsi ty to!?

Konečně se odhodlal a stiskl knoflík elektrického zvonku. Zaječelo to v předsíni a touž chvílí utichl zpěv uvnitř. Dvéře se otevřely a na prahu zjevila se komorná.

„Milostivá je doma," řekla, aniž vyčkala otázky. „Koho mám ohlásit?"

Pan Komenda sotva že trefil chvějící se rukou v záprsí. Tedy přece musí předeslati navštívenku! A tato obřadnost, jakkoli zcela obvyklá a téměř nevyhnutelná, působila na jeho dychtivost jako sprcha. Kterak se mu pokazí překvapení.

Po desíti vteřinách vrátila se komorná.

„Račte vstoupiti."

A otevřela před ním dokořán.

Pan Komenda vstoupil do prázdného pokoje, z něhož vedly dvoje dvéře dále. Dvéře na levo

byly zavřeny, na pravo však byly otevřeny obě dveřeje a tam taky tušil Artúr Komenda živou bytost, jakkoli nikoho neviděl. I dal se na pravo, kráčeje po měkkém, vysokém koberci, jenž tlumil jeho kroky. A kratičkou tou cestou snažil se, aby se vpravil do okolností, jak je shledal. Neboť od okamžiku, kdy podal komorné svoji visitku, představoval si svůj vstup jinak. Martička přečte jeho jméno, praští vším, co má v rukou, a vyběhne mu vstříc s výkřikem: Artúre! Hochu! Kde jsi se tu vzal? Jak jsi mne nalezl?

A zatím ho vítá hrobové ticho. Hle, kterak ni o pět minut dříve nelze vytušiti, jak se utváří nejbližší události, myslil si pan Komenda. A teď byl na prahu komnaty druhé, pravého to útulku slečny Marty. Blíže oken, plných květin, hořících a svítících rudými a bílými květy, stál krátký klavír, od něhož právě povstala dáma, zočivši hosta.

Úsměv, s nímž se Artúr Komenda byl přiblížil, pohasl mu na tváři pod cizím, tázavým pohledem, jejž na příchozího upřela domácí paní. Jak zcela jinak představoval si prvé střetnutí zraků jejích s nabízivým a poddávajícím se výrazem, s nímž přicházel. Což ho nepoznává? Vždyť jí byla dodána jeho navštívenka, přečetla jeho jméno.

Ale nebylo času k úvahám. Někdo musil promluviti — a Marta mlčela. Artúr Komenda rozpřáhl ruce a zvolal:

„Marto! Martičko drahá!"

Domníval se, že slova ta vyhrknou mu z hrdla co nejveseleji, tak nějak radostně a kamarádsky, a

zatím ještě co zněla, cítil, jak vycházejí ze stísněných prsou a kterak se v nich zachvívá mnohem více, než původně vložiti v ně zamýšlel.

Ve chladné tváři dámy nepohnul se ani rys. Z levé její ruky vyklouzla na desku klavíru visitka, již posud byla držela. A její ústa pronesla dvě slova:

„Mein herr...!"

Ze dvou těch slov a ze zvuku, jakým byla promluvena, jakoby vyznívalo překvapení a podivení nad oslovením neočekávaně důvěrným a zároveň odmítnutí i povel, aby nebylo v tom tónu pokračováno. A že byla slova pronesena německy, dodávalo jim zvláštní tvrdosti.

Vše to chápal Artúr Komenda, byl zmaten, a přece nechtěl rozuměti, ba nemohl. Stála před ním vyzrálá žena plných tvarů, energické tváře, v lehkém, půvabném domácím oděvu, zahalujícím i prosvítavým zároveň, lnoucím i ve své řasnatosti ke kyprému tělu, jež Artúr kdysi — ah, tak dávno! — byl tolikráte, tolikrát objímal. A zase, jakoby nebylo těch dlouhých let odloučení, jakoby se byli včera rozešli, pocítil Artúr všechny ty dávné rozkoše v plné svěžesti a novou, nezkojitelnou žádost zároveň. Vždyť je to přece táž Marta, ale oč je dnes krásnější než kdysi Martička, když byla ubohou plachou, odstrkovanou choristkou, trpěnou jako z milosti a plnou vlastní nejistoty, zda dojde úspěchů a cíle v povolání, jemuž se byla věnovala. Včera ji slyšel a poznal, že uplatnila a rozvinula svoje nadání, nyní přiblížil se k ní a po-

znává, kterak se upevnila, kterak si je vědoma půvabů svých a kterak je jista svým chováním.

A náhle si uvědomil, že tu vlastně stojí zahanben jako školák. A jak mu kmitlo hlavou toto pomyšlení, pocítil stud z pokárání, jež bylo vloženo v ono obranné a odstrkavé zvolání: Mein herr!

Pochopil nadobro. Ano, to není Martička z oněch mladých, pošetilých let, ta křepelička, vzdávající se mladému, neznámému praktikantu, beze všech výhrad a nároků, milující plnou vášní mladého srdce bez pomyšlení, co bude zítra. Ó, ten zítřek byl dlouhý! Bylo dosti času, aby ji všemu naučil svět, do něhož vydávala se s takovou obavou a vnitřním mrazením.

Má odejíti pan Artúr Komenda? Má říci, že se zmýlil, žádati za odpuštění a zmizeti? Snad by to učinil, kdyby měl na tváři škrabošku, ale on cítí, že byl taky poznán, jistě poznán, přes ohražující zvolání — a vytrvá. Jeho odchod byl by nenapravitelnou porážkou.

Ruce zvolna mu klesaly k tělu a hlas v hrdle zadrhl se mu poněkud, když pokračoval:

„Tolik jsem se změnil, že mne drahá Martička nepoznává? A já tebe — drahé dítě — poznal hned, jakmile jsem zaslechl tvůj čarovný hlas, jakmile zasvítily do sálu tvoje oči — byl jsem včera v koncertě, spatřil jsem tě, slyšel jsem tě, poznal jsem tě, a jen v něčem jsem pochybil: že jsem tě ihned nevyhledal. Ale byl večer, skoro noc. A nyní přicházím, abych ti zlíbal ruce, a ty na mne

voláš: mein herr! Což jsi naprosto zapomněla na svého Artúra?"

Byl si vědom, co v tom smělosti, že jí stále tyká a že pokračuje v důvěrném tónu, jakým s ní druhdy hovoříval. Avšak, možno-li vyhráti partii, k níž se tak lehkovážně byl odhodlal, možno vyhráti jenom takto. Nesmí dáti na jevo, že byl zaražen a zklamán přijetím, jehož se mu dostalo.

Sotva znatelně trhlo to rty Martinými dvakrát neb třikrát, když mluvil. Ale panu Komendovi stačilo to. Opanovává se ještě, dobře to znamenal, ale již kolísá. A rychle dodal:

„A Martička ani ruky mi nepodá?"

A přistoupil o krok blíže.

Vztáhla bílou krásnou ruku, jako čímsi donucena, a pronesla zvolna a tlumeně, s patrnou snahou, aby se jí hlas nezachvěl:

„Skutečně pan Artúr Komenda? Nebyla bych se vás tu nadála — — —"

Pan Artúr chopil se chvatně podávané ruky, aby mu zas neunikla, políbil ji, stiskl a opět políbil, a drže ji ve své mluvil:

„A ty bys mne nebyla poznala, Martičko, kdybych se nebyl prohlásil? A taky moje jméno ti vypadlo z paměti? Nečetla jsi navštívenku?"

Jakoby jí bylo vítáno, že jí připomenul ten lístek, vymkla se mu lehce z ruky, přikročila ke klavíru a chopivši se navštívenky pronesla:

„Co jsem mohla vyčísti? Stojí tu ‚Ředitel Komenda' a jméno jakési banky — jména lidí jsou

si podobna a o banky jsem se nikdy mnoho nestarala. Nuže, dobrý den, pane — —"

Odmlčela se. Nevěděla, má-li doříci ‚řediteli' nebo ‚Arture'.

„A to jest vše, Martičko?" zvolal Artúr Komenda, osmělený zdánlivým kolísáním někdejší své lásky. „Nic jiného mi neřekneš, než: dobrý den, pane — —? A stále mi vykáš — či znamená to, abych taky já se vzdal toho slova důvěrného, jež nám kdysi bylo společným — —?"

Opět rozpřáhl paže, jakoby chtěl Martu sevříti v náručí. Ale než si dodal smělosti k tomuto činu, couvla Marta ke klavíru a odvětila:

„Kdysi! Tomu je dávno, milý příteli, velmi dávno. — Ostatně, posaďte se, jste-li unaven, a taky abyste mi spaní nevynesl. Ale nedopřeji vám dlouhého odpočinku, nastává moje hodina, kdy chodím do vody."

„Což jsi nebyla dopoledne?" vyhrkl Artúr.

„Mám dny, kdy se koupám dvakráte; snáším to, a lékař to schvaluje. Brzy tedy vám řeknu s Bohem."

„S Bohem, dítě moje? A nevěnuješ mi hodinu času, nedopřeješ mi, abych s tebou pohovořil? Tolik jsem se těšil, spatřiv tě, a ty mne takřka vyháníš!"

Jakoby se rozmýšlela, hleděla Marta před sebe, a náhle se rozhodla:

„Budiž, Arture, ale ne zde. Je zde tak dusno, těsno, lépe pod širým nebem. Tedy odejděte a vy-

čkejte mne na promenádě před mostem. Za hodinu — snad ještě dříve potkáte mne tam."

„A proč mám odejít?" bránil se Artúr. „Proč mi nedovolíš, abych na tebe počkal..."

„Musím se obléci, příteli," řekla Marta jako s lehkým výsměchem. „A k tomu je mi třeba komorné — vy byste jen překážel."

„Byly doby, Martičko, kdy jsem ti zastával komornou..."

„Jsou chvíle, milý příteli, jež se nevracejí," řekla Marta s důrazem. A vzpřímila se celou postavou, jakoby chtěla naznačiti, že dále nevyjednává a že ze svého rozhodnutí nesleví.

Povstal také pan Komenda a vzdychl:

„Celou hodinu mám čekati, Martičko!"

„Trvalo mnohem déle, než jste se objevil, a ještě dlouho bych to byla vydržela," odpověděla Marta ironicky.

Artúr Komenda porozuměl, že nezbývá, než spokojiti se s podmínkou. Dvorně tedy políbil ruku Martinu a vzdálil se. Celkem byl spokojen. Nepodlehl, nedal se odbýti, sama stanovila dostaveníčko. Vlastně zvítězil.

Vyšed z domu a vzdáliv se od něho poněkud, rád by se byl Artúr Komenda obrátil, dívá-li se za ním jeho Martička, ale odhodlal se k tomu teprve, když měl zabočiti za nejbližší roh. A použil úskoku, aby zjevně neprozradil svoji zvědavost. Zúmysla popošel kousek dále, jakoby z omylu byl přešel příčnou ulici, a vraceje se, pozdvihl jen tolik hlavu, aby zpytavý pohled, jímž se upjal na

okna Martina, zůstal zastíněn okrajem klobouku. Marně napínal zraky. Krom červených a bílých květů nespatřil nic jiného. Marta patrně již byla zmizela v oné komnatce na levo od salonku, ve své ložnici, aby se ustrojila. Za květinami bylo černo, prázdno. Tato lhostejnost Martina poranila skoro Artúra Komendu. Co by za to byl dal, kdyby se za květinami byla jen kmitla její hlava, kdyby mu byl zasvítil cípek jejího roucha, kdyby si byl mohl doznati, že v okamžiku, kdy se obrátil, kdosi tam za květinami uskočil do temna pokoje. Artúr Komenda svěsil hlavu a zahnul do příčné ulice, vedoucí mírným sklonem do jiné a zas jiné, směrem k pobřeží.

Kráčel zvolna těmito odlehlými ulicemi, vzdálenými šumného ruchu lázeňského, jaký panoval tam níže na břehu, tak zvolna, jakoby na ten kus cesty ku přístavnímu mostu chtěl vypotřebovati celou hodinu času, jež zbývala do schůzky s Martou. Ale ubil tak sotva patnáct minut. A náhle se postihl při tom, že kráčí mnohem rychleji. To již ho zachvátil vír splašeného těkání na promenádě, plnící se pestrým obecenstvem, jež do nedávna bylo se oddávalo odpolednímu odpočinku v bytech, v zahrádkách a na balkonech, krytých plátěnými střechami. Slunce nížilo se, a hotely, nájemné domy i villy vychrlovaly svoje obyvatele, znuděné lenošením celého dne, aby se tu na korsu dolenošili večera.

Artúr Komenda zmírnil chůzi, vypjal hlavu a potopil se očima do směsice postav, v níž po-

hlaví ženské převládalo. Jak ho opájel tento svět prvního dne — a jak prázdným, bezduchým a mělkým připadal mu nyní, od okamžiku, kdy nalezl Martu! A jak tak bezděky porovnával, aniž si na mžik uvědomil, že vlastně porovnává — ni jediná z těch lázeňských rusalek nevyrovnala se Martě. Ó, byly tu ženy všeho stáří, paničky v plném kypění bezstarostného, blahobytného života, slečny dozrávající i přezrávající a zas dívky v prvém rozpuku, na vybranou — na vybranou, a přec neviděl ve všem Komenda dnes, co byl viděl nebo tušil do včerejška. Celá ta promenáda připadala mu teď jako velké tržiště, jako jediná velká nabídka. Pojednou, jakoby mu spadla rouška s očí, poznával Komenda, že všechny ty ženy lze dostati, jedny jako milenky, jiné za manželky, ale všechny bez dlouhého seznamování, beze všeho rozechvívání něžnějších strun, bez povlovného probouzení hlubší náklonnosti. Teď jakoby mu byl někdo našeptal, že všechny sem přijely nebo byly přivezeny, aby se tu udaly. Ať kdokoli přistoupí s určitým návrhem ke kterékoli z matek, bude přijat s rozpřaženým náručím, jen když nabídnutí jeho bude vyhovovati požadavku, a hned mu vloží dceru do rukou a večer mohou slaviti zasnoubení.

Nebo se mýlím? kmitlo hlavou Komendovi. Hledím na ně takto, poněvadž od včerejšího večera nemám žádného zájmu ni pro jedinou z nich, poněvadž jsem nalezl Martu?

A jak vzpomněl na Martu, přestal sledovati

ženské ty postavy a hledě do prázdna, těkal netrpělivě po pěšinách. Jak dlouhá je hodina!

Konečně však vypršela, a Komenda náhle spatřil v dáli ženskou postavu, směřující v místa, kde přecházel. Byla tak vzdálena, že nemohl rozeznati rysy její tváře, byť sebe více napínal zraky, a přece nezvratně poznával, že to jest Marta. Rozběhl se k ní a po chvíli setkali se.

„Martičko zlatá!" zvolal Komenda skláněje se, aby jí políbil ruku, již mu nyní, nemohouc se zdráhati před tolika zraky mimojdoucích, musila podati beze všech okolků.

„Mluvte tišeji," napomenula ho Marta tlumeným hlasem. „Víte dobře, co je tu krajanů, netřeba, aby náš hovor byl sledován."

„Ale, můj Bože..." pronesl Komenda.

Aniž uznala, by se obírala námitkou, ležící ve zvuku hlasu Komendova, pobídla jej Marta:

„Pojďte, chcete-li mne doprovodit k lázním — spěchám."

„Do koupele?" vyhrkl Artúr zklamán.

„Ano," odvětila Marta.

„A pak?" otázal se Artúr.

„A pak půjdeme každý svou cestou," odpovídala Marta lhostejně. „Já do vody — vy, kamkoli vám libo. Kam chodíte jindy."

„Ne, Martičko drahá," vzpíral se pan Komenda, „tak jsem to nemyslil. Kam chodím jindy! Kdyby nebylo vás — včerejšího koncertu, setkání s vámi, již bych zde nebyl. Byl jsem připraven k odjezdu, dnešního rána."

„Nuže, odjedete zejtra."

„Neodjedu, Martičko, když jsem vás našel. Již po ničem jiném netoužím a zůstanu tak dlouho —"

„Jako já? Pak přece nebudete déle, než do zejtřka. Neboť zejtra odjíždím."

Slova její vyznívala skoro zlomyslně.

Toto rozhodnutí Martino Artúra Komendu ohromilo. Tušil, ba, byl přesvědčen, že bylo pojato teprv dnes, po rozmluvě s ním. Chce před ním uprchnouti, to je zjevno. A pojednou probudil se v panu Komendovi světák. Ne prchnouti — dráždíti ho chce! Jak by byl pošetilý, kdyby věřil prvému. Proč by prchala? Dáma tak zkušená. A Komenda odpověděl:

„Budiž, jak uznáš za dobré. Ale dnešní večer věnuješ mi, pravda-li, Martičko? Do zítřka se již nerozloučíme, viď?"

Mrazivý pohled očí Martiných utkvěl na panu Komendovi, že sklopil zraky. Aby vyvázl z rozpaků, rychle promluvil:

„Ale především, dobrá Martičko, neodháněj mne teď a nechoď již do vody. Pojď a dovol, abych šel s tebou, kamkoli, tak rád bych s tebou pohovořil..."

„Věru, uznávám, že je třeba, abychom spolu pohovořili," odvětila Marta odměřeně. „Budiž tedy, obětuji vám dnešní druhé koupání. Pojďte, zde je mnoho lidí."

A zamířila s ním k parku. Mlčky kráčeli podle sebe, až se octli pod mohutnými korunami širého parku, podobného spíše lesu. Pan Komenda

nemluvil, poněvadž chování Martino porvalo mu jeho osnovu, chování naprosto nepochopitelné, jak soudil. A Marta neviděla potřebu, aby sama začínala.

Šum a ruch vrtohlavého lázeňského světa umlkal za nimi víc a více, vzdaloval se, a konečně je obklopilo ticho. Byli na lesní pěšině, široko daleko nebylo člověka. A teď splynula otázka se rtů Martiných, posud pevně sevřených:

„Nuže, mluvte, co mi chcete říci?"

Pan Komenda podíval se na Martu prosebně a řekl žadonivě:

„Především, zlatá Martičko — odlož to chladné vykání, jež mi zní skoro jako nepřátelsky. Tykej mi zase, jako jsi mi tykávala kdysi — —"

Chvíli mlčela Marta a konečně řekla určitě:

„Budiž! Snad budu pak moci mluviti ještě upřímněji. Nuže, proč jsi mne vystopoval?"

„Nestopoval jsem tě, Martičko!" zvolal pan Komenda, a ta slova zněla zcela upřímně, že musila věřiti. „Náhodou jsem tě spatřil včera poprvé — a vykládáš mi ve zlé, že jsem tě chtěl zase spatřiti, pozdravit tě a — můj Bože, co mám vykládati? Je to tak nepochopitelné, že jsem zatoužil po setkání s tebou? Což v tobě neozvalo se nic — v tobě nic nezbylo z naší minulosti?"

Na pana Komendu ulehl vážný pohled Martin. A její hlas vyznával téměř tvrdě:

„Zbylo, Artúre. Nesmírná hořkost ve mně zbyla, na dlouho. Nebo lépe, tuto hořkost teprv po delší době jsem pocítila a pak se ve mně uložila

jako ssedlina. S počátku byla to palčivá lítost. Vzpomínáš, kterak jsme se rozešli?"

„Martičko," mluvil Artúr trochu stísněn, „jako se mladí lidé rozcházejí. Vzpomeň zas ty, jak vše bylo. Dva mladí, skoro nerozumní lidé — kolik mi bylo, něco málo přes dvacet, a tys byla dítě. Já byl bídným praktikantem o třiceti zlatých měsíčně, tys měla patnáct. Mohl jsem pomýšleti na sňatek? Nebylo to směšné? Víš, že trvalo dalších pět let, než jsem to dotáhl na čtyřicet, a zase pět let, než mi dali padesát? Bylo lze mysliti na domácnost? Nebyla by ses při mně utahala, utrápila, po případě s několika dětmi? A tu ti kynulo postavení lepší — bohužel v cizině — další náš poměr byl by býval překážkou, nuže, co zbývalo? Z čeho mne obviňuješ?"

Martě navalila se krev ke hlavě, jakoby chtěla vybuchnouti v další výčitky, ale ovládla se a odpovídala odměřeně:

„Z ničeho již, Artúre, a skoro bych na vás nebyla vzpomněla. Ale dnes, když jste se objevil, pocítila jsem něco — —"

Přerušila se, jakoby chtěla další myšlenky potlačiti, ale náhle řekla:

„Ať je jasno mezi námi! Vytušila jsem, určitě jsem vytušila, s jakým záměrem jsi přišel. Jsi ředitel, viď, máš hodný plat, jsi starý mládenec, vyjel jsi na dovolenou, na zotavenou, daleko z Prahy — a náhle jsi nalezl mne, svoji ‚Martičku', viď, a tu sis lehce vypočítal, jak příjemně bysi strávil zbytek své dovolené — ať to něco stojí,

po případě — pravda-li — kdyby ‚Martička' byla tak pošetilá — — Přiznej, že jsem uhodla! A přiznáš-li, budeš aspoň upřímným. A přiznej dále, že jsem dosti dospělá, abych měla rozum. Proto tedy — každý svou cestou. Kam vede moje, dobře vím — —"

„Máš známost?" vyhrkl pan Komenda.

„Ó, mnoho známostí!" zasmála se Marta. „To vězí v mém povolání."

„Byla jsi snad někým zklamána?"

„Od naší známosti nedala jsem se již nikým zklamati. Víš, tys mi dal za vyučenou. A teď snad víš, co jsi chtěl věděti — vrátíme se, pravda-li?"

„Martičko," pronesl malomyslně pan Komenda. „Hněváš se nesmiřitelně?"

„Nehněvám, starý dobrodruhu — jsi mi lhostejný..."

Pan Komenda sevřel rty.

„Naprosto lhostejný?" otázal se po chvíli.

„Artúre — jděme domů, abych nezmeškala. Dnešní můj program není ještě vyčerpán."

„Co budeš dělat?" ptal se Komenda s úzkostlivou zvědavostí.

„Máme večírek, se soudruhy, kteří včera v koncertě zpívali. V kasině."

„Je to neodkladné, nezměnitelné?"

„Proč se tážeš?"

„Poněvadž se ještě nevzdávám naděje, že mi dnešní večer věnuješ. Odříkám se při tom všeho,

več jsem původně doufal, a vzdálím se, jakmile rozkážeš. Odmítneš moji žádost nadobro?"

„Vyhovím jen s jednou podmínkou," rozhodla se Marta. „Když půjdeš taky do kasina. Budu tak na blízku svým přátelům, a ty mne k nim na chvíli odpustíš. Očekávám taky ještě někoho..."

Pan Komenda v radosti nad konečným svolením přeslechl poslední větu Martinu. Vděčen chopil se ruky její a zlíbal ji. Rád by ji byl podržel co nejdéle ve své, ale již byli zase v živější části parku. Marta navlékla rukavičku a přidala do kroku. Vyšedši z parku, pokynula nejbližšímu vozkovi, aby zastavil, vsedla do vozu a jela domů. V osm hodin měl ji pan Komenda očekávati na terase kasina.

Artúr hleděl za kočárem, až mu zmizel s očí, a hleděl ještě, když po něm dávno nebylo památky, kamsi do prázdna. V hlavě vše mu vířilo — ze spleti zmatených myšlenek jasněji a jasněji vystupovalo jakés odhodlávání a konečně určité odhodlání.

„Rozetnu to rázem!" zašeptal a vydechl z hluboka, jakoby se sebe střásal nesmírné břemeno.

Pan Komenda náhle se rozkročil a zamířil ke skladu klenotníka pod kasinem, u něhož vybral prsten s krásným safírem.

„Mohl byste mi opatřiti také rytbu uvnitř kroužku?" zeptal se prodavače. „Ale velmi brzy, ještě dnes, nanejdýl do osmi hodin."

„Za hodinu, pane," odvětil klenotník.

„Výborně — projdu se, a za hodinu se vrátím. Zde je nápis do prstenu."

Pan Komenda napsal na papírek cosi pečlivě, vedle datum, a podal klenotníkovi. O hodinu později odnášel od klenotníka prsten ve skvostném pouzdérku. Spěchal domů, aby vyřídil, co zbývalo vyřídit. Rozčilením třásla se mu ruka, když psal na drobný aršík něžného listovního papíru:

„Artúr Komenda snažně prosí milou Martičku, aby na památku dnešního setkání, na znamení odpuštění a smíru přijala připojený kroužek."

Ovinul pouzdro lístkem, obé zabalil pečlivě, zapečetil, napsal adresu a vyhledav domovního zřízence poslal jej na Waldweg, do čísla 15.

„Odevzdejte dámě, které zásilka svědčí, zastihnete-li ji doma, a nečekaje na nic bez prodlení se vraťte."

Doba, než se posel vrátil, byla panu Komendovi věčností. Ale když ho z daleka spatřil, byl by radostí zajásal. Posel vracel se s prázdnýma rukama. Zastihl tedy Martičku, nebyl odmítnut, a dárek byl přijat. Přes to tisícerá pochybnost zmítala panem Artúrem.

Jest možno, že Martička neshledala jeho posla dosti spolehlivým tlumočníkem své odpovědi, že o ní uvažuje, že ji břitce napíše a pak i s prstýnkem pošle — máť také svého posla — pan Komenda byl horečně rozechvěn a nechápal ani, že je posud schopen takového rozechvění. Snad měl přece lékař pravdu, když u něho objevil nervósu. To jsou patrné její příznaky! Hle, do dneška skoro

sám se pokládal za simulanta, a zatím jest churav, dokonce snad vážně churav.

Nevydržel déle doma — ba, prchal v obavě, aby se nedočkal odmítnutí, jež by ho bylo neskonale pokořilo. Zamířil ke kasinu, usedl na terase a snažil se býti co nejklidnější. Ale když ručička na hodinkách dospěla osmé, ozvala se opět „nervóza". Do té chvíle hleděl upřeně na promenádu, odkud měla Marta přijíti. Ale když ručička překročila osmou, těkal očima všemi směry a jen chvílemi odvážil se — zcela úkradmo — pohlédnouti k širokému, nekrytému schodišti, odkud Martu očekával. Chtěl býti překvapen náhlým zjevem jejím zcela na blízku.

A teď se objevila. Spatřil ji teprv, když byla na posledním stupni, jen že mohl povstati, aby jí pět kroků vstříc popošel. Vypadala oslnivě v červáncích zapadajícího slunce, ve vkusné toaletě z temněrudého hedvábí. Lehce pokývla hlavou na pozdrav a usedla ke stolu proti němu, svlékajíc rukavičky.

Komenda sledoval pohyby jejích rukou a tváře jeho zaplály radostí, když na levici Martině zaskvěl se prsten se safírem.

„Díky, Martičko!" zvolal, chápaje se její ruky a líbaje ji. „Obával jsem se, aby ses nepohněvala."

Martino líce zvážnělo.

„Uvažovala jsem skutečně, mám-li tvůj dárek přijmouti, konečně jsem tak učinila — abych ti neztrpčila naše druhé a poslední rozloučení."

Komenda zbledl.

„Rozloučení ? Ale toť krutý žert! Naopak, Martičko drahá — znamená to šťastné shledání bez rozloučení na vždy. Nebo jsi neporozuměla řeči mého prstýnku ?"

„Tvůj prsten hovoří?" podivila se Marta. „Neřekl mi ani slova!"

Rychle smekla kroužek s prstu, zvědavě jej otáčela, a na její tváři rozlil se podivný úsměv, když uvnitř objevila a četla rytbu: Na vždy Arturova!

Zraky Komendovy lpěly na tváři Martině, jeho ústa chvěla se. Mlčení její trvalo mu dlouho, trýznilo jej.

Sametové oči Martiny povznesly se konečně s prstýnku k Artúrovi a v pohledu jejím tajil se šotek jakýsi, když ústa její skoro měkce pronesla:

„Je mi tě líto, hochu!"

„Proč mne lituješ?" otázal se Komenda, nechápaje.

„Proto že ses opozdil."

„Kterak to?" zvolal Komenda, na jehož tváři se objevil výraz úzkosti.

„O celých pět let, Artuši! — A můj muž je zdráv a silen —"

„Tvůj muž?" vyjekl Komenda.

„— a velmi pochybuji, že by se mne dobrovolně vzdal."

„Tvůj muž?" opakoval Komenda, hledě na Martu vytřeštěnýma očima.

„Můj muž, ano."

„Ale, Martičko," vyrážel ze sebe vyčítavě a skoro plačtivě Komenda, „vždyť jsi nic neřekla..."

„Neřekla, starý dobrodruhu, ježto jsem soudila, že nebude nutno říci ti. Neřekla jsem — a měla to býti moje malá pomsta za to, že jsi mne kdysi tak lehce od sebe pustil. Měl jsi odejíti v domnění, že jsem posud svobodna, v naději, že stále ještě dosažitelna, a já byla bych zmizela, abys mne nikdy nespatřil. Ale tvoje vyznání na prsteně donutilo mne, abych přece řekla pravdu."

„Martičko," zastenal Komenda, „tvá pomsta je krutá! — A já tě chtěl unésti, na vždy k sobě připoutati — —"

„Pozdě, milý Artuši, pozdě. Za několik minut objeví se můj muž, jenž přijíždí z Berlína, a zítra mne odveze. Nevěřil jsi, když jsem ti řekla, že zítra odjedu. Moje prázdniny schylují se, a můj muž doprovodí mne do nového engažmentu. Splniloť se konečně dávné naše přání, budeme spolu u téhož divadla, u něhož je manžel můj kapelníkem. Za chvíli jej uvidíš."

„Martičko drahá," pronesl malomyslně Komenda, „ač smím-li ti tak ještě říkat — —"

„Jen pokud jsme sami, Artuši. Bylo by naprosto zbytečno, aby můj muž v tobě seznal někdejšího svého šťastného předchůdce."

„Nešťastného, Martičko, zoufalého! — A podržíš můj prstýnek?" dodal Komenda sklíčen.

„Smiřuješ-li se s tím, že se minul se svým posláním, podržím jej — na památku našeho posledního setkání, na rozloučenou. Ale zdá se mi, že je nevyhnutelno, abych tvé jméno v něm dala nahraditi jménem svého chotě. Uznáš přece, že po

jeho boku nemohu býti, ‚na vždy Arturova'! Budu jej nositi jako tvůj svatební dar, nenamítáš-li nic. — A muži svému představím tě toliko jako svého krajana."

Komenda schýlil se a vtiskl dlouhý, vroucí polibek na bílou ruku Martinu. Byl to poslední. Neboť sotva se Komenda zase vzpřímil, objevil se na širokých schodech ke kasinu statný muž v cestovním oděvu, s elegantním ručním tlumokem.

Martino líce zahořelo.

„Můj manžel," pronesla a vzchopila se, aby příchozího uvítala.

Sbíraje všechny síly vzchopil se i Komenda a vážně, obřadně sňal klobouk, upíraje pronikavý, zkoumavý pohled na šťastnějšího následníka svého.

Okružní cestovatel.

(V srpnu 1894.)

Setkali jsme se s ním poprvé na třídě Maxmilianově v Mnichově. Byli jsme vyšli po snídani z Luitpoldovy kavárny, zahnuli jsme do třídy Residenční, odtud přes náměstí Maxe Josefa do Maxmilianovy, kde jsme stanuli před nějakou výkladní skříní s obrazy, soškami a starožitnostmi. A jak jsme si vzájemně ukazovali rozmanité drahocenné památky, nastražené na cizince, a mínění svá o nich hlasitě pronášeli, obrátil se k nám neznámý pán, stojící rovněž před skříní a prohlížející vyložené umělůstky úkosem, jedním okem, po způsobu ptačím. —

„Ach, páni jsou krajané!“ pronesl radostně a přece jaksi nesměle. „To je člověk rád, že zase slyší svoji mateřštinu.“

A sňal klobouk na pozdrav.

Stál před námi muž suchý, plavých vlasů a vousů, plavých skoro do běla, jasných, modrých očí, které hleděly skrze silné okuláry. Byl patrně hodně krátkozraký. Asi čtyřicetipětiletý.

„Ba že krajané,“ přisvědčovali jsme a hned

jsme mu podávali ruce. V cizině, potká-li člověk krajana, snadno se seznamuje. Vědomí, že potkal zas někoho svého jazyka, že tu není sám, velmi posiluje. A pokládali jsme za společenskou slušnost představiti se mu, načež také neznámý se jmenoval.

„Alexandr Vyšohlíd, tajemník z B."

Bylo nám jedno, je-li tajemníkem okresním nebo obecním, záložny nebo nějakého státního úřadu. Je to krajan, a buď poví on něco nám nebo my jemu.

„Jak dlouho již v Mnichově, pane tajemníku?"

„Už tři dny," odpovídal tichým hlasem. „Dlouho, dlouho jsem si přál podívat se do Mnichova a na jeho krásy. A konečně jsem se uprázdnil — dalo mně to práce. Našinec je jako uvázán. Hezky je zde, tuze hezky."

„Copak jste již viděl?" tážeme se.

„Nu, chodím po městě, orientuji se. Člověk má co dělat, aby se vyznal."

„Ale v Mnichově je to snadno, zde každý brzy zdomácní."

„I šlaka, snadno. Přijde-li z malého do tak velkého, zpitomí skorem. Ale však já zde ještě asi čtyři dny pobudu."

„Byl jste již v pinakotéce?"

Pan tajemník se zpytavě na nás podíval.

„Pinakotéka? Co je to?"

„Nu, proslulá sbírka maleb všech věků a všech mistrů. Jsou dvě, stará a nová."

„To jsem neviděl. Žádnou sbírku jsem neviděl. Koukám se tak po ulicích do výkladních skříní. Tady je také hodně obrazů."

„V glyptotéce jste také nebyl?"

„V glyptotéce?"

A zvuk jeho otázky naznačoval, že neví, co je glyptotéka.

„Totiž ve sbírce skulptur, sochařských výtvorů antických."

„To se podívám," řekl pan tajemník. Vytáhl zápisníček, naslinil tužku a napsal si na prázdnou stránku: pinakotéka, glyptotéka.

Ještě se na něj hrnula řada otázek. Zdali se podíval na propyláje, na Maxmilianeum, viděl-li sochu Bavarie, byl-li v národním museu, v panorámě, kde se člověk za marku ocitne na chvíli ve starém Římě. A rady, aby nezapásl mezinárodní uměleckou výstavu ve skleněném paláci, rovněž výstavu „odštěpenců" v Regentstrasse, aby se podíval do Anglické zahrady, aby se za pěkného odpůldne podíval parní tramvají do Nymfenburgu, a by nikterak neobmeškal podniknouti půldenní výlet na Starnberské jezero, kteréž se za tři hodiny obepluje na některém ze skvostných parníků, Wittelsbachu, — Luitpoldu, — Bavarii. Atd. atd.

Pan tajemník se díval plnýma očima, jakoby slyšel zcela neznámá, nepovědomá jména, a pak řekl trochu malomyslně:

„To vás provádí nějaký Mnichovák, pravda?"

„Ba, nikoli. Tuhle je zcela spolehlivý průvodce."

A vytáhli jsme „Malého průvodce Mnichovem," vyňatek z Trautweinova „Mnichova", v červenavé obálce.

„Kde pak to člověk dostane?" tázal se turista.

„U každého knihkupce, za marku. A máte v tom plán Mnichova, který vás spolehlivě vede, že nezbloudíte."

Pan tajemník svraštil trochu čelo.

„Nu ano, marka. Tu je marka, tam je marka — člověk aby peníze potil. Já vždycky chodívám beze všeho, kam oči nesou. Kde pak to má člověk všecko najednou přečíst. A taky se vidí věci. Já byl v Hofbraji, v Löwenbraji, v Augustinerbraji, viděl jsem Hackerbräukeller, Bavariakeller — to jsou závody, tam se vyčepuje piva!"

„Studujete snad pivovary ze zvláštní příčiny?"

„I toto!" odmítl pan tajemník. „Pivu mnoho neudělám — ani mně zde nechutná, není nad naše světlé. Ale doma by se mně vysmáli, kdybych jim o tom nemoh' vypravovat. Že jsem nic neviděl! No, a ty ostatní věci — však já na ně přijdu... Budete zde ještě dlouho?"

„Dva, tři dny — snad," odpovídáme. „Pak se dáme do Solnohradu, a na hory a na jezera."

„Také tam pojedu — mám to také na programu."

A pan tajemník vytáhl svůj okružní lístek.

Skutečně — stanice za stanicí, právě jako my. Mnichov, Salcburk, Išl, Linec, Budějovice — jako my. Říká se tomu „pražská túra".

Rozloučili jsme se s panem tajemníkem, který šel dále, kam ho „oči nesly", a my po svém.

Již jsme ho nespatřili ani v Mnichově, ani v Solnohradě, ani na jezerech, ani v Išlu.

Až náhle, sedíme po nudném nedělním odpůldni ve Variété v Linci — hle, tu opodál náš plavovlasý a plavovousý pan tajemník.

„Hle, hle, jak nás náhoda svádí. Jak jste se měl, pane tajemníku?"

„I dobře. Ale jsem rád, že už se to schyluje. Hrozně unaví taková cesta."

„A prohlédl jste si Mnichov?"

„No, co bylo lze vidět, viděl jsem."

„Byl jste v pinakotékách?"

„To nebyl. Chtěl jsem do staré a přišel jsem tam v sobotu, kdy je zavřena."

„A v národním museu?"

„Tam jsem chtěl, ale byl pátek, a to je marka vstupného. Zadarmo je to ve čtvrtek a v neděli. Čtvrtek jsem zmeškal, v neděli jsem odjel."

„Což ve výstavách obrazů?"

„Ale když je všude vstupné a katalog zase marka — a nejvíc mě hnětlo to stálé placení za deštník. Odpustil jsem si to..."

„Vyjel jste si na Starnberské jezero?"

„Ale kde! Půldruhé marky dráha, dvě marky osmdesát parník — a kdo ví, s čím tam ještě číhají. Viděl jsem to jezero namalované v jedné kavárně."

Už jsme se neptali na Mnichov.

Pan tajemník se rozhovořil o Solnohradě. Chutnalo mu tam zase světlé naše pivo, plzeňské v hotelu Pittrově.

„Byl jste na rozhledně na Mönchsbergu?"

„Tam je nějaká rozhledna?"

„Ovšem žeť. A skvostná vyhlídka."

„To jsem nevěděl."

„Ale na pevnosti jste byl zajisté, nahoře na hradě, někdejším to sídle salcburských arcibiskupů?"

„No viděl jsem to z města. Nahoru jsem se nedostal. Pěšky nemohu, mám krátký dech, a ta lanová dráha — já jim nevěřím. Utrhne se to, a je po všem..."

Pomlčeli jsme, až za chvíli se někdo z nás optal:

„A Wolfgangské jezero — to je krása, co?"

„O bože, to je pěkné! Jen jedno takové jezero mít v Čechách."

„A na Schafberg jste si vyjel tou ozubenou drahou, což?"

„Tam je dráha?" tázal se udiveně pan tajemník.

„Ovšem že, závratná! Na Schafberg, který je sedmnáct set osmdesát metrů nad mořem. A jaká vyhlídka tam odtud. Čtrnáct jezer se spatřuje za pěkné pohody."

„Vy jste tam byli?" tázal se nedůvěřivě pan tajemník.

„Byli. Až se nám hlava motala. Za jasného dne je vidět až na Šumavu."

A na doklad vytáhli jsme všecky knížky a

„Průvodce", které jsme cestou zkoupili. Pan tajemník se díval, prohlížel, knížky až u brejlí.

„Vida, vida," povídal si, „o tomhle všem jsem nevěděl." A vyňav zápisníček a nasliniv tužku jal se zapisovati názvy brošurek.

Náhle se otázal:

„A co stojí ta dráha na Schafberk?"

„Půlpáté zlatky, tam i dolů."

Vyvalil oči.

„Jděte k šlaku! A stojí to za to?"

„Jak by nestálo! Vidí to člověk jednou v životě." — — —

Zase jsme se rozloučili a posledně jsme se setkali s panem tajemníkem, když jsme po dvou dnech v Budějovicích vstoupili do vlaku. Pan tajemník již byl uveleben v kupé, také ujížděl ku Praze.

Měl plný klín knížek. „Průvodce Mnichovem", „Salzkammergut & Tirol", „Hohensalzburg und die Festungsbahn", „Die Schafbergbahn" — a pilně četl.

Vida nás, zavřel na okamžik jednu z knížek, poklepal na ni prstem a pronesl nějak tesklivě:

„To byly zajímavé věci na té cestě. Teď mne skoro mrzí, že jsem tak ledaco z toho neviděl. — Ale víte, pánové, je to nesmírný rozdíl. Vy jedete ve společnosti, se svými paničkami, a tu je radostno všady vejít, na vše se podívat, s někým to sdílet. Ze všeho máte dvojnásobný, trojnásobný požitek. Já však jsem sám, starý mládenec, a všecko mi kalí pomyšlení: co z toho vlastně máš? — pro koho ty peníze vyhazuješ? — Můžeš-li to někomu vy-

líčit, někomu zanechat? A tak mi hořkne vše na samém počátku, zmáhá se mne trapná nevrlost, bezúčelnost vší té námahy, neplodnost všech útrat. Všady stojím jako kůl v plotě, všady mi chybí druhý pár očí, druhý pár uší vedle mne — víte, kdosi, jenž by na všem bral stejný podíl se mnou, kdosi velmi blízký, s nímž bych pak ještě v zimě mohl tráviti ze zažitého. A pak bych se nejraději octl rázem doma a nejraději bych zaspal vše, co jsem tak marně a bez užitku podnikl. — Ano, ano, pánové a paničky, starý mládenec na cestách je politování hodná figura. Dálky cizích světů lákají mne jen doma, ale jakmile se octnu v cizině, připadám si jako plavec bez vesla. — Nu, teď to dohoním, všechno si přečtu. Ale přec jen se mi zdá, že si takovéhle informace člověk má koupit hned na začátku, aby nic nezameškal..."

Mlčky jsme přisvědčili. Skoro nám ho bylo líto, jak se ve svých rozpacích a beznádějnosti zpovídal. A přemítali jsme, kolik asi takových „okružních" cestovatelů jezdí světem, jehož nepoznají.

Před půlnocí — po půlnoci.

(V březnu 1895.)

Deset hodin večer.

Do besedního sálu vstupují dva opozdilí hosté, a vstupují po špičkách, poněvadž program večera posud není vyčerpán.

„Vidíš, říkal jsem ti, že jdeme tuze časně. Pořád ještě se mluví a přednáší! Mohli jsme zcela klidně sedět ještě hodinu dole v restauraci a vypít ještě dvě sklenice. To si potrvá dobrou hodinu, než to všecko vydeklamují, než odtud vyhodí židle a než se začne tančit..."

Zašeptal to náramně mrzutě mladší z mužů ke staršímu, povytahuje si manšety z rukávů, uvolňuje tuhý límec košile a upravuje po paměti křiklavý nákrčník pod lalokem.

„Pořád bys tancoval!" vytýká starší jeho společník, také šeptem. „Mne mrzí, že jsme se t o l i k opozdili. Chceš-li tancovat, choď dolů ke Kaskovi, tam se tančí pořád. Hlavní věcí je přednáška. Proto jsme sem šli..."

„Já ne," vzdorně namítá mladší. „Já pro tanec. To bývají nejpěknější zábavy, po přednáškách. Hol-

ky jsou znuděny, mají vztek, že musely tak dlouho poslouchat a mlčet, a jsou pak do tance jako kati. To znám!"

„Ticho, ať nás někdo neosykne! Za to bych nikdy nevzal ani pětku!"

Starší vybroukl tato slova již polohlasitě a odstoupil od mladšího na krok, aby znemožnil každou odpověď. Však se již opodál otočila nějaká hlava výborská a výborský fáborek zatřepetal se na rameně pod ní.

To byli pánové Mrskoč a Hyrán. Oba úřadníci z banky. Pan Mrskoč tam sloužil „od piky", přišed před patnácti lety do banky přímo z kupeckého krámu, pan Hyrán nastoupil mnohem později, když byl nejkrásnější léta života prosuploval po šesti stovkách. Teprv potom seznal, že svých matematických vědomostí může lépe a výnosněji využitkovati v bance, v nějakém výpočetném tabulkovém oddělení, kde mu dali hned dvojnásobný plat. Mrskoč vstupoval ve své třicáté páté jaro, Hyránovi míjela znenáhla čtyřicátá zima. Oba byli mládenci.

Stáli chvíli, opírajíce se o veřeje, a pro Mrskoče by byl nějaký mecenáš musil vypsati cenu aspoň dvou set korun ve zlatě, aby pověděl, o čem řečník na podiu přednáší; střílel očima po ženských hlavách a zlobil se, že jim nevidí do tváří. Hyrán měl nejlepší vůli zachytiti ještě, co se zachytiti dá, a poslouchal napjatě a chytal slova s podia. Pojednou však jeho oči zcela maně sklouzly se přes řady židlí, s hůry dolů, a utkvěly na určitém

bodu řady předposlední. Rozevíraly se, rozevíraly vždy víc, víčka již mu dávno zmizela v jamkách, jamky sotva stačily, oči vystupovaly na vrch hlavy.

Neodvraceje zraků, posouvl se zas o krok ke svému společníku, a hledě stále upjatě na jednu hlavičku, kterou zdobil účes, ‚kočičí zahrádky', zašeptl horlivě:

„Ježíš Marjá, Karlíku, ona je zde!"

„Kdo pak?" zněla lhostejná otázka.

„Ta ona, víš, jak tu jednou byla — povídal jsem ti — tamhle ta hlava s ‚kočičí zahrádkou' — v tom jasnomodrém, blankytném — —"

Mrskoč podíval se lhostejně v stranu, kam letěl pijavý pohled Hyránův, našel skutečně hlavu a sice méně dle označení ‚kočičí zahrádky', jako spíše po ‚tom blankytném', a lhostejně, jako dříve, prohodil zase:

„No a —?"

„Báječná hlavička!" šeptal nadšeně Hyrán. „Báječná hlavička!"

V tom okamžiku zapraštěl sálem potlesk — řečník byl dokončil, ukláněl se, odcházel. Potlesk se zvýšil. Ať přijde poklonit se ještě jednou. Stalo se. A sotva že řečník zmizel podruhé za dveřmi pokoje, který byl zřízen za garderobu a konversační komnatu účinkujících, odkud vypadali na obecenstvo, potlesk téměř se rozvzteklil. Víte, obecenstvo netleská ani tak z nadšení pro věc, kterou právě bylo vyslechlo nebo také přeslechlo, ale dílem z jundy, dílem na odškodněnou, že musilo tak dlouho nehybně a se zavřenými ústy sedět, tleská

skoro jako z tělocviku, a vůbec proto, aby tu nesedělo zcela na prázdno. Kdo si právě ‚odbyl číslo', žije v sladkém klamu, že měl úspěch, ale publikum by si zoufalo, kdyby začal znova. Jenom část obecenstva nejmladšího, které teprve vstupuje do společenského života, tleská upřímně a ponejvíce z vděčnosti za darované volné vstupenky.

Mrskoč neslyšel sice ze všeho ani slova — totiž neposlouchal, ale tleskal také zuřivě. Byl stržen ostatními. Jenom Hyrán stál jako solný sloup a díval se na hlavu v ‚kočičí zahrádce' z plavých vlasů mírného lesku, sklouzal na podhlaví, na táhlý krček, na šíji, která smetanově bíle vystupovala z výkrojku ‚blankytného', a sklouzal v duchu níž a níže jemnou rýhou páteře...

Přestávka.

V obecenstvě nastal mírný ševel, kašlání, supání, židle praskaly, ztuhlé údy bezděky se počaly protahovat. Mnohému tomu živému tílku byla židle mučidlem. Oči posluchačů zvedaly se k hodinám v průčelí sálu. Čtvrt na jedenáct. A ještě tři čísla. Nu, snad někdo náhle onemocní a program se zkrátí. Začne se dříve tančiti. I toto! Panovala sice chřipka, ale všichni účinkující měli nejspíš proti ni uděláno, dostavili se jako jeden muž a zbyli se svědomitě svých úkolů.

Přestávky použil Hyrán.

„Pojď, sedneme si do té poslední řady — jsou tam dvě židle..."

A táhl Mrskoče, vlastně jej strkal před sebou. Byl rád, že tu není sám, že má ‚plentu'.

Jásal v duchu, že ty židle nejsou právě za kočičí zahrádkou, že jsou šikmo, že bude viděti také kousek profilu té ‚báječné hlavičky'. Mrskoč dávno již zevloval po jiných děvčatech, zapomenuv na jasněmodrou, a netušil, že si Hyrán sedá proto jen, aby byl blíže oné blankytné. Hyrán již neměl pro jiného zrakův než pro ni, a neměl sluchu pro jiného, než pro její dech. Zdálo se mu totiž, že ji slyší dýchati.

Mrskoč vyslídil kdesi pastvu pro své oči, když jej Hyrán zatáhl za loket.

„Karlíku, koukej — to je hlavička, co? To jsou linie, to je kontura..."

„Docela obyčejné — pro boha tě prosím..."

„Ten její nosík!" mluvil Hyrán dále nadšeně, neslyše anebo nechtě slyšeti znesvěcujících poznámek soudruhových. „To je nosík!"

„Zatraceně sedlaný!" poznamenal Mrskoč. „Nos — ne nosík..."

Pomlčka.

„Podívej se Karlíku, jak spadá od nosíku zpět to nadretí — a ty rtíky — víš, říkávali jsme doma takovýmhle ústům ‚zaječí hubička', zbláznil bych se pro takovou zaječí hubičku — představ si, líbati ji..."

„Máš to jedno — líbat právě tu nebo tu vedle; kvalita bude stejná..."

Pomlčka. Hyrán se očima přissával na hlavu v ‚kočičí zahrádce'.

„Podívej se na tu alabastrovou bělost, Karlíku! Líce neposkvrněné pihou..."

„Může to být i blednička," prohodil Mrskoč bezmyšlenkově. „Nemám rád bledé holky — mám takovou představu, jakoby je z krve vyždímal."

Hyrán úmyslně nedbal cynických poznámek Mrskočových. Nechtěl se příti, ale musil se vymluviti ze svého obdivu. Nepovoloval.

„Když se tak na ni dívám, připadá mi ta hlava jako kamej, víš, taková kamej onyxová, bílá hlava na černé půdě. To byly mistrovské věci, ty staré. Tohle je také taková mistrovská řezba..."

„Možná, že její otec je nějaký mistr... a stará bude za čas také. Holenku, nic tak nemá čáku na brzké antikvování, jako takovéhle ty podobné ostré hlavy."

Pomlčka. Hyrán hledal zase v duchu nové přirovnání, a našel je.

„Podívej se na ni teď, Karlíku, jak je plně osvětlena. Není-li pak to taková hlavička jako z minulého století, něco takového barokního — nebo ještě lépe — rokoko. Představ si ji v takovém rouše a la Vató — hlavičku pudrovanou, na té běloskvoucí tváři černou tečku..."

„Spíš barok je to než rokoko, příteli, barok — a ty jsi vůbec barokní! Co s ní máš, s tou žábou! Odkud ji máš?"

Hyrán popadl Mrskoče za rameno a stiskl je, až sebou Mrskoč trhl.

„Byla tu jednou, v minulém masopustě. Tančila ti jako — jako Sylfida, rád bych si s ní byl zatančil — ale kdykoli ji někdo postavil a já se k ní rozběhl, přestal ten proklatý Šustr hrát — a

byl jsem vždycky ještě rád, že jsem mohl zamířit jako jinam. Ale dnes — dnes to provedu. A bude-li mi osud přízniv — věř mně — tuhle tu hlavičku bych chtěl zváti svojí — svojí na dosmrti..."

Oči Hyránovy sálaly nadšením neskonalým a zbytek nadšeného toho pohledu ulpěl někde na stropě besedního sálu.

To bylo konečně Mrskočovi příliš. Podíval se na přítele očima dokořán — jakoby jej chtěl polknouti, ale Hyrán nevěděl o tom užaslém podívání. Bloudil po stropě, jak řečeno.

Mrskočovi připadala věc povážlivou, i zahleděl se nyní sám na hlavičku s ‚kočičí zahrádkou', zda na ní vyzkoumá něco tak nadlidského. Než nezdálo se mu.

Zatím Hyrán zase sklouzl na ‚báječnou hlavičku' a opíjel se opět a opět luzným tím zjevem. Náhle se otočil k Mrskočovi.

„Znáš ten obraz kněžny Potocké? Tu hlavu jako z ráje — tu tak nadpomyslnou — něco jako světice, na niž se nesmí ruka pozemšťanova odvážit? Znáš ji?"

„Měli to jednou u Lehmana, zdá se mi," odpovídal Mrskoč, „kolorované. Vím."

„Vidíš, kamaráde — to je o n a! To je taková hlava. Kněžna Potocká — princezna Potocká!"

Teď Mrskoč neodpověděl. Podíval se udiveně a skoro starostlivě na druha, je-li při smyslech, podíval se na jasnomodrou a marně v ní hledal podobu s Potockou.

„Dnes ji požádám o taneček, příteli," horoval Hyrán. „A drž mně palec! Řeknu jí, co k ní cítím — můj Bože, postavení mám — a kněžna to snad není."

„Ne, Potocká to není," odpovídal stručně, ale důrazně Mrskoč.

A náhle, jakoby ho bylo cosi dohřálo, utrhl se Mrskoč:

„Opice je to — opice, jako všecky jiné."

Že Hyrán neodvětil, stalo se jen tím, že ho překvapila náhlá bouře v sále, rachot židlí, všeobecné vzbouření. Bylo po programu, číšníci zuřivě vynášeli a vystrkovali židle, v celých řadách, jako vlaky.

Z orchestrády ozývalo se pojednou kvikání a škrtání, hrčení a pištění nástrojů, kapela Šustrova hlásila se k dílu. Zkoušeli tam, zda klarinetům nezarostly klapky, zda není v bombardoně voda, zda nepovolily na houslích a basách kolíčky.

Bezděky vstal Hyrán a již pod ním někdo utrhl židli. A náhle hleděl ustrnulý před se — božská hlavičkа zmizela mu v tom šumu a hluku.

Odešla? Nevyčkala tance?

O ne. Byl pro ni hlavním číslem programu. Při prvním tanci, při kvapíku, postřehl ji Hyrán, jak letěla mimo v náruči takového protivného nějakého mladíka. Protivného Hyránovi totiž.

„Zatracení mladíci!" bručel Hyrán jedovatě k Mrskočovi. „Myslí si, že všecky ty holky jsou tu jen pro ně. Jakživ jsem nebyl tak arogantní!"

„Tos chyboval," odpovídal Mrskoč lhostejně.

„Holenku — taková žába nehledí na tvých osmnáct set zlatých, ale na tu prořídlou hlavu a na bílé pápeří sem tam ve vousech. Ano, matkám vyhovuješ — ale s těmi nestojíš o tanec, co?"

Hyrán chtěl vzdorně mlčet a čekat — ale náhle se obrátil:

„Pojď do jídelny — dám si pivo — vyschlo mně. Pojď."

„Oho!" odsekl Mrskoč. „Koukej, tamhle ten škvor postavil tu baculatou růžovou — celý večer jsem ji měl na mušce. Jdu pro ni."

Ale již to dopovídal cestou. Rozběhl se a za okamžik letěl kolem Hyrána jako ďas, tiskna k sobě ‚baculatou růžovou'.

Hyrán se za ním podíval závistivě — marně pak hledal svoji božskou hlavičku, svoji kamej, svoji zaječí hubičku, svoji kněžnu Potockou, a jak se obracel, šlápl na nohu číšníkovi.

„Sakramente, pane Zmatlíku, hodinu již čekám na pivo! Co pak ti kluci dnes také budou jen tancovat?"

„Prosím, vašnosti, prosss—ím..." ukláněl se číšník a některý ten malý pikolo děkoval Pánubohu, že byl v té chvíli na tři kroky. Snad by byl utržil štilec.

Hyrán zvrátil do sebe v jídelně sklenici — a již byl opět v sále. Letěla tu kolem, ‚kočičí zahrádka' — ale zas ji měl jiný m l a d í k.

Hodinu tak přešlapoval Hyrán — tu náhle konec prvního oddílu tanečního pořádku. Hyrán

se nepodíval, kolik je hodin, ani nepřemýšlel, co ten konec znamená.

Večeřelo se — Mrskoč polykal nějaký řízek, všecek uřícen, a pochvaloval si:

„Dneska se to tančí."

Hyrán mlčel. Trávil se uvnitř. Mlčel a pil.

Tu náhle, skoro po hodině, znova se rozehrála kapela Šustrova, a Hyrán jako pružinou vyletěl se sedadla a do sálu. Mrskoč ještě dokuřoval viržinku. Tu by nebyl odložil za všecky tance světa.

Dlouho, dlouho se nevracel Hyrán, ale konečně přicházel. Vousy se mu ježily, nos funěl, prsty drtily ve vzduchu něco neviditelného.

Sedl, houkl na ‚pivonosku', vyrval mu sklenici z ruky a zvrátil ji do sebe.

„Tančils?" otázal se Mrskoč.

„Co pak jsem blázen?" zavrčel Hyrán, a polykal násilně.

Ale pojednou se přiklonil k Mrskočovi a hučel mu do ucha:

„Tys měl pravdu! Je to opice, jako všecky ostatní! Pouhá opice!"

Mrskoč vyvalil oči. Zapomněl už na všecko.

„Která?"

„Ta šmolková! Konečně ji při valčíku postavil takový švejnoha — jdu k ní, žádám o tanec. A ona — považ si — ona — (a Hyrán mluvil teď pitvorně, jakoby někoho napodobil) — „že prý netančí s nikým po půlnoci, kdo jí nedal čest před půlnocí," 'tracepená žába — před půlnocí! Mám se o ni prát? Ale opice je to — drahota — a

čert ví, nač! To se někdy člověk zmýlí, co! A zdála se mně tak jako z hedvábí — a takhle člověka odstaví! Inu ke všem čertům..."

Mrskoč podíval se na Hyrána pohledem tak povznešeným, že jako všecko tohle ví a tomu rozumí z gruntu, ale nechtěl slaviti triumf. Zvedl sklenici a vrážeje do půllitru Hyránova volal:

„Kamaráde, opice, opice jsou to všecky! Budem pít — ale pak si ještě skočím. Mám tam tu růžovou, baculatou..."

Ze života dvou „privátníků“.

I.

Dny páně Engelbertovy.

(V březnu 1897.)

Setkali-li jste se s panem Jaromírem Engelbertem v některý všední den jeho života — a takových má 365 do roka — sotva jste si ho povšimli. Kráčí mimo vás jako tisíce jiných lidí, lhostejně, odměřeně, kráčí, nehledě v pravo v levo, šetrně se vyhýbá svým „protichůdcům“, aby do nikoho nevrazil, opatrně ustupuje do výklenků vrat nebo do průjezdů, ohrožuje-li volnou jeho chůzi nějaký dav a shluk na ulici. Ale když se taková vlna mimo něj převalí a on vidí, cítí, že pominulo nebezpečenství, že by mohl býti stržen, vystupuje ze své výhybky a pokračuje v pochodu rovném, pravidelném, ku předu, ku předu.

Jeho úbor je vždy bezvadný, vzorný a souhlasí naprosto s panující modou i s počasím. Ví, kdy sluší ovázati krk vázankou tmavou neb svět-

lou, ví, jaká barva rukavic náleží minulosti a která je právě dnes „fashionable"; s nedostižným porozuměním střídá svoje gamaše, vždy pečliv, aby neřvaly vzhledem k ostatnímu výstroji, a neuvidíte na jeho nohou kaloše, osýchá-li dlažba nebo mrzne-li dokonce. Nevyjde z bytu, pokud nebyl co nejsvědomitěji prozkoumal teploměr, připevněný z venčí na rámu okna, a pokud stejně povážlivě nebyl prozpytoval pohyby, rozdíly a chýlení tlakoměru. Pozoruje tyto přístroje, jako pozoruje kapitán svoji mapu, a řídí jimi svoji plavbu životem. Nestalo se, že by si byl Jaromír Engelbert zatkl kytičku fialek do límce zimníku, a nestalo se, aby byl ke svrchníku navlékl silné, podšívané rukavice. Neobjevil se nikdy na pohřbu v kabátě barvy světlé a se žlutou nebo červenou hůlkou; má pro tyto případy hůl černou, ebenovou, skoro bez lesku. A útrpně se dívá vždy na ony politováníhodné pseudoelegány, kteří ještě při desíti stupních nad nulou nosí zimníky s kožešinovými límci a kteří za parného léta kráčejí vyhřátými ulicemi pražskými v těžkých cylindrech a v oranžových rukavicích, dopjatých na všechny knoflíčky, jakoby jim byly na ruce přirostly, v císařských kabátech, neprodyšně uzavřených.

Jaromír Engelbert může dokonale hověti všem zákonům mody a vkusu, neboť o jiné potřeby života postarali se jeho roditelé, kteří umírali s blahým vědomím, že neunavnou prací svojí a rozumným hospodařením dovedli zůstaviti v synu svém světu soukromníka, kterému netřeba, aby se o své

sousto plahočil. Jeho důchod stačil by na několik existencí tak bezvadných, vzorných, a na zachování lesku i dobré pověsti jména Engelbertův.

Snad proto, že neměl žádných starostí o své bytí, připadalo mně vždy, že na tváři Jaromíra Engelberta ustálil se výraz jisté nudy, blaseovanosti. A skoro jsem ho proto litoval. Neboť člověk, jemuž padají třešně samy od sebe do úst, nemá tušení o rozkoši, jaké poskytuje česání ovoce.

A přece jsou okamžiky, kdy celá jeho bytost podléhá rázem jistému chvění, rostoucímu zájmu, až konečně propadá v naprosté rozčilení. To jsou kritické dny páně Engelbertovy.

Jsou to okamžiky velkých událostí a duševní stav Engelbertův rozvlňuje se jiným směrem, nadchází-li něco velkolepě slavnostního, jako bylo na příklad zahájení výstavy jubilejní, a jiným směrem, hrozí-li pohroma, jako při velikých požárech nebo při povodních.

Zavzní-li první rány dělové s citadely vyšehradské, oznamující nebezpečenství povodně, svraští se lehce čelo páně Engelbertovo. Nemá žádného zboží na Vltavě, žádných vorů, které by se mohly utrhnouti, roztříštiti o pilíře mostů a rozběhnouti se bůh ví kam; nemá pozemků a staveb, ležících na ohrožených březích. Jeho dům stojí bezpečně ve vysoké, nedostupné části města. Ale pan Engelbert obouvá tu pevné, nepromokavé botky se silnými podešvy a směr jeho vycházek obrátí se z Ferdinandovy a s Příkopů v končiny pobřežní. Hlídkuje tam, jakoby mu byla svěřena

péče o movitosti a zdraví i život občanů, jejichž úzkost vzrůstá s každým centimetrem vody, a dny hrozící pohromy uplývají mu mezi Výtoní a mostem Františka Josefa.

Jaromír Engelbert obchází krajiny tyto s počátku volně, upíraje zraky na hučící vlny, a mlčky. Ani nemá, s kým by mluvil, a kdyby měl, přece by mlčel, jakoby se obával, aby hlasitým slovem nepodráždil rozpoutaný živel k úpornějším ještě útokům na statky i životy lidské.

Ale toto opanovávání ponenáhlu povoluje, zamlklost páně Engelbertova se prolamuje. Přistupuje ke skupinám lidí, o něž by jindy nezavadil, naslouchá hovorům, pronáší svoje úsudky, obavy.

Jako pudem rozeznává v takových okamžicích osoby úřadní, o něž se jindy nestará, a zvláště ho to táhne k novinářským zpravodajům, těkajícím s místa na místo. Nemá s nimi jindy styků, ale v ty dny přistupuje k nim, zcela lehce a jako ostýchavě sklouzá mu se rtů jméno jeho, — neboť se musí představiti — a pak oznamuje reportérům, o čem se domnívá, že ušlo jejich pozornosti. Upozorňuje, která končina po jeho soudu je nejohroženější, kde třeba pomoci nejdříve, jakých výjevů byl svědkem.

Roste-li nebezpečí, pociťuje, že mu nestačí nohy na oběhání všech míst. Pak zavolá nejbližší vůz — vždy jen fiakra — a jezdí a kontroluje, jako by jej byl kdosi ustanovil náčelníkem zachraňovacích sborů, ředitelem záchranných prací.

V takovýchto dnech podléhá celý jeho život

nezvyklým nepravidelnostem. Snídá, obědvá i večeří v hodiny jiné, než jindy, místo jeho v kavárně zůstává po obědě prázdno. Zdá se mu, že by se prohřešil proti něčemu, kdyby pomýšlel na vlastní pohodlí. A teprv když nebezpečí pominulo, když rozpoutaní živlové jsou zažehnáni, když rozvodněná řeka couvá zase ve své koryto a plyne dále pravidelným, starým tokem, uléhá i rozčilení páně Engelbertovo. Prvním jeho výkonem pak jest koupel, kde se sebe pečlivě smývá prach, bláto, pot přestálých kritických dnův, převléká se v čisté, aromatické prádlo, obléká jiný oděv a s bývalým klidem nastupuje pochod korsem, spokojen se vším, co byl učinil.

Z paměti jeho pozvolna mizejí postavy členů povodních komisí, zapomíná na zpravodaje novin, nepoznává jich více, nemyslí na to vše.

Je po vzrušení a v duši jeho rozprostírá se stará hladina, nečeřená ani jedinou silnější a znepokojující myšlenkou. Je zas naprosto svým, tichým soukromníkem, který od světa nežádá nic neobyčejného a k němuž také žádných závazků nepociťuje.

Zjevil se mi zas v posledních dnech, cesta moje skřižovala se několikráte s jeho rozčileným těkáním.

Byly to první volby do páté kurie, které ho vybouřily z oblomovského jeho klidu.

Pokud vím, nezabývá se pan Jaromír Engelbert nikterak politikou. Jest mu zcela lhostejno, kdo bude hřímati v říšské radě v hluché sluchy,

ani si neuvědomuje, že případný poslanec mluví také jeho jménem. Posud vykonával volbu tak obřadně, jako všechno ve světě a v životě. Aby nikomu neublížil, zařídil si věc, že volil střídavě. Dnes vypsal svého kandidáta ze žurnálu staročeského, při nejbližších volbách z mladočeského. Zdálo se mu, že tak činí nejspravedlivěji.

Ale nové volby, volby v páté kurii překvapily ho jako veliká, nezvyklá událost. Připadaly mu skoro jako něco živelného. Stál před něčím, o čem si nedovedl učiniti hotový úsudek.

Do dne volby zůstal vůbec lhostejným. Pomíjel všechna provolání a neustupně se nořil jen v rubriky nepolitické. Až onoho dne ráno, při snídani, když mu číšník vystřídal všechny listy a když Jaromír Engelbert zavadil o poslední výkřiky, o poslední vyzvání, když mu na oči vystoupilo již po páté, po desáté slovo d n e s — d n e s! — tu se zachvěla, rozčeřila hladina jeho duše, a Engelberta vyhnalo to z kavárny. Připadalo mu, že všechen vzduch chvěje se něčím neobyčejným. Vrátil se domů, pro lístek hlasovací, vyplnil po paměti jméno kandidáta, pro nějž se dnes rozhodl, a stupal krokem nejpravidelnějším k volební místnosti.

Ruch před domem, dav voličů hrnoucích se k osudí, agitace, výkřiky, zkoumání komisarů, zda přistupují osoby oprávněné, zadržení občana, který volil na cizí legitimaci — vše to jej uvádělo v rozčilení. A když komisař, přijímající z rukou jeho legitimaci, upřel na něj zpytavé zraky a tázal se

pronikavě: „Jste vy pan Jaromír Engelbert?" — skoro již pozbýval chladné rozvahy.

Jakže, může býti podezření, že by jím nebyl? Vydával se kdy za někoho jiného? Svěřil by někomu lístek? Což není na něm patrno, že je skutečně tím, na jehož jméno vydána legitimace? Dějí se takové věci? A hlas jeho chvěl se rozčilením, když odpovídal: „Jsem."

„Jaké máte číslo domu?"

„Osmé."

„Ale staré!"

Jaromír Engelbert vyslovil je.

Ještě jednu otázku — a byl by urážlivě odpověděl. A když vyšel z volební síně, tu ho náhle popadla ta nevysvětlitelná vášeň zájmu, která jinak dřímala v něm nehybně, k nevyrušení. Zapomněl na celý program, pro dnešek stanovený, zapomněl na zamýšlené koupě a návštěvy, a náhle byl jako posedlý. Ani sám nevěděl, že kdesi hluboko pod prahem vědomí zaznamenána jsou téměř všechna territoria volební, místnosti, v kterých se volby konají. Teď vyplynuly. A Jaromír Engelbert, kterému nikdy nepřipadlo, aby se staral, jak se volby „podobají", který vždy trpělivě vyčkal ranních časopisů, až mu o výsledku povědí, který nikdy nestál ani pod radnicí, ani před dívčí školou, lačen výsledků skrutinia, náhle byl popaden dychtivostí a zvědavostí, na kterou stranu kloní se jazýček váhy, na jejíž misky kladou se dnes hlasy voličů.

A celý zbytek dne byl jediným pochodem od okresu k okresu, od místnosti k místnosti. Naslou-

chal v davech, vnikal do síní, počítal zástupy, lapal jména. Tři sta, pět set, tisíc hlasů většiny pro tohoto, pro onoho! Pan Jaromír Engelbert stal se náhle počtářem. A čím víc klesal den, tím více stoupalo jeho rozčilení. A konečně: vůz!

Neměl styků s žádnou redakcí, jindy, ale dnes pojednou zněly jeho povely kočímu: Do redakce X., do redakce Y. Nehledě k rozdílu politické barvy, zajížděl do všech, vystoupil, zaklepal, pronesl své jméno, pověděl, co kde slyšel, jak se kde věc utváří. A aniž se toho sám nadál, měl náhle jistý úsudek, odhadnutí. Tam a tam odevzdán takový počet pro kandidáta socialistického, tolik a tolik pro svobodomyslného, tolik pro klerikálního. Je třeba, aby se sehnaly všechny síly! Co tu dělati? Kam dojeti, co komu vyříditi? Má dole vůz, opatří to.

Když došlo k užší volbě, zdálo se panu Engelbertovi, že se musí roztrhat. A toho dne tedy již měl zcela určitý zájem, zcela určitou barvu. Byl to bílý karafiát, jejž dlouho vybíral ve „svém" květinářském závodě. Okázale vetkl jej do knoflíkové dirky, a když před jednou volební místností vyšel zástup mužů, kteří měli rovněž bílé karafiáty, přistoupil k nim, třeba že nikoho z nich neznal, a teď, ani se nepředstaviv, pronesl důrazně:

„Pánové, zcela rozhodně to jest barva, které musíme zůstati věrni. Známe její význam, zachovejme se dle toho. Dnešek nás poučil!"

A učinil toho dne také, co ještě nikdy neučinil. Vyčkal konce, dočkal se výsledku skruti-

nia — zatím ovšem přibližného — a kráčel pozdě v noci k domovu z restaurace, kde byl očekával posly s výsledkem volby. Rozčilení jeho znenáhla se tišilo. Ale na zkušenost, které se včera dožil, nezapomněl do rána, jako zapomínal vždy na vše.

A když vyšel druhý den za svými záležitostmi, byla jeho první cesta ke květináři. Vetkl si do dirky svrchníku plný bílý karafiát a nařídil, aby mu domů poslali dva kořenáče. A teď už přímo z domu vycházel denně se „svojí" barvou.

☆

II.

„Výstupy“ páně Salátovy.

(V září 1905.)

Aby mi nebylo mylně rozuměno: hrdina můj, člen a toho času jediný representant „přední“ pražské rodiny, pan Kristian Valerian Salát, není žádným salonním komikem, který by provozoval žertovné výjevy, ať z ochoty nebo za peníze. Pěkně děkuju, z toho by mohl vzniknouti hezký omyl!

Kristián Valerián Salát je šťastný muž, který vůbec není nucen, aby si nějak vydělával na vezdejší živobytí. O to se mu postaral nebožtík pan otec. Zanechal mu tolik, že Kristiánek (jak mu říkají nejen v užším, ale i v širším kruhu přátelském) může beze vší starosti pohlížeti do budoucnosti — a to do budoucnosti hodně dlouhé. Jestiť Kristiánek nejen pán bohatý, ale i rozumný. Nemrhá jměním, na něž se nebožtík jeho pan otec po celý život lopotil, jako mnozí jiní pražští synkové, kteří šťastně za několik let rozházejí, co tatínkové po celá desetiletí jako pilné včeličky snášeli.

Kristiánek je soukromníkem, ale ne soukromníkem tak hamižným, aby vůbec nebral podílu na osudu svých bližních, aby mu bylo zcela lhostejno, jak se životem potácejí.

Arci sluší poznamenati, že jeho bližním není každý obejda. V té příčině je zaopatřen výběrem nejlepším. Společenské styky jeho jsou dílem podědděné, dílem vlastní zásluhou získané. Kam jen mohl, uvedl ho již nebožtík starý pan Salát, a Kristiánek hravě pak rozšiřoval svoje známosti, kroužek přátel i rodin, jejichž salony mu byly vždy otevřeny. Stará zkušenost: komu dopřál osud, aby měl přístup do pěti řádných nebo dokonce „předních" rodin, má takových rodin za nedlouho dvacet. Z jedné se otvírají dvéře do druhé.

Pan Kristian Valerian Salát náleží tedy k domácím přátelům tolika a tolika rodin. A ježto pak se rozumí samo sebou, že rodiny ty vědí, co se sluší a patří, dovídá se Kristiánek o všem, co důležitého a významného té neb oné rodině nastává. Sotva mine týden, aby mu pošta nedodala elegantní oznámení o zásnubu, o sňatku, o narození dědičného prince nebo princezny v rodině spřátelené, ale arci — bohužel! — často dojde ho i truchlivé oznámení s černou obrubou.

Jsou dny, že Kristiánek dostane takových rozličných oznámení několik — pak aby se roztrhal. Neboť on zase je tak slušně vychován, že ví, co se sluší a náleží jemu činiti.

A těchto společenských výkonů týká se slovo „výstupy", svrchu napsané. Pan Kristian Vale-

rian Salát za léta své samostatnosti vycvičil se dokonale pro všechny případy. Je libo viděti jej v několika maskách a kostýmech?

Kondolence.

Kristián Valerian Salát právě posnídal. Odsouvl jemný porculánový šálek, na jehož dně ještě voní zbytek silné kávy, přitáhl ozdobnou skřínku s doutníky, vyňal jakousi specialitu s pestrou „kravátkou", jak té pásce říká, zažehl doutník, labužně vyfoukl první obláček dýmu a sáhl po novinách.

Hned je zas položil. V předsíni ozvalo se prudké zazvonění. Salát zná to zazvonění. Je to listonoš. Nezvoníval dříve, klepával jen šetrně na dvéře předsíně, což Salát v pokoji neslyšel, a toho využitkovávala hospodyně, že si bedlivě prohlédla všechnu pánovu korespondenci, očichala všechna páchnoucí psaníčka, do posledního slova svědomitě přečetla dopisnice a pohlednice.

Padl na to jednou pan Salát, vstoupiv krom zvyku do kuchyně, a rozhořčil se velice tímto porušováním listovního tajemství. Hned vypověděl hospodyni, přijal jinou, a listonoši nařídil, aby zvonil, důkladně zvonil. Hospodyně pak, vědouc, že pán jest na příchod korespondence upozorněn, jistě se neodváží, aby do ní strkala nos.

Od té doby neuplynulo nikdy od zazvonění listonošova ani půl minuty, a pan Salát měl své listy v rukách.

Dnes právě tak. Ach, pan Salát rád čítá do-

pisy. Čím víc jich dochází, tím lépe. Připadá si důležitějším. Je mrzut, objeví-li se na tácku jen dvě nebo tři hubené pohlednice, a dny, kdy listonoš pominul jeho dveří, aniž co odevzdal, pokládá přímo za ztracené, jako ze života vymazané.

Kvapně sahá po listech, z nichž pozornosti jeho vtírá se nejvíce čtvercová obálka s černým okrajem. Parte!

„Kdo pak zas?" pomyslil Kristian Valerian Salát a vyrval složený tuhý list rovněž s černou obrubou.

„Rudolf Kolouch! — Můj Bože, Kolouch! Jak pak byl — —? Čtyřicet let. Před dvěma lety se ženil! Ubohá mladá žena! Štěstí, že nezanechal dětí. Vdá se zas bez překážky, arci, až vynosí smutek."

Tvář páně Salátova vraští se víc a více, pokrývá se truchlivým výrazem. Neměl sice nikdy zvláštního zájmu na osudech Kolouchových, znal ho dost povrchně, ale Rudolf Kolouch náležel taky k „předním" pražským rodinám, stejným právem, jako Salát, byl vrstevníkem, a v tom kořen jisté vzájemnosti, solidárnosti.

Ještě přelétl úmrtní oznámení a stiskl čípek elektrického zvonítka, visící na hedvábné šňůře s lustru.

Ve dveřích objevila se hospodyně.

„Připravte mi černé šaty, paní Fany."

*

Jedenáctá dopolední.

Kristian Valerian Salát vychází z domu v černém oděvu, třímaje štíhlý, anglický hedvábný deštník. Svítí sice slunce, ale šviháckà hůlka nehodila by se k úkolu, který mu nastává.

Je pobledlý, pan Salát, oči hledí tesklivě.

Potkávají ho známí. Jindy se na ně zdaleka usmívá, ale dnes hledí zádumčivě, pomalu se chápe podávané ruky, slabě ji tiskne, a hned jeho ruka klesne k boku jako bez vlády.

„Kam, příteli?" zní otázka.

„K paní Kolouchové — ubohá žena, je vdovou..."

„Ale, ale..."

„Ano, teprv čtyřicet let, chudák... To je zoufalé... Promiňte... Jsem všecek rozrušen."

Jde dále, známý za ním pohlíží. Ubohý Salát! Inu, ovšem, ztráta přítele je truchlivá věc.

Salát kráčí, a jakkoli zraky jeho hledí k zemi, nepřehlédne nikoho, na kom mu záleží, a ještě pětkrát, desetkrát vysvětluje, kam jde a že nebohý Kolouch... teprve čtyřicet let... že je to zoufalé...

Zazvonil u Kolouchů. Šeptem ho vítá panská, šeptem Salát pozdravuje; po prstech vstupuje do salonu, po chvíli z vedlejší komnaty přichází paní Kolouchová. Její oči byly suchy, ale jakmile spatřila Saláta v černém úboru, spěchajícího k ní, se vztaženou pravicí, zraky její zvlhly, a když jí stiskl ruku s pohledem plným soustrasti, vyřinul se jí z očí proud slz.

„Milostivá paní, upokojte se... Můj Bože, spěchám k vám... A co ho vlastně naposledy?.. Teprv čtyřicet let...! Buďte ujištěna... Kdykoli bych mohl býti k službám..."

Paní štká, div neklesá bolestí Salátovi v náručí, a tu teprv taky jej to popadá do opravdy, oči ho zasvrbí. Opětně tiskne ruku mladé vdově, a jistě s účastenstvím, neboť vdova je roztomilá, v rozkvětu krásy, a ten zármutek jí tak pěkně sluší.

Vyšel, na schodišti z hluboka vydechl. Zdá se mu věru, že ho to sebralo.

Cestou k domovu potkal zas nejméně deset známých a přátel a všem vykládá, že jde právě od Kolouchů... „Víte, Rudolf Kolouch... sotva tomu věřím... leží na prkně... A teprv čtyřicet let..."

Gratulace.

Ale pošta nedodala jenom úmrtní oznámení. Druhá obálka obsahovala elegantní dvojlist z nejlepšího materiálu, tak zvaný „porcelánpapír", na němž nejmodernějším písmem bylo vytištěno oznámení sňatku. Ne takové všední oznámení, že si nějaký František Novák bude bráti Andulku Novotných. Ale obřadné, dlouhé oznámení rodičů obou zasnoubených, císařského rady a velkomajetníka velkorealit Pantaleona Brumajzla s chotí Anastázií, rozenou Pomajzlovou, s jedné strany, a velkonájemce velkostatku a předsedy správní rady spolkové škrobárny v Zápořanech Matyáše Kabr-

*

héla s chotí Majdalenou — — zkrátka, že se slečna Anetta Brumajzlova bude vdávati za Richarda Kabrhéla, diplomovaného inženýra chemie a grafologa.

Kristian Valerian Salát docela nic neví o rodině Kabrhélově, ale zná dům Brumajzlův, je to taky přední rodina.

Přečetl, a jeho tvář rázem pozbyla smutného výrazu, jenž se na ní byl rozestřel po oznámení paní Kolouchové. Podruhé vztáhl ruku k čípku zvonítka, vstoupila hospodyně.

„Paní Fany, připravte mi taky makové kalhoty, bílou vestu..."

A když se Salát ke dvanácté vrátil od Kolouchů, honem oblékl makové spodky, bílou vestu, opětně císařský černý kabát, vstrčil do šosu jemné, našedivělé rukavičky, chopil se elegantní hůlky a s tváří zářící vydal se podruhé z domu. Zamířil k blízkému květináři, dal si uviti malou, „apartní" kytici z růží a tuberós, vyběhl, hvízdl na nejbližšího fiakristu, vyšvihl se pružně na sedadlo a jede.

Na tváři leží teď blahovolný, slavnostní, jako žehnající výraz. Kráčejí mimo známí, přátelé, Salát vznešeně pozdravuje, kyne rukou, důvěrnějším okazuje kytici, před nejdůvěrnějšími dá zastavit, vychyluje se z vozu, sděluje se zvědavci:

„K Brumajzlovům jedu — Anetka se bude vdávat — s gratulací. Dobrou partii — Kabrhél, víte? Diplomovaný inženýr chemie, grafolog — otec velkostatek — — Sám jsem si někdy myslí-

val na Anetku — — bál jsem se — příliš mladá — — víte, v mých letech — —"

Salát lže, nikdy na slečnu Anetku nemyslil, ale skoro tomu teď sám věří — může to říci, není žádného nebezpečenství, již je zadána. Je tu Kabrhél, a ten nepovolí, to již vyznívá z jeho jména. A tvrzením, že si na ni „někdy myslil", dodává si jisté zajímavosti.

Vůz přihrčel k domu páně Brumajzlovu, Salát velí zastavit, velí čekat, zhoupl se na dlažbu, vskočil do vrat, pružnými kroky cupitá do schodiště, nadnáší se do schodů, zvoní u dveří.

Panská odvádí ho do salonu — a již přichází domácí paní.

V saloně jakoby se rozzařovalo, to od planoucích tváří domácí paní i hosta. Je patrno, že má Salát nesmírnou radost z nastávajících vdavek.

Dvorně líbá ruku, táže se po slečně Anetce.

„Není doma," lituje domácí paní, „šla s papínkem — přeje si nějaké změny v zařízení jídelny — —"

„Ach, jaká nehoda," lituje taky Salát; „chtěl jsem jí podati kytičku, mám takovou radost z toho šťastného sňatku — blahopřáti — Bude tedy milostivá paní tak laskava, smím prosit? Tu kytičku zde, a s ní nejvroucnější přání, ze srdce, z plna srdce — — Můj Bože, jak to uteklo, vzpomínám na slečnu Anetku, když chodila do vyšší dívčí — a už nevěstou! Skoro mu závidím, panu inženýrovi, milostivá paní — ale co naplat, srdce

si nedá rozkazovat. Odvede vám poklad z domu — sobě vzácné štěstí přivede. Nebyl bych měl nikdy té odvahy, můj Bože, nejsem asi sám. Zakousl jsem v sobě marné naděje, buzené pomyšlením, že by snad slečna Anetta a já... Ale když jsem si připomenul rozdíl věku, vzdal jsem se... Bolelo to, milostivá paní, dlouho to bolelo... Přes to všechno je mi tak blaze ode chvíle, kdy jsem snubenku přečetl, — je tak radostno hleděti na vznikající novou domácnost — — Smím-li prosit, abyste přání mé tlumočila také panu císařskému radovi? Zůstane mladá paní po svatbě v Praze — či budou žíti v Zápořanech — —?"

Řeč plyne panu Kristianu Valerianu Salátovi proudem — nikdo by v něm nepoznal onoho sklíčeného, soustrastí naplněného, smutkem nalomeného muže, který stál před půlhodinou v saloně paní Kolouchové, s očima zavlhlýma, plného nálady pohřební.

Domácí paní ujišťuje, jak ji těší toto účastenství.

„Jste první, pane Saláte, kdo si vzpomněl, na to jistě nezapomeneme."

Kristian Valerian Salát je naplněn zvláštním uspokojením, zadostučiněním. Taky u paní Kolouchové byl prvním, krom členů rodiny, pravda.

Vyřídil, vložil kytici do rukou matky nevěstiny, dvorně políbil ruku, sběhl se schodů, vskočil do vozu, jede domů.

Paní Fany prostírá v jídelně a pan Salát pře-

vléká se k obědu. Je šťasten, dnes je požehnaný den. Dvojí poslání vykonal již, ale ještě ho večer čeká jubilejní banket.

Jaký to plodný den, jak bohatě vyplněný!

Spokojen sám s sebou pojídá polévku a přecházející paní Fany dává rozkazy na večer.

Hodiny páně Stehlíkovy.

(V září 1981.)

Vlahý večer pozdního léta dávno byl zalehl skupinu starých domů a domků, všelikých to boků a přístavků velikých budov předních. Byla ta drobotina jako vystrčena do těsných, dlouhých dvorů a skrovných zahrádek, snad aby netropila ostudu v té rušné a večer elektřinou ozařované ulici, v níž činžovní velikáni naparovali se svými trojími a čtverými patry do závratné výše.

Ulicí hučel ještě večerní život Prahy, ale tam vzadu bylo ticho a temno. A jako by již byl usnul, trčel tam nejdále do zahrádek vybíhající domek patrový s příkrou prejzovou střechou, z níž vyčníval vysoký, křížovým obloučkem krytý komín. Všechna čtyři okna domku, hledící přes jakousi podezdívku a ještě nižší terásku do zahrádek, byla temna.

Ale dům přece ještě nespal. Zlehka, zlehýnka teď otevřelo se okno rohu nejbližší a nad nejširší částí podezdívky — rozevíralo se, až bylo

dokořán, háčky cvakly. Nikoho nebylo viděti, ale rozumí se, že okno se samo neotevřelo. Do temna noci ozvalo se hvízdnutí jak zacvrlikání ptáka ze sna, a čísi trup vychýlil se z okna.

Sotva hvízdnutí doznělo, ozvalo se odkudsi zdola:

„Kř-kř — kř-kř!"

Odpovídalo to ptačí mládě, zmýlené tím zacvrlikáním a domnívající se, že pečlivá matka nese červíka? Ale v hnízdech již nebylo mláďat v pozdním létě. A zvuk nevycházel také ze zahrádek, ze stromoví, z křoví, ale s terasy, počínající níže pod podezdívkou a zahýbající za rohem domku ke dřevěné pavlači přístavku sousedního.

Kdo byl zahvízdal, dobře rozuměl tomu tichému, jako bojácnému zaševelení, a jen stěží potlačil radostnou odpověď hlasitou.

Již jsme uvykli tmě, i vidíme, kterak vychýlený trup rázem zmizel v temné světničce, ale hned potom vyhouply se z okna nohy, za nimi celé tělo, nohy opatrně došláply na podezdívku a štíhlá postava vzdalovala se od okna.

Kdo se tu vznášel na podezdívce směrem k terásce, sotva konal tuto cestu poprvé. Plížiľ se, ač opatrně, přece tak jistě a tiše dál a dál, že by kočka nebyla bezpečněji kráčela. Na konci podezdívky dřepl a téměř beze zvuku sesouvl se o metr níže, na dlažbu terásky.

„Otylko!"

Snažil se, aby milé to jméno pronesl pouhým šeptem, ale v roztoužení a v radosti vyhrklo slovo silněji ze rtů.

Ramena mladíkova objala štíhlou dívku, na jejíchž rtech ulpělo vášnivé políbení...

Ne tak, aby se ubránila polibkům, jako aby pronesla, co nemohla potlačiti, vyvinula se mu dívka z náručí.

„Ježíši, Karle, já mám hrozný strach, aby nás přece někdo nevyšpehoval..."

„Kdo pak?" odpovídal mladík, aniž pamatoval, aby co nejvíc tlumil hlas. „Nikdo sem nevidí — nikdo nás neslyší, a maminka —?"

„Maminka není doma," svěřovala se dívka. „Šla k tetě, přijde o desáté. Do devíti mohu zde zůstat — celou hodinu."

„Proč jen do devíti, když maminka přijde až o desáté?" namítl mladík lítostně a netrpělivě zároveň.

„Přec by mohla přijít o chvíli dříve," odpovídala dívka, „a nenašla by mne v pokoji."

„Nu, napadlo by ji, že jsi na terásce. Vyšla by na pavlač, zavolala by, a ty bys honem přiběhla — —"

„Ale kdyby nezavolala?" řekla dívka. „Tolik strachu mám, aby na naše schůzky nepřišla — a pak — —"

Dívka se odmlčela.

„A pak?" nutil mladík, aby dopověděla.

„Nu — a pak by byl navždy konec. Víš dobře, že maminka — —“

Zase pomlčela.

„Otylko,“ naléhal mladík rozechvělým hlasem, „netrap mne. Co tedy maminka, řekni!“

„Ale vždyť víš,“ pronášela dívka hlasem, který již málem hrozil pláčem, „dobře víš, že maminka pořád se nevzdala svých nadějí, že si konečně dám říci a rozhodnu se pro — — —“

A teď rozlilo se skutečně v pláči, co měla dopověděti, v pláči marně potlačovaném.

Co slyšel, bylo mladíku trýzní, ale jsou trýzně, jež na sebe přímo přivoláváme, jimiž se dobrovolně zaléváme. Věděl, co znamenal ten pláč, ale chtěl slyšet i závěrek, ač to byl slyšel již tolikrát.

„Tedy mluv, Otylko,“ naléhal Karel, „pro boha tě prosím, mluv a jenom neplač. Pro koho se máš rozhodnouti?“

„Vždyť víš, Karle, vždyť to víš!“ odpovídala dívka žalostně, jakoby mu chtěla uniknouti.

„Pro koho, Otylko, Ježíš Marjá, nemuč mne.“

„Nu, pro tvého souseda, pro pana Stehlíka...“

Karel rád by se byl opovržlivě, jedovatě zasmál, ale teď věru nebylo na čase smáti se. A svrbělo ho na jazyku cosi nevážného o matce dívčině, ale nechtěl Otylku uraziti, i překonal se. Ze všeho propuklo jenom:

„Pro pana Stehlíka!“

Řekl to tak, jakoby nechápal, kterak vůbec

může býti řeči o někom jiném, když je tu on, ač po celou tu dobu, co s Otylkou mluvil a potají se s ní scházel, nebyl naplněn jiným pomyšlením než na pana Stehlíka, jejž osud nebo ďas nastražil právě sem, do tohoto domu, v jeho sousedství a v nejbližší sousedství vdovy Hořínkové, matky Otylčiny.

Karel mlčel. A toto mlčení zase znepokojilo a trápilo Otylku. Neboť mlčí-li on, Karel, neví-li on, co by odpověděl, kterak má si o n a pomoci?

Utřela oči a podívala se na milence.

„Tak vidíš, Karle, proto musíme být opatrni. Proto zde mohu zůstati jen hodinu."

„Pana Stehlíka!" povzdechl Karel. „Pro Pánaboha, vždyť je o pětadvacet let starší než ty!"

„To mamince nevadí," odpověděla dívka.

Karel hryzl se ve rty. Mamince! Mamince nic nevadí, to se rozumí.

„Vždyť by mohl býti tvým tatínkem!"

„To mu klade maminka za přednost," odpovídala dívka. „Má prý rozum a vážil prý by si mne."

„Ne, nemá rozum," vyhrkl hněvivě Karel. „Kdyby měl rozum, šel by a řekl by sám tvé mamince: ‚Paní Hořínková, já jsem starý plešivec, který zmeškal přívoz, a uznávám, že se k Otylce nehodím. Chcete-li, aby byla šťastna, dejte ji Karlu Novákovi, který ji má k smrti rád. Pravda, má teď Novák jen osm stovek ročně, ale snad již od

nového roku bude mít tisícovku, pak dvanáct set a tak dál, pořád víc — no a — —"

„Nekřič, Karle," zhrozila se Otylka. „Kdyby tě tak slyšel — podívej se, zdá se mi, že má okna otevřená."

„Vždyť vidíš, že jsou tmava. V sobotu bývá v hostinci, před jedenáctou se nevrátí."

V tom okamžiku odstoupila temná postava od otevřeného okna pokoje, sousedícího s pokojíkem Karlovým. Ze rtů tohoto neviděného a netušeného posluchače vyklouzlo vzdechnutí a pravice jeho zdvihla se, by pohladila lysinu na hlavě.

Nebyl na špehách neviditelný ten muž; byl se právě vrátil domů, snad pro svrchník či pro deštník, a než rozsvítil, přistoupil k oknu, aby se nalokal svěžího vzduchu ze zahrad. Tak mimo svou vůli, zcela bezděky stal se svědkem dostaveníčka a posluchačem hovoru mladšího a šťastnějšího soupeře s Otylkou.

Po slovech mladíkových pocítil, jakoby mu cosi vězelo v hrdle. Polkl násilně i zvučně — a bylo velmi hořké, co polkl.

Dívka, upokojená ujištěním Karlovým, že se strany souseda pana Stehlíka je bezpečno, zeptala se náhle:

„Máš hodinky, Karle?"

„Proč, Otylko?"

„Abych věděla, až bude devět."

„Přece chceš utéci? Vždyť uslyšíme z předu, až maminka zazvoní na domovníka."

„Ne, Karle — ne, musím. Kdyby se tak probudil malý Pepa... Máš hodinky?"

„Ani by mi tu potmě nebyly nic platny," odpověděl Karel vyhýbavě, nechtěje se přiznati, k d e v tom okamžiku jsou jeho hodinky. „Ale nestarej se, uslyšíme bíti hodiny — — páně Stehlíkovy. Vždyť tak ráda slýcháš jejich krásný, hluboký zvuk."

Znělo cosi jako výčitka z posledních slov mladíkových, a Otylka pochopila.

„Mohu za to, že je slyším? Mám nenávidět i jeho hodiny, že se mi sám nelíbí za muže?"

Karel mlčel zatvrzele.

Ale temná postava v pokoji nad terasou učinila několik kroků ke zdi, sáhla do hodin a dotkla se kyvadla. Cvakot jeho utichl. Učinila tak ze zlomyslnosti, aby milenci, zvukem deváté nerušeni, mohli býti překvapeni matkou?

Po tomto úkladu potichu přisouvl pan Stehlík židli k oknu, usedl, opřel bradu o dlaň a díval se k nebi, na němž se byly roztřepetaly hvězdy.

*

Hovor s terasy, tu tlumený, tu hlasitější dále zněl do temna pokoje, ale neviděný posluchač buď neslyšel nebo neposlouchal. Přemítal o tom snad, jsou-li tak nezvratně pravdiva slova, jež byl nešťastný a přece o tolik šťastnější jeho soupeř k Otylce ve hněvu pronesl, že totiž on, pan Stehlík, zmeškal přívoz?

— — — — — — — — — — — — — —

Čas utíkal, náhle v tichu noci ozval se kdesi v dáli zvoneček. Slyšel to pan Stehlík ve světnici, ale zdálo se, že přeslechli varovný ten zvuk milenci na terase.

Teď se pan Stehlík kvapně vzchopil, vychýlil se, naslouchal — opravdu, ani Karel ani Otylka netušili ještě, že maminka se vrací. I pokročil muž ve tmavém pokoji rychle ke zdi, spustil kyvadlo, sáhl po paměti na ciferník, po paměti otočil rafijí, a krásným, hlubokým zvukem odbíjely hodiny — devátou.

„Můj Bože!" zvolala na terase Otylka. „Hodina pryč — s Bohem, Karle!"

Majetník hodin přes pochmurnou náladu nemohl se ubrániti úsměvu. Vždyť bylo dávno deset!

Poslední políbení, a drobné kroky Otylčiny cupaly vzhůru k pavlači, po pavlači, dvéře vrzly — byla doma. Současně vyšvihl se mladík s terasy na podezdívku a stejně tiše, opatrně, jak byl vyšel, vracel se do své světničky.

Bezděčný svědek dostaveníčka ještě naslouchal. Teprv teď třaskla v dáli vrata domovní a za chvíli potom dusaly těžší kročeje po dřevěné pavlači. Spokojeně si oddechl — matka Otylčina najde doma vše v pořádku a ni nezatuší, že zatím dceruška byla na vycházce, na dostaveníčku.

*

Když o chvilku později pan Stehlík se ubíral do své „sobotní" hospůdky — neboť doma by

dnes nebyl vydržel — uvažoval, že nezbývá jiného, než aby se vystěhoval.

„Sejde s očí, sejde s mysli," povzdychl po úvaze.

Jemu Otylka, on pak mamince Otylčině.

Nepoznané světy.

(V říjnu 1903.)

Dávno odešel předrahý můj druh Kamil v končiny, odkud není návratu. Deset let a více tomu ode chvíle, kdy vyhasly zraky jeho, kdy srdce dotlouklo, a přes to zdá se mi, že tuším jeho přítomnost, že z kteréhosi kouta světnice na mne pohlíží.

Ne ve chvílích rušných, kdy mne obklopuje rodina a kdy zní hlasitý hovor z několika hrdel, kdy vzplanou drobné spory dětí. Ale ve chvílích samoty, v hodinách nočních, kdy dávno několik těch drahých hlav je ponořeno v hluboký spánek a kdy bdím sám, mnohdy až v hodiny ranní.

Tichá noc kráčí nad Prahou. Již shaslo i poslední světlo na Petříně a téměř jeho utápí se ve tmě. Spí Praha, chvílemi jen ozve se zaječení kteréhosi nočního tuláka v dáli, chvílemi ozve se úzkostný, zoufalý skřek ptáka pode mnou v temných zahradách. Ptáka, jenž včera ještě zpíval táhlým tónem flétnovým, jako na pozdrav zapadající-

mu slunci a na shledanou s ním z rána. Ale rána se nedočká ubohý kos. Přepadla jej zákeřná kočka ve spaní a rdousí jej. Ještě skřek — a pták oněměl na vždy.

A jakoby i lípa malou tou tragedií ptačí byla vyrušena ze sna, mohutná koruna její zachvěje se nočním vánkem, zašumí drobnému pěvci pohřební píseň, tak tesklivou v nočním tom tichu. Stará, vysoká lípa, jejíž nejvyšší větve čnějí vysoko nad má okna a jejíž listí střásáno je znenáhla závany blížícího se podzimu.

V takovýchto chvílích samoty nejsem přece zcela sám. Nevidím ho, neslyším, ale tuším, jak sedí tam u skříní s knihami, beze zvuku otvírá příklopy, tiše vybírá maně tu onu knihu, přemítá její listy, vsouvá ji zas na místo a chápe se jiné.

Takto, právě takto vídal jsem ho přečasto v životě, drahého druha Kamila. Sedával tak u svých skříní, rovnal a prohlížel, nahlédl do knihy, přečetl několik řádek, zavřel, vložil a chopil se jiné.

Mnoho jich bylo, tolik, že by byly vystačily na život. Konečně mu byla nadešla doba, kdy si mohl koupit, co se mu zalíbilo zevnějškem, co ho lákalo jménem autora, tušeným obsahem. Knihový ten poklad se množil, stále přibývalo nových svazků. Působilo mu radost, kterak mu knihovna vzrůstá.

Avšak na p ř e č t e n í všeho, co snášel do skříní, na poznání všeho, co se tajilo v nesčetných těch svazcích, neměl předrahý Kamil času. Čítal pilně, když byl mlád a když poklad jeho byl skrovný,

čítal v dobách, kdy přece ještě zbylo po úmorných studiích kus času a kdy nebylo ani příležitosti ani prostředků, aby s časem tím jinak naložil. Ani nutkání. Nebo tehda byla mu kniha přítelem nejmilejším. A čítal touž knihu podruhé a potřetí, neboť nemohl získati jiných. A bylo jich mnohem míň za jeho mládí, stačil přečísti téměř vše, co tiskací stroje tehda znenáhla a pohodlně urobily. Potom však nastala doba, že dunivé ty stroje tiskáren vychrlily za týden více potištěného papíru než o nemnoho let dříve za celý rok, a čas Kamilův již nestačil na vše. Nestačil taky proto, že mu nadešel železný věk. Po úmorných studiích a po zápolení studentském o nutný chléb nastal nový, tuhý, úmorný zápas o chléb další ve vlastním, samostatném podniku.

Přibývalo knih, ale nepřibývalo dni ani o hodinu více, a když Kamil zavřel pisárnu, přinášel ještě do mládenecké světnice své náruč práce, aby ulevil zítřku. Ale zítřek byl jako dnešek a jako včerejšek. Práce bylo stejně, odpočinku vždy méně. Bylo starati se o chléb sobě, staré matce, starým sestrám.

Léta plynula, vlasy Kamilovy řidly, šedivěly, vrásek na čele přibývalo.

Byly skrovné chvíle večer a v neděli odpůldne, kdy otvíral skříně své a vybíral, co by četl. Ach, vše vábilo. Každá kniha vybízela: dnes vezmi mne.

Ale snad proto, že jich bylo tolik, zůstávaly všechny nečteny. Bylo jen jako mlsáním, jako drážděním, když drahý Kamil přečetl dvacet stránek

*

z této, dvacet stránek z oné, nebo když jen přemítaje listy zastavil se ve chvatu a namátkou tu z prostředka, tu z konce přelétl nějaký odstavec, některou kapitolu.

A zase vkládal na místo, šetrně, měkce, třeba spěšně. Nebo již zase volala práce. Ale vždy si sliboval:

„Jak jen trochu bude pokdy, tuto přečtu první."

Lety přibývalo těch „prvních" a ponenáhlu bylo jich tolik, co obsáhla celá skříň, i druhá, i třetí, všechny.

Život utíkal, železný věk nedopřával oddechu. Avšak drahý Kamil měl blahou těchu:

„Až mi nadejde doba odpočinku, až budu moci jíti do ‚své' pense, vím, jak strávím čas. Pak se dám do všeho, co tu mám, a budu číst, nepřetržitě číst. Jak se na to těším!"

Nebo tolik tušil, že co kniha, to zas nový svět. Žít s těmi hrdiny a hrdinkami, jejichž osudy se tají v oněch sevřených, nesčíslných listech! A státi přede všemi těmi novými objevy, o nichž zprávy uloženy na stranách zas jiných. A střídati a doplňovati si, přemýšleti a zažívati. Jen až nadejde žádoucí ta chvíle. Posud nelze, posud ne —

Ale ty dny odpočinku nenadešly mu. Co se tajilo v oněch stech svazků a svazečků, velkých i malých, zůstalo mu utajeno na vždy.

Nadešla nemoc, zdlouhavá, mučivá, a konečně stanula u jeho lůžka smrt.

A největší díl všeho, co v ladných vazbách

bylo srovnáno v jeho skříních a co mu kynulo na klidné požívání kdysi v letech odpočinku, zůstalo nepoznáno. Zraky vyhasly, ruka ztrnula, jiný neznámý a tajuplný svět se otevřel a ducha Kamilova pohltil.

Bývá mi, jakoby v nočních, tiše plynoucích hodinách skláněl se drahý Kamil nad mými skříněmi, do nichž přestěhovala se mnohá z jeho knih, a jakoby hledal ony z nich, jež ho nejvíce vábívaly. Chvatně přečítá názvy na hřbetech, bez šelestu chápe se svazků, rozvírá, přemítá listy, vkládá na místo, chápe se jiných.

Ale i tichá noc plyne jako rušný den a s ranním zábřeskem mizí tušený host, loučí se s nepoznanými světy svými.

Nebyl sám, ubohý Kamil. Mnoho je nás, kteří si schováváme, k čemu nedopřávají času míhající se dny plné lomozného neklidu a co nám na vždy zůstane světy nepoznanými.

Šibřinky.

(V únoru 1902.)

I.

Silněji a silněji bušilo to na uzavřený sluch spáče v koutě komnaty, jako hukot z daleka se přibližující, a z hukotu toho vytvářel se poslední jeho ranní sen. Viděl se — v tom snu — v nějakém elegantním pokoji, který jako byl jeho a zas nebyl, na všechen způsob však přece ve vlastním bytě, a dole ulicí rachotily kočáry, svážející samé tanečníky a tanečnice do nějakého plesu. Byly zavřeny všechny ty vozy — vždyť bylo v zimě, v masopustě — a přece připadalo spáči, že vidí jejich stěnami jako skrze skleněné tabule, a v kočárech, jak osvětlených, zářily jasné barvy hedvábu, atlasu, muselínu a všech těch podivných látek, zpola zakrývajících a zpola odhalujících půvabná, svůdná těla tanečnic. Tak lítostivo bylo ve snu spáči, že kolem těchto ladných postav dívčích otáčeti se budou všichni ti černí mladí mužové, kteří seděli zas v jiných kočárech, mladíci, na jejichž tvářích

viděl zřejmý výraz dychtivosti, těšení, a zatím on, starý mládenec, stojí tu ve svém chladném pokoji, do něhož se byl před chvílí s procházky vrátil, počte si v novinách, vleze pak za chvíli do těch studených peřin a — —

A hukot byl vždy silnější, a teď již měnil se v praskot, jako by se vozy v šíleném letu třístily, zaškubání kolem rtů, sen zmizel, oči se otevřely, spáč zíral udiven vzhůru ke stropu. Skoro se mu ulevilo, že sen pominul. Jsou to hloupé sny, které člověka přenášejí v život, jenž dávno odletěl.

Ale praskot nepřestával. Muž otočil hlavu, pohlédl do protějšího kouta — nu ano, tam praskal veselý oheň v kamnech.

Tak! Vždycky se honosil svým lehkým spánkem, vždycky dokazoval, že ho probudí myška, běžící přes podlahu, a dnes ho nezbudilo ani zavrznutí dveří, jimiž asi před hodnou chvílí byla vešla paní Maternová, jeho kvartýrská, ani šťourání v kamnech, ani přikládání. Arci měla paní Maternová hraničku třísek již od večera na roštu připravenu, pod hraničkou celé stlaní papíru na podpal a na hraničce uměle navršené uhlí, aby se hned nesesypalo a ohníček neudusilo, ale přece se všechno to rozdělávání ohně nemůže díti beze šustu. Inu, spal asi hodně tvrdě.

A podivná věc. Z toho snu zbyly ještě ty vlny muselínu. Rozvíjely se venku za okny do nekonečna a snášely se k zemi. Což přece ještě spí? Promnul si oči a pohlédl bystřeji. Ale vždyť sněží! A tak světlo, jasno bylo z toho sněhu. Probuzený po-

hlédl teď na hodiny nad pohovkou — bodejť by nebylo světlo! Vždyť je téměř osm hodin. To bude hezký hon, aby se rychle umyl, ustrojil a doběhl do kanceláře. Rovnýma nohama chtěl vyskočit s postele. Ale štěstí, že teprv chtěl. Neboť v tom klaply dvéře a vstupovala paní Maternová s tácem, na němž přinášela snídani.

„Šťastný dobrýtro, pane rado!" pozdravovala přívětivě. „Tak jdu právě v čas — než se pan rada umyje, kafíčko trochu vychladne. A máme to hezkou masopustní neděli, co?"

„Na moutě, vždyť je neděle!" tleskl se pan rada do čela. Pak arci není třeba tolik chvátati. Dosti času, přijde-li do kanceláře v deset. Neděle — a masopustní krom toho!

Paní Maternová postavila snídani na stůl u pohovky, sňala s věšáku župan, přehodila jej přes lenoch židle, přisouvla panu radovi trepky k posteli a šetrně odešla. Nebo teď bude pan rada konati obřad nedělního strojení.

*

Ale pan rada Jaromír Votava hned nezačal. Vzchopil se sice, aby se „vyšvihl" na koberec před lůžkem, náhle však vytřeštil oči a díval se upřeně do toho sněhu venku. Nebo toto byl vlastně okamžik, kdy se docela probudil. A na paměť i na oči vstoupilo mu vše, co se ode včíra večera událo.

*

Dlužno povědĕti, že rada Jaromír Votava byl zas v Praze teprv celé čtyři neděle. Před osmnácti lety odtud odešel, jako auskultant, někam až do hor, putoval z okresu do okresu, postoupil na adjunkta, zas putoval od jednoho krajského soudu k druhému, pak seděl posledních pět let jako tajemník někde na jihu, konečně ho udělali radou a konečně taky se pro něj nalezlo zase místo v kanceláři pražského zemského soudu.

To je sice pověděno několika slovy, ale bylo to po čertech dlouhé putování pouští, než se dostal zas do země zaslíbené, do Prahy. Arci, byl tím vinen trochu taky sám, vlastně docela, neboť sám žádal tehda na venkov, když se mu v Praze pohatil román, sotva jehož první kapitolu byl prožil. Nepoložili mu do náručí děvčátko, do něhož se zahleděl — a co by taky pouhý auskultant byl s děvčátkem dělal! — přetrhli to nějak páni rodičové, zabednili před ním roztomilou Martičku, a bylo to kus trucu, že mladý Jaromír Votava dal Praze vale. Tak tedy si ji nechte! Nu, nechali si ji, třeba ne na dlouho. Neboť brzy potom se vyskytl jiný, kterému ji bezpečně mohli dáti do náručí, poněvadž dovedl ženu uživiti.

Pak arci byl z auskultanta adjunkt atd., jak svrchu pověděno, ale krom toho se z něho stal zatvrzelý mládenec. Nedostal svoji Martičku: dobrá, nechte si všechny ostatní Marty a Martičky na světě! Ani se nestaral, kam ji větry zavály. Taková trpká ssedlina zbyla mu v duši.

Konečně tedy před čtyřmi nedělemi vrátil se

do Prahy, najal mládenecký byt — jaké přepodivné náhody! — zas u paní Maternové, u níž bydlil tehda, jako mladý auskultant, a rozděloval pak svůj život na tento pěkný, útulný pokoj, na kancelář u zemského soudu a třikrát v témdni na mládenecký kroužek pánů kollegů kdesi v plzeňské pivnici. Čert vzal ostatní svět. Až včera — —

*

Ano, včera.

Ráno včera podíval se do novin a jeho zraky utkvěly na zprávičce, že tedy dnes již jsou sokolské šibřinky.

V tom okamžiku vybavilo se mu, kterak před lety devatenácti byl také v šibřinkách, po prvé a naposled. A tam to bylo, kde se setkal se svojí Martičkou. Kde to je, kde to všechno je!

Ale pak, jak den ubíhal, vzmáhala se v něm podivná touha. Kterak pak ty šibřinky vypadají nyní? Zdali pak do nich ještě chodí taková mladá, hezká děvčátka, jako byla jeho Martička? A popadlo ho to odpůldne takovou silou, že neodolal. Podívá se do šibřinek. Dostane-li se tam?

Měl v kanceláři auskultanta, mladého divocha, jakým býval on tehda (a když se teď na toho ztřeštěnce podíval, věru skoro chápal, proč mu tenkráte nepověsili hned Martičku na krk), a ten panu radovi do večera opatřil vše. Stálo to pětku přispívajícího člena, stálo to lístek, auskultant přinesl panu radovi taky lepenkový nos s ohrom-

nými okuláry, fés — — a večer byl rada Jaromír Votava v šibřinkách.

Dlouho chodil s nosem a s fésem, až se mu kmitlo roztomilé poupě — Bože, takové poupě, a rozpustile zatahalo pana radu za lepenkový nos. Pan rada litoval, že ty prstíky nelapily ho za vlastní, od Pánaboha darovaný nos. A když se poupě kmitlo po druhé, rychle Votava strhl ohavný nos papírový, zapáchající beztoho barvou jako terpentinem, sňal fés, smáčkl vše, vstrčil do kapsy — a požádal poupě za taneček. A poupě šlo.

Tolik vyzvěděl: maminka trochu churaví, poupě sice zdráhalo se jít bez ní, ale již byl doma kostým, tetička se nabídla, že ji vezme s sebou, maminka na žádný způsob nechtěla přivolit, aby jí dcera přinesla takovou obět a zůstala doma, a poupě tedy šlo, rádo, to se ví.

Co všechno sám mluvil ve svém divném rozjaření, nepamatoval již rada Jaromír Votava, ale na něco vzpomněl: představil se zcela obřadně dívce a tázal se jí, kam ještě v masopustě půjde. Rozesmála se z té otázky. Kam by šla, když je dnes poslední masopustní sobota! A kdy ji tedy zas uvidí? tázal se dále. Třeba že zítra, totiž v neděli, řeklo poupě. To že by matinku nesmírně těšilo.

Věc podivná, že ho vše to nezarazilo včerejší noci, že taky se nepozastavil nad vlastním třeštěním, že si nepřipadal pranic směšným, když požádal poupátko o druhý a třetí taneček a dokonce když slíbil, že tedy p ř i j d e — ale když teď

na vše vzpomněl, skoro ho přešel mráz. Kriste Ježíši, co pak to vyváděl? Kam dal rozum? A vlastně k čemu vše to? Vždyť viděl dobře, že vlastně všechny tance, z nichž pro něj zbyl jen trošek, odnášel takový hezký, štíhlý mladík, oděný jako Arab, s nímž to poupě žertovalo a smálo se jak řehtačka — proč tedy sliboval, že přijde?

Každý jiný člověk snad by si tím nebyl tolik hlavu lámal a snad by si byl pomyslil: Ďasa, nepůjdu nikam! Ale rada Jaromír Votava nemůže takovýmto způsobem záležitost vyřídit. Ano, kdyby byl zůstal na zapřenou. Ale pověděl svoje jméno — a teď se pan rada drcl do čela — vždyť jí dal, pamatuje-li dobře, taky svoji visitku. Zavinilo to snad několik těch plzeňských, jež byl vypil dole v pekle? Či obestřel ho to princ Karneval svým čarovným a mámivým předivem?

V tom okamžiku nevěděl rada Jaromír Votava nic moudřejšího, nežli že se vrhl k umyvadlu a ponořil hlavu do studené vody.

Trochu se tím utišil, pravda. A když se oděl čerstvým prádlem a celý se ustrojil, a když se pak podíval do zrcadla, nepřipadalo mu již vše tak bláznivým, co v noci tropil. Vždyť není tak zle. Vždyť velmi dobře vypadá. Vždyť je mu teprve dvaačtyřicet let. A vždyť je, pro Pánaboha, radou! Však teď Martini rodiče, kdyby k nim přišel, nedělali by takovou drahotu a dali by mu tu Martičku — —

Teď ho srdce zabolelo. Kde pak je Martička! Osmnáct roků! Tehda jí bylo taky osmnáct. A jemu

čtyřiadvacet. Jaromír Votava kopl teď do zouváku, až k oknu odletěl. Proč vlastně se člověk nestává radou ve čtyřiadvacátém roce! Proč, ptá se? Proč pak se jím stává, když všechny ty roztomilé Martičky dávno přestaly býti Martičkami!

Sedl k snídani. Káva byla notně vychladlá, ale ať. Taky trochu jej ochladí.

Před ním ležely noviny. Ale ani po nich nesáhl. Nejspíš tam je referát o šibřinkách. Aby tam — pro všechno na světě — byla taky zmínka o jistém vážném pánu s velikým nosem, s červeným fésem na hlavě, a jak ten pán dokonce se odvážil na kvapík a jak — —

Nebo teď si vzpomněl pan rada, že to poupě mělo na ňadrech kytičku, a on byl tak opovážliv, že si jednu květinku utrhl, prý na památku — či zdá se mu to jen?

Vzchopil se, kráčel k věšáku, sáhl bojácně do kapsy fraku, a skoro se mu chvěla ruka, když vytáhl povadlý karafiát.

Tedy i to vyvedl!

Na dvéře bylo zaklepáno a na povel páně radův objevila se paní Maternová.

„Bylo dodáno toto psaníčko, pane rado..."

A ještě si k němu přivoněla, než je z ruky dala.

Adresa správná, ulice, číslo domu — všechno jako z adresáře. Což pak tohle taky řekl?

Rychle roztrhl obálku:

„Vážený pane! Nezapomeňte, že jste slíbil ve tři hodiny odpůldne navštívit včerejší šibřinkovou, ve vší úctě Vám se poroučející Esmeraldu.“

Pan Jaromír Votava hodil obálku do pece, vstrčil psaníčko do kapsy a díval se oknem, jak padá sníh.

„Něco jsem vyvedl —“ letělo mu hlavou, „něco jsem vyvedl — o čem teď nevím, co a jak by mně mohlo — — — —“

Ano, pan rada nevěděl skutečně nic.

II.

Jindy rada Jaromír Votava rád prodlužoval svoje nedělní jitro doma, jindy v neděli nespěchával příliš do kanceláře. Uvykl tomu na venkově a zachovával to i v Praze. Bylo tak příjemno v tom útulném, vyhřátém pokoji, tak opravdu svátečno, a pan rada věru se zlobil, že taky u soudů není zaveden posud naprostý nedělní klid, pro všechny, od sluhů až k panu presidentovi.

Dnes však nezdržoval se příliš a skoro byl povděčen tomu, že na něj připadá inspekce. Vzpomínka na události šibřinkové noci vyvrátila ho trochu z rovnováhy duševní, a psaníčko, jež paní Maternová přinesla, dodalo mu. Teď spěchal, aby se octl co nejdříve k kanceláři, neboť v kanceláři, u svého úřadního stolu, opatřeného komisním, erárním psacím zařízením, u stolu pokrytého akty, — tam byl tak docela svůj pokaždé, když ho znepokojila nějaká záležitost „mimoúřední' tou měrou, jako dnešní příhoda. Neboť jakmile usedl v těžké a nemotorné to křeslo v byró číslo 15, na němž sedávalo tolik radů před ním a bude zas ještě se-

dávati po něm (takový erární kus inventáře má nesmírně tuhé živobytí), nabyl pravidelně chladné krve a uvažoval o všem jako střízlivý kriminalista. Na tom bytelném křesle rozhodne taky dnes, co a jak dále.

Ještě, než vyšel ze světnice, sáhl v náprsní kapsu, má-li tam psaníčko „Esmeraldino" (aby je tak dostala paní Maternová do rukou!), zapjal kožich, podšitý křečkem, a vážně slézal se schodů.

Domníval se, že ho venkovské povětří nějak rozptýlí — ale šlakovitá příhoda nechtěla mu z hlavy. Stále na to myslil.

„Něco jsem si nadrobil!" peskoval se v duchu. „A hned napoprvé padl jsem do podivných rukou!"

Teď mu vstoupilo na mysl, že toto podivné psaní a vyzvání je vlastně neslýchanou věcí.

Vydechl z hluboka, rozhlédl se ulicí, přelétl zrakoma řadu postav, pospíchajících v mrazivém vzduchu, a snažil se pak hleděti tak do neurčita, což činil vždycky, kdykoli mu bylo třeba „protření očí". A již zase vrátil se ke své aféře. Jako kriminalista byl uvyklý pátrati po „kausálním nexu" — po příčinné spojitosti. Kterak že se má ten dopis ke všemu, co předcházelo?

Nu, ano, ptal se tedy poupátka (a teď mu to slůvko skoro bylo protivné), kam že ještě půjde letos? A když odvětila, že je téměř po masopustě, že již s neděle je popelec, projevil politování, že už ji neuvidí. A na to ona, že ji může viděti, bude-li chtít. A on, kde tedy, kam chodívá? Patrně to mělo být vyzváním na nějaké dostaveníčko.

Dostaveníčko! skoro se teď pan rada zastyděl. Je to věru nápad, umlouvati s takovou žabkou dostaveníčka, on, soudní rada! To je tak pro auskultanty, nu, řekněme, že snad i pro adjunkty, ale pro rady!

A tu milé poupě se tak poťouchle usmálo a řeklo, že bez matinky nechodí nikam, ale kdyby pánu na tom tak velice záleželo, viděti ji, promluviti s ní, — a rozumí se, i s matinkou — že by tedy mohl přijíti hned zítra, totiž dnes, v neděli.

Pan rada svraštil čelo, jakoby chtěl mozek přiměti ku pronikavějšímu zopakování všeho, co následovalo, a teď se mu v hlavě rozsvětlilo.

„Slovo s to! Přijdu tedy!“ byl odpověděl na její vyzvání.

Tak tomu skutečně bylo, vidí to jasně. Byl to následek všeho toho maškarního mumraje, řehotu, hudby, horka? Nebo — —

Pan rada zastyděl se teď podruhé, a silněji. Pravda, nebyla ta maškaráda bez účinku, takové hromadné třeštění je jako vír, jímž byl zachvácen taky on, ale hlavně, — hlavně — —

Hlavně to přece bylo jen výborné plzeňské tam dole! A to bylo příčinou studu páně radova. Kolik již obviněných stálo před ním za všechna ta léta, co soudil; kolik jich se vymlouvalo, že nevěděli, co dělají, že nad míru pili, než se dopustili skutku, pro nějž je státní zástupce poháněl k zodpovědnosti, a nejen pan rada, nýbrž všichni jeho soudruzi, všichni přísedící senátu vždy se tak

pohrdlivě usmívali, poněvadž pokládali každou takovou omluvu za výmluvu. Neboť psychologie soudcovská vyžaduje vždy opici jako trám, aby mohlo býti dopuštěno, že se čin stal v nepříčetnosti. A teď pan rada Jaromír Votava dopadl se při tom, že taky následkem nadmírného požitku plzeniny (a zákon věru nerozeznává, čím se má člověk opojiti!) vyvedl cosi nemoudrého. Lze o něm říci, že měl opici jako trám? Může si to sám doznati?

Nikoli! Vědomí důstojnosti vzepřelo se v panu Jaromíru Votavovi. Nikterak nebyl opojen, nanejvýš — nanejvýš! — poněkud rozjařen.

Pozorovala něco takového roztomilá ta slečinka?

A jaká pak to vlastně byla slečinka, že jej hned zve! Toť je neslýcháno! Pravda, na venkově, všady, kde byl, zvávali ho do domu, ale činily tak vždy matky, někdy také otcové. Však se chránil, aby někam nevlezl. Ale pozvali ho někdy, když miloval Martičku, její rodičové? Ani jim nepřipadlo. Vlastně jim nesměl na oči.

Pravda, pan rada si teď nepřipomenul, že je nesmírný rozdíl zváti pana auskultanta nebo pana radu. A byť i si byl připomenul, ten rozdíl mezi auskultantem a radou bývá důležit pro rodiče, málokdy pro dcerušky. V jistém věku všem dívkám jsou dietní třídy nesmírně lhostejny, a pravidelně u nich mívají auskultanti přednost před pány rady.

Tak tedy on zamýšlel vlastně dostaveníčko,

vracel se pan rada k svému šibřinkovému dobrodružství. A tu ho pojal stesk, neboť vzpomněl na někdejší dostaveníčka s Martičkou. Chodíval tam za ní, vzhůru Ječnou ulicí, k Slepé bráně, a pak v pravo Sokolskou třídou, opuštěnou tou ulicí podél hradeb, až ke Karlovu a dále, a v těch místech čekávala Martička. Byli tam bezpečni, po neděle, po měsíce, tam nepotkali nikoho „z Prahy", bylo to jako na venkově. Jaké to bývaly slastné hodiny! S výstupku, kde se hradby skoro v pravém úhlu ohýbaly dolů k Horské ulici, hledívali spolu do nuselského údolí, na Folimanku, dále vzhůru na Bělku, k Vyšehradu, blouznili, slibovali si, tulili se k sobě — a skoro někdy musil sám připomínati Martičce, že je čas k návratu, aby doma u nich nepojali podezření. Nic to nespomohlo. Přece na to jednou staří padli a bylo po procházkách v nejzazším tom koutě Nového města. Když se mu prvý ten milostný sen ztroskotal, ještě několikráte tam zabloudil mladý auskultant Votava s hořkými pocity, a když odcházel z Prahy tehda před osmnácti lety, posledně tam zašel podvečer a dokonce si tam poplakal.

Takové vzpomínky jsou nevyhladitelny. Když se rada Votava po osmnácti letech vrátil do Prahy, zamířil — sotva spravil nejnutnější záležitosti — rovnou v ta místa, hnán puzením neodolatelným. Ale nesmírný stesk padl mu do duše, když shledal, že zatím zmizela Slepá brána, zmizely i hradby, a někdejší to tiché místo, kam se zamilované párky vůbec uchylovaly, změnilo na-

*

prosto svoji tvářnost, že se v něm ani nevyznal. Nebetyčné domy, plné kaváren, vináren, výčepů! Stavební epidemie sfoukla mu jeho idyllické zákoutí. Pozbyl Martičky — ale když viděl, že bylo spláchnuto i to dějiště jeho schůzek, slibů, přísah, že zmizela cesta, kdysi travou zarostlá, na níž tolikráte byl zlíbal předrahou Martičku, připadalo mu, že svoji lásku pochovává po druhé a na vždycky. Ani památky ze všeho nezbylo. Kéž by tam byl nechodil!

A s tím poupětem zamýšlel tedy dostaveníčko? Kam by musili jíti, aby se ukryli zrakům zvědavců? Aby ho tak byl potkal někde pan president! Pan rada při tom pomyšlení zašil sebou v kožiše.

Ale již taky došel k soudní budově. Portýr v předsíni salutoval, pan Jaromír Votava prošel zasklenými dveřmi, vystoupil do druhého patra a vkročil do své úřadovny.

Tu seděl již u stolu druhého, ještě komisnějšího, než byl radův, auskultant Mrkvička. Nejspíše klímal nad svým papírem, neboť sebou prudce trhl, když rada otevřel dvéře.

Jaromír Votava zarazil se. Na svého auskultanta nadobro byl zapomněl. A teď nechápal, kterak že mohl zapomenouti. Neboť Mrkvička taky byl včera v šibřinkách, dokonce snad i je členem zábavního výboru. Ani se pan rada nerozpomínal, zdali se tam spolu setkali. Přece by to plzeňské — — —?

Viděl auskultant j e j, pana radu? Pozoroval dokonce, jak se plaší za tím poupětem? Radovi

bylo horko, rychle svlékal kožich, ale horko bylo mu i pak.

Mrkvička byl zdvořile pozdravil, ale již zase chýlil se nad svým archem jako v nejhorlivější práci. Rada věděl arci, že nedělá nic. Byli by taky blázni, auskultanti, aby se dřeli ještě v neděli, ale hlavně po šibřinkách. A Mrkvička tam byl jistě do rána, do posledního zvuku hudby, a nejspíše pak šel někam na dršťkovou polévku. Chodívá se tak ze šibřinek.

Má rada mlčet? Má mluvit? V rozpoložení, v jakém byl, a v situaci, v jaké se octl, rozhodl se, že lépe je mluvit a co nejkamarádštěji. Snad z Mrkvičky něco vytáhne. Ačkoli mu bylo úzko, co by mohl vytáhnouti.

„Tak co, kolego, jak to dnes chodí?" spustil velmi vlídně.

„Nic nového, pane rado," odpovídal úslužně Mrkvička, a než se obrátil k radovi, několikráte silně zamrkal, aby vypadal „vyspaleji".

„Bendil jste, bendil," hovořil pan rada, „co? Málem že byste byl sokolovnu vzhůru nohama obrátil."

Mrkvička překvapen podíval se na radu. Jakže, pan rada ho pozoroval?

Rozumí se, že nepozoroval, když se měl starati o své poupě. Ale Jaromír Votava uchýlil se ke lsti. Je lépe, předejde-li auskultanta a zmíní-li se, jak ten vyváděl, čímž seslabí vlastní svoje vyvádění, ač bylo-li vůbec takové, že si ho mohl někdo všimnouti. Ostatně, čert věř těm mladíkům.

Mívají oči všude, a zvláště vědí-li, že tam mají „starého".

„Bylo to velmi hezké," povzdychl si auskultant. „Myslím, že takové šibřinky ještě nebyly."

Což si mladá krev myslívá o každém plese, zvláště je-li tam někdo, kdo jí září do života auskultantského světlem spasné hvězdy. Mrkvičkovi patrně taky nějaká hvězda zářila.

„Zdá se mi, kolego, že jste si počkal až na sousedskou," poznamenal pan rada.

„Ta byla nejkrásnější," zavzdychl zase Mrkvička. „Pak teprv se mohlo tančit, jak náleží."

„Pravda," přisvědčil pan rada, „dřív to bylo samé cloumání."

„Myslil jsem si, že to pana radu netěší," řekl Mrkvička. „Již o čtvrté jste ráčil odejíti."

I hlehle, kterak si auskultant na něj dozíral, pomyslil rada. Ví, kdy odešel.

„Taky se musí člověk vyspat," kolego," vysvětloval Mrkvičkovi. „A budu ještě dnes dohánět."

„Ale dobře se bavil pan rada, pravda-li?" osmělil se auskultant. A řekl to tak nevinně, jakoby se toho jen domýšlel.

Jaromír Votava podíval se po něm zkoumavě, ale Mrkvička byl již zas odvrácen.

„No, je to bláznění," řekl rada. „A člověk aby taky bláznil — když do toho padne. Bylo tam několik známých..."

Zalhal si rada Votava. Nesešel se tam s nikým známým. Pravda, viděl několik tváří pově-

domých, ale jen povědomých. Vždyť dlouholetý pobyt na venkově všecky jeho pražské známosti přetrhl. Teprv je zase bude shledávat.

S panem radou dnes byla řeč. A tak si Mrkvička dodal odvahy.

„Ale všechna úcta, pane rado! Ráčíte být výborným tanečníkem."

Tohle Mrkvička taky ví? otvíral rada oči. Ó, teď tedy jen zchytra na něj.

„Býval, kolego, býval," řekl kamarádsky. „A tak jsem chtěl zkusit, jak to chodí. Vždyť víte, jak říkali ti vojáci Napoleonovi: stará garda se nevzdává!"

„Ne, pane rado, toho by taky byla věčná škoda!" řekl nadšeně Mrkvička. „A kdyby pan rada takhle častěji se podíval na ten život, jistě by ho to těšilo. Ostatně, nyní ráčíte býti členem — v pondělí máme dozvuky šibřinek. To bývá velmi elitní zábava. Je toho méně, tančí se lépe..."

„Inu, čert ví, co se nestane," odpovídal pan rada, aby vůbec něco řekl.

Chvilinku mlčel auskultant, ale náhle se otočil a pronesl přízvukem lichotivým:

„Že se pan rada zmínil o té staré gardě: stará garda vítězila — a pan rada tančil s maskou téměř nejkrásnější..."

V Jaromíru Votavovi skoro dech se zatajil. Tu to jest! A jakkoli se umíval ovládati při výsleších s nejzatvrzelejšími zločinci, teď měl co dělat, aby zachoval zdání lhostejnosti. Přeložil ně-

jaký akt, zdvihl nůžky a položil je o kousek dále a řekl:

„Pěkně byla ustrojena, vkusně — a nebylo to nic vypůjčeného...“

Pomlčel. Ač se nedíval na Mrkvičku, cítil na sobě jeho pohled, i dodal:

„Kdo pak je to?“

„Nějaká slečna Novákova, pane rado. Z Vinohrad.“

„Novákova?“ protáhl pan rada. A přece neslyšel to jméno poprvé. Vždyť mu je povědělo poupě již na šibřinkách, a na ranním dopise zas bylo napsáno zcela dole, i s ulicí a číslem domu.

„Novákova, pane rado. Přední rodina, velmi přední rodina,“ sesiloval Mrkvička, „povídali to tam v šibřinkách.“

Přední rodina. Velmi přední rodina, opakoval si pan rada v duchu. Divná věc, že mu za maličkou chvíli noční dobrodružství nepřipadalo tak ukrutným, jako ráno a jako ještě na cestě do kanceláře. Ale je-li to velmi přední rodina, skoro pořád nechápal a vlastně teď teprv nechápal její pozvání. Kmitlo-li mu před půlhodinou mozkem, že to vypadá skoro jako léčka, jako past na něj nastražená, připadalo mu teď psaníčko její a pozvání výstředním. Jakživa ho neviděla!

Jaromír Votava vstal, sáhl do kožichu, a pan auskultant Mrkvička dostal vybrané trabuko. O jedenácté hodině řekl mu rada, že netřeba, aby se zdržoval do poledne, že může odejít, čehož Mrkvička s radostí uposlechl. O dvanácté vybral

se pan rada k obědu u Choděry, o hodině s poledne byl již doma. O půl druhé přinášela paní Maternová černou kávu, o druhé hodině pan rada pečlivě si myl ruce, brousil nehty, česal vlasy, čechral vousy.

O chvíli později vstoupila paní Maternová, aby ještě přiložila do kamen, neboť venku přituhovalo, a byla velmi překvapena, že pan rada neleží na pohovce, že nečte noviny, ale že jest oblečen, v kožiše, pod nímž svítil nový hedvábný šátek přes límec košile, a že právě se chápe ebenové hole.

„Tak, tak, paní Maternová, přiložte hezky — a později můžete zas. Vrátím se za nedlouho, ať toho tepla užiju."

A pan rada vyšel z domu.

Že se pan rada pečlivě upravil, stalo se jen pro „všechny případy". Neboť ve chvíli, kdy odcházel z domova, nezamýšlel nikterak jít někam na návštěvu. Co hodlal podniknouti, byla rekognosce, zkoumání, výzvědy. Hnul se v něm — tolik si přiznával sám — vyšetřující soudce. Jinak věru ho nenapadá, aby tak někam vpadl plnými dveřmi, vždyť by se mohl státi směšným. Taky že nevpadne.

Ale kdyby v tom okamžiku před něj byli postavili krucifix a dvě svíce, aby odpřisáhl, že tedy opravdu nevpadne a že se za nedlouho vrátí, není jisto, zda by byl pan rada přísahal. Neboť věděl dobře, co přísaha znamená.

III.

Volně stupal rada Jaromír Votava od bytu svého v Jungmannově třídě ke Karlovu náměstí a Žitnou ulicí vzhůru k Vinohradům. Mohl sice nadejíti si ulicí Palackého a Školskou, času však bylo dost, i zamířil cestou delší. Taky proto, že na delším pochodu mohl déle uvažovati, co a jak dále.

V Žitné ulici vstoupil do trafiky. Měl ještě několik doutníků v tobolce, ale učinil zastávku, aby cíl cesty zas o chvíli oddálil. Zdlouhavě vybíral, úmyslně platil bankovkou, aby ho taky dodávání drobných zdrželo, a pomaloučku zachumlával se v kožich, pomaloučku oblékal a zapínal rukavice. Než se docela upjal, použil ještě okamžiku, sáhl v záprsí po dopise a přečetl si poznovu adresu na dolním okraji, aby si ji dobře vštípil v paměť. Dobrá, teď už jí nezapomene. Balbínova ulice, čís. 17.

Pan rada nevyznal se v topografii vinohradské. Nové to město bylo vyrostlo právě v letech, která strávil na venkově, a za nic na světě nemohl si

pamatovati všechna ta jména, jimiž se ulice vinohradské honosily. Když tak o nějaké zavadil v aktech nebo v novinách, nebo když je zaslechl za hovoru v plzeňské pivnici, připadaly mu Vinohrady jako nějaký konversační lexikon nebo ještě spíše jako pomocná učebnice literární historie.

„Do toho se již nevpravím," říkával si, „s tím nutno vyrůst..."

Tak neměl ani potuchy, kde jest ulice Balbínova. Nu, doptá se. A je-li to nějaká ulice zastrčená nebo dokonce podezřelá, ani do ní nevkročí. Na žádný způsob nestane se obětí nějaké mystifikace. Nováková! Takové jméno není žádnou zárukou. Nováků je v Čechách padesát tisíc, ne-li víc. Hledejte pravého. To je tak všeobecné jméno pro nějakou povídku nebo humoresku. Kolik jen sám odsoudil Nováků a Novaček, a kolik jich vyslýchal jako svědky. A skoro v každém divadelním kuse ze života vyskytuje se nějaký Novák. Arci povídal auskultant Mrkvička, že je to přední vinohradská rodina. Ale Jaromír Votava připomenul si, že v nějaké statistice četl kdysi o čtyřiceti tisících obyvatel na Vinohradech. Mezi těmi bude Nováků!

Pan rada octl se již na rozhraní Prahy a Vinohrad. Od Musea supali drobní tři koňové, táhnoucí vagon tramky do kopečku. Z nozder šlehaly jim proudy páry jak z lokomotiv.

Na zdařbůh kráčel rovně vzhůru, do třídy Palackého. Když minul postavy dozorců při po-

travní dani, připadalo mu zdejší proudění lidstva již zcela jiné než v Praze. Je na předměstí, pravda.

Nějaká tíseň na něj padla. Nebylo by lépe, aby se na patě otočil a vrátil domů? Ale co tak uvažoval, stále kráčel v před. Jaký pak má vlastně smysl, jaký účel tato výprava? Což pak cítí ke včerejšímu poupěti něco podobného, jako kdysi k Martičce? A najednou si pan rada doznal, že skutečně všechno, co se událo včera v šibřinkách, bylo výbuchem pouhé masopustní nálady. A teď mu připadalo, že vidí zcela jasně, kterak mu ten mladý Arab děvčátko jen tak půjčoval, vždy na chvíli, jako hračku.

Na prostranství za kavárnou Demínkou, do něhož ústí tolik ulic, spatřil rada policejního strážníka, „posta".

Pokud mohl nenápadně přiblížil se k němu a otázal se ho, ve kterých končinách je Balbínova ulice.

Strážník mávl rukou vzhůru a řekl:

„Tamhle ta na levo — ťo je Balbínova."

Pan rada poděkoval a oddychl si. Vida, tedy žádná zastrčená ulice. Naopak, v nejbližší blízkosti samé Prahy. Půjde jen tak mimo, jen tak do ní mrskne okem. Vlastně nechce nic jiného.

Jak se k ní blížil, vtiskl cylindr hlouběji do čela, jakoby spouštěl hledí, a když se octl na samém rohu, podíval se do ulice kosým pohledem, jen tak pod střechou cylindru.

Ulice Balbínova byla téměř prázdna, pan rada viděl dvě řady vysokých domů, skoro všechny tem-

ného nátěru, což jim dodávalo vzhledu elegance. To je jisté: zde nebydlí žádná chamradina, usoudil rychle rada, řídě se vnějškem budov. Již docházel rohu protějšího, hned bude za ním.

Ale tu, dva kroky před rohem, jakoby ho kdosi byl chopil za rameno a v pravém úhlu jím otočil, změnil pan rada směr cesty své — a byl v ulici Balbínově. Bylo to neodolatelné puzení vnitřní, jemuž se nemohl ubrániti.

V tom okamžiku taky již se trhalo pásmo jeho úvah, až posud zcela střízlivých, a v mysli páně radově vyhouplo se číslo 17. — veliké, ohromné, jako jediné vodítko dalšího jeho počínání. Pan rada nehledal ho, ale když kousek cesty popošel a jako mimo pozdvihl oči k průčelí jednoho z elegantních těch domů — ejhle, tu nad vraty skvěla se číslice 17. A bylo to zas jen účinkem onoho neodolatelného nutkání vnitřního, kteréž si Jaromír Votava nemohl vysvětliti — a nebylo taky času na dlouhé kombinace — že v tom okamžiku zahnul a vstoupil do vrat, do chodby domovní.

Teď teprv jakoby si byl uvědomil, co se stalo, zastavil pan rada a byl by se rázem obrátil a prchl, ale když se podíval do průjezdu, viděl naproti sobě hřmotného, ramenatého muže. Muž ten stál tu ve vestě s rukávy měchatými, atlasovými, prošívanými, a jen v takové teplé vestě, vatou proložené, mohl si tu po nedělním obědě v únorovém chladu klidně pokuřovati z dýmky, jejíž dýmání patrně manželská polovice ve světnici mu netrpěla. Hlava mužova byla pokryta sta-

rou, ohmatanou tureckou čepicí beze střapce, pod čepicí přetékaly husté, prokvetalé kučery, a silný, hustý, rovněž prokvetalý vous vroubil jeho tvář.

Z celého vzezření mužova, zvláště však z důležité, zřejmě naduté tváře jeho uhodl pan rada, že má před sebou domovníka čili správce domu, jak se ihned v duchu opravil. Neboť pan rada po dlouholetém kancelářském zvyku svém přesně rozeznával všeliké stupně lidských hodností, a domovník byl v jeho očích tak trochu úřadní osobou.

A že stál před takovou osobou, bylo taky příčinou, že neuprchl, jak mu první vnuknutí našeptalo. Kterak by vypadal v očích domovníkových? Zda by přísný ten muž nemohl se právem domnívati, že se sem vloudil s úmyslem nekalým? Ale takové podezření v nikom nesmí vzbuditi on, rada zemského soudu!

Jakoby tušil rozpaky neznámého pána, díval se domovník na radu pohledem pronikavým, tázavým, donucujícím k nějakému vyjádření.

A pan rada, který na takovéto setkání nebyl připraven, vyhrkl:

„Bydlí v tomto domě paní Nováková?"

Že se neptal po panu Novákovi, jak by se vlastně bylo slušelo, vyplývalo z okolnosti, že včerejší šibřinkové poupě mluvilo jen o matince a že taky v ranním dopise jen o ní se zmínilo. Tak to uvázlo v hlavě Jaromíra Votavy.

Po té otázce změnila se nápadně tvářnost nehybného, zkoumavého domovníka. Levice vytrhla dýmku z úst, pravice strhla čepici s hlavy, trup

ohnul se v oblouk a drsný hlas domovníkův snažil se zníti nejlíbeznější toninou, když odpovídal:

„Paní domácí — prosím, vašnosti — v prvním poschodí.“

A mohutná postať domovnická posunula se ze středu chodby ke zdi, přimáčkla se na ni, jakoby si chtěla vyhloubiti výklenek, aby ještě více místa měl pán, který se po domácí paní táže. Nebo teď již věděl domovník: to je nějaká návštěva. A snad očekávaná. A viděl, že to jest elegantní pán. V kožiše, v ruských lakýrkách, v cylindru. Neboť toho všeho všiml si teprve teď, když bylo proneseno jméno paní domácí. Je známo, že jinak vítá domovník hosty pouhých nájemníků a jinak hosty domácích pánů.

Po uhnutí domovníkově, po tomto nevysloveném pobídnutí „račte dále“, nezbývalo věru panu radovi nic jiného, než aby šel. Aniž při tom pomýšlel, kam, aniž uvažoval, co řekne, aniž tušil, jak odejde.

Kráčel dál, zahnul na široké, mohutné žulové schodiště a vystoupil do prvého patra. Připadalo mu, že domovník po prstech neviditelně jde za ním, aby se přesvědčil, kráčí-li taky pán, kam mu byl ukázal.

Hned na prvých dveřích od schodů v pravo lpěla smaltová tabulka s nápisem M. Nováková, a v opažení dveří svítil žlutý, mosazný terč s kostěným knoflíkem uprostřed. A teď již neuvažoval, neotálel. Jakoby jednal pod neodolatelným účinkem hypnosy, sám nevěda, proč tak činí, vztáhl ruku,

stiskl knoflík, a za dveřmi zadrčelo elektrické zvonítko. Brzy potom ozvaly se kroky, dvéře se otevřely a z úst služky v čistotném nedělním úboru zaznělo radovi vstříc:

„Rukulíbám, milostpane."

„Milostpaní doma?" řekl Jaromír Votava hlasem stísněným — a neměl v tom okamžiku přání vroucnějšího, než aby dívka odpověděla, že „páni odešli".

Ale neřekla to. Naopak, otevřela dvéře do kořán, ustoupila za ně a řekla:

„Račte dále, milostpane, tuhle — do salonu."

A pan rada Jaromír Votava octl se v saloně mírně vyhřátém.

Všechny salony bývají obyčejně studeny, ledovy. Tuto ve vysokých, bílých kamnech v koutě u dveří praskal oheň. Pan rada byl očekáván.

Kterak ho mohli s takovou jistotou očekávati, když před čtvrhodinou, ba, před pěti minutami ještě sám nevěděl, že pozvání vyhoví? Jen tak jako ze vzduchu chytil pan rada, že jisté nevypočítatelné věci jsou pro jisté lidi vypočítatelny. Tuto bylo něco takového. A pan rada, starý ten kriminalista, užasl nad řetězem náhodných okolností i pouhých nálad okamžitých, z nichž by žádný matematik nebyl svedl nějaký spolehlivý výpočet, a kteréž přece ve svém celém pochodu vedly k jisté logické uzávěrce. Zde stojí v saloně — to je výsledek kombinace. Čí? Což ta žabka je tak zkušená? Má takovou znalost lidí? A dovede po-

čítat i s nepředvídanými náhodami? Či postavila sama toho domovníka do průjezdu?

Jen že měl tolik času, aby to domyslil, jen že odložil cylindr na nízké křeslo proti kamnům, když se otevřely dvéře vedlejšího pokoje a vstoupila dívka — včerejší jeho poupě. Byla to táž mladá hlavička, jako včera v šibřinkách, a přec vypadala mnohem vážněji v občanském úboru svém, než jako včerejší Esmeralda. Měla dlouhé šaty, i zdála se radovi taky o půl hlavy vyšší. A přece to bylo pouhé dítě — mohla být jeho dceruškou. V očích jí šelmovsky zablesklo, když spatřila radu, ale z hlasu jejího vyznívala upřímnost, když hosta vítala:

„Tedy pan rada přišel! Buďte nám srdečně vítán!"

A bez ostychu podávala mu ruku, jako starému známému.

Tímto přivítáním vzpamatovala Jaromíra Votavu. Bylo mu, jakoby jej tonoucího byli vytáhli do člunu. Z celého zjevu jejího i z několika těch slov vanula upřímnost a bezelstnost mladého srdce i duše, pravá přirozenost, prostá vší přetvářky.

Rada stiskl jemně malou její ruku a nebyl si ani vědom, že trochu lže, když odpovídal:

„Pokládal jsem za svoji povinnost přijíti, rozmilá slečno, abych vám složil poklonu, tím spíše, když jste včerejší své pozvání opakovala dnešním ranním lístkem. Za milou povinnost, slečno, neboť naše seznámení v šibřinkách — smím-li to tak nazvati — bylo tak nahodilé, prchavé, a po tom, co

jsem k vám byl pronesl, toužil jsem po příležitosti, abych vám ve vší úctě řekl, že to byl následek opojivého toho reje, kterýž taky mne zachvátil. Přicházím, abych vám poděkoval za vzácné tanečky, jimiž jste mne obdařila — zmizela jste mi tak náhle, že jsem to nemohl učiniti v šibřinkách — a poprosil za odpuštění, jestliže jsem se nechoval právě tak, jak bych se byl choval za všech jiných okolností. Slečno, omlouvám se všemohoucí vládou ztřeštěného prince Karnevala..."

Řekl to jedním dechem a nic se nedivil, kterak mu rázem vstoupilo na jazyk vše, čím mohl tuto návštěvu odůvodniti.

„Nemáte se z čeho omlouvati, pane rado," odpovídala dívka roztomile. „Sama jsem byla rozpustilá způsobem, jakým jsem na sebe upozornila. Tím více těší mne, že jste přišel."

A tlumíc hlas, dodala:

„A jsem vám nesmírně vděčna, že jste přišel, ani nevíte, jak. Matinka nebyla by mi prominula, kdyby můj lístek byl zůstal nepovšimnut, a já sama byla bych se velmi styděla. Děkuji vám."

A teď chopila dívka pravici jeho oběma rukama a tak upřímně jí potřásla, až se srdce páně radovo zatetelilo. V tom okamžiku připadlo mu, že by tato Esmeralda nemusila mít žádné maminky, ani tatínka, a že by s ní přec vydržel hodnou chvíli hovořiti v tom útulném salonku. Ale když se zmínila o mamince, musí jí následovati.

„Paní matinka již se zotavila, slečno?" otázal se.

„Docela, pane rado. A hned se objeví. Prosím, sedněte, pane rado. A svlékněte kožich..."

„Dovolíte-li, slečno," řekl rada váhavě, a teď zase ho přepadaly rozpaky. Což pak s ním ty dámy obmýšlejí? Jak dlouho zde má zůstat? A kde je pan Novák?

Ale již nemohl jinak. Smekl tedy s rukou rukavičky, svlékl kožich a popošel do kouta, aby jej přehodil přes lenoch křesla, na něž byl položil cylindr.

Když se obrátil, viděl, že je v komnatě sám. Dívka byla zmizela, nejspíš aby tedy maminku přivedla. Zraky páně radovy roztěkaly se salonem. Byl naplněn vkusným, elegantním nábytkem, jakým zámožné rodiny opatřují byty své. Podlaha byla pokryta jediným velikým kobercem, po celé šíři i déli pokoje. Na pohovce ležel perský koberec tlumených, temných barev. Na stěnách rozvěšeno bylo několik pěkných obrazů, originálů, i nějaká kopie starého mistra. Nad pohovkou odbíjely právě krásné hodiny v ořechové skříni hlubokým, líbezným zvukem půl čtvrté.

Oči Votavovy zabloudily nyní do hlubokého vyzdění pravého okna, v němž ve prostém hnědém rámci visela jakás podobizna. Rada popošel o tři, čtyři kroky, hledě pronikavě na podobiznu, a teď — bez ohledu, zdali slušno, nebo neslušno — rychle dokročil až k obrazu. A tvář jeho pokryla se výrazem nesmírného úžasu.

Jaká přepodivná náhoda! Toť obraz jeho Martičky, jeho někdejší milované Martičky, jak vypa-

dala tehda, když ji seznal, když s ní chodil, když s ní osnoval tajné, blažené schůzky své v Sokolské třídě, u Karlova, v tom osamělém zákoutí Prahy!

Kterak se sem dostala? Jest u jejích příbuzných?

Zas vystoupily před ním všechny ty dávno minulé, šťastné okamžiky, zas objevilo se mu plnou silou, co znamenala pro něj ztráta její a co znamenala pustota celého jeho dalšího staromládeneckého života po dnešní den. Kam se poděla, kam ji zavál osud? Neboť Jaromír Votava nikdy po tom nepátral, nechtěje probouzeti v srdci pocity nezkojitelné, tužby nesplnitelné, nechtěje jitřiti starou, snad již zhojenou bolest.

Dnes, v okamžiku, kdy podstupuje tak podivné dobrodružství, jehož konečného účelu sám se nemůže domysliti, vstupuje mu obraz její na oči. Na výstrahu snad?

Ještě hleděl Jaromír Votava na podobiznu, když cvakly dvéře a do salonu vstoupila ztepilá paní. Votava rychle couvl od podobizny, ale dáma již ho byla postihla v jeho postoji a pozorování, sličnou její tváří kmitl se lehký a radostný úsměv.

„Vítám vás, pane rado..."

Jaromír Votava vzhlédl, a jestliže se byl již vzpamatoval z úžasu prvého, podlehl nyní novému, ještě mocnějšímu. Neboť stál tváří v tvář — své Martičce. Vystoupivši z obrazu, stála před ním živá, svěží, dýšící.

Poznal ji okamžitě. Nezjevila se sice ona dívčí, útlá postavička, jak ji znával. Plné vyzrání ženské

krásy bylo vyplnilo všechny tvary, ale k oblosti úměrné. Postava její posud byla štíhlá, o její tváři pak nemohl si Votava doznati, že sestárla, ale že zvážněla.

„Vítám vás — —“ opakovala paní.

Jaromír Votava všecek se rozechvěl. Chtěl učiniti krok, ale stál jako přimrazen. Pohlížel na paní v nesmírném zmatku, ale zároveň jakoby z jeho očí mluvila výčitka: Proč jste mi připravila tato muka?

„Milost — paní...“ pronesl hlasem rozechvělým.

Paní Marta viděla, v jakých nesnázích tone její host, a že jest nejvyšší čas, aby mu pomohla. I přistoupila k Jaromíru Votavovi, podala mu ruku, stiskla upřímně jeho pravici a tázala se:

„Tedy jste pranic netušil, pane Jaromíre?“

„Pranic, milostpaní, pranic,“ vydechl rada. „A kdybych byl tušil, nevím, zdali bych se byl odvážil překročiti práh domu vašeho a vstoupiti k vám. Kdybyste věděla, jak jste ve mně všechno vzbouřila. Vy — vy — kéž bych se nebyl vrátil do Prahy...!“

„Tak málo potěšení vám připravuje setkání se mnou, pane Jaromíre?“ pronesla paní s žertovnou výčitkou.

„Paní Marto,“ odpovídal Jaromír Votava v největším stísnění, „kterak jste se mohla domnívati, že mi způsobíte potěšení! Vždyť jsem nezapomněl — jediného vašeho slova, jediného z okamžiků, jež jsem kdy po vašem boku zažil, nezapomněl jsem.

A mohl-li jsem se domnívati, že kancelářský prach a byrokratický můj život pokryl onu krásnou, mladou minulost vrstvou popela, v tomto okamžiku trpím nesmírnou bolest — vše se probudilo."

Paní Martě zaleskly se oči vláhou. Ale jakoby necítila, že se jí zalévají, snažila se říci co nejveseleji:

„Vrátilo se tedy kus mladosti vám i mně. A nebyl byste přišel ani, kdybych vás byla požádala za radu, za pomoc?"

„V čem vám mohu poraditi, paní Marto? Váš manžel — —"

„Ten již dávno nemůže mi raditi, pane Jaromíre. Ale sedněte."

Pokynula mu na pohovku, sama sedajíc v křeslo.

„Vysvětlete mně, milostpaní," řekl Votava, který v roztržitosti přeslechl poslední slova panina, „kterak slečna — —"

„Dcera moje Marta?" přerušila ho paní. „Zná vás dávno z podobizny — arci z té mladé — netajila jsem jí, že jsem se neprovdala za první svoji lásku. Byla příčina, že jsem jí sama sebe musila uvésti za příklad, že první lásky nevedou vždy k vytouženému sňatku. A není tomu dávno, potkaly jsme vás na Karlově náměstí, aniž jste si nás povšiml. Řekla jsem jí: hleď, někdejší můj zbožňovatel Jaromír, moje první láska. Zapamatovala si vás, a když jste se jí včera kmitl v šibřinkách, poškádlila vás. A kterak jste jí dal podnět ke všemu, co

dále se stalo, víte sám. A nyní: dceři mé zemřel poručník — —"

„Vy jste vdovou?" vyhrkl Jaromír Votava a oči jeho zaplály.

„Deset let, pane Jaromíre," povzdychla paní Marta. „Martička pozbyla otce — před časem zemřel i poručník, nebožtíkův bratr. Nemám nikoho z rodiny, koho bych tím úřadem pověřila. Má sice před svatbou Martička, ale skoro ještě celý rok, a musí míti poručníka, jak víte. Chcete mi poraditi? Či — chcete jím sám býti?"

„Přejete-li si tak, milostpaní, učiním, jak chcete," odpověděl Jaromír Votava. A hledě před sebe, jakoby se ztrácel kdesi v dáli, pronesl polohlasně:

„Hle, vaše dcera! Martička! Kdyby mne vaši rodičové nebyli tak příkře zapudili, kdyby tak násilně nebyli přervali naši známost, naši lásku, mohla býti mojí dcerou..."

„I jako poručník můžete jí nahraditi otce, pane Jaromíre," řekla tiše paní Marta.

„Jak jste šťastna, paní Marto," povzdychl Jaromír Votava. „Máte dceru."

„Pravda," přisvědčila paní Marta, „ta mi zbyla ze všeho. Ale na dlouho-li? Ani rok neuplyne — a zas budu sama — —"

Pověděla to klidně, mírně, ale panu radovi zdálo se, že slova ta mají nesmírný význam. Zas bude sama! Ale což musí navždy zůstati sama?

Než mohl odpověděti, otevřely se zase dvéře, a slečna Martička vnášela stříbrný tác se samovarem. Za kraťoučko paní Marta nalévala vonného

čaje do krásných koflíků z teničkého porculánu. A když rada Votava poprvé zdvihl koflíček, aby se napil, otázala se paní Marta dcery:

„Nu, Martičko, líbí se ti tento pán za poručníka?"

Poupě podívalo se na radu, podívalo se na matku a odvětilo s roztomilým úsměvem:

„S kým ty jsi spokojena, matinko, s tím já taky. Ale arci, až bude pan rada poručníkem, nesmí již vyzývati každou maškaru na dostaveníčko..."

„Prostořeká!" pokárala ji žertovně matka. „Však taky každá maškara nebude tak nezpůsobna, aby potahovala pana radu za nos."

*

Paní Maternová vytápěla pokoj páně radův a vytápěla, a divila se, proč si poručil topení od samého skoro poledne, když se vrátil domů až o deváté hodině. A nešlo jí na rozum, proč je tak náramně vesel a proč zase hučí takové podivné písničky, skoro do pláče, a tak staré, jaké slýchala kdysi před dvacíti lety.

OBSAH.

Přespočetný 9
V černé hodince 21
Reserva 29
Halucinace 37
„— — a všichni za jednoho“ 46
Poslední 55
Turistika páně Kotrčova 69
Páně Šalamounův poslední koš 81
„Šklábovy“ prázdniny 90
Případ přítele Kaliny 100
Setkání 109
Okružní cestovatel 142
Před půlnocí — po půlnoci 150
Ze života dvou „privátníků“:
I. Dny páně Engelbertovy 161
II. „Výstupy“ páně Salátovy 170
Hodiny páně Stehlíkovy 180
Nepoznané světy 189
Šibřinky 194

BINDING SECT. NOV 3 1972

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H45
1905
dil 6

Herrmann, Ignát
Sebrané spisy